

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK OCH
LITTERATUR

Mirna Hršak

**Översättning av kulturspecifika element i svenska
tidningsartiklar**

Magisterarbete

Handledare:
Zvonimir Novoselec, universitetslektor
Bodil Zalesky, universitetslektor

Zagreb, september 2015

Innehåll

1. Inledning	3
2. Översättning av kulturspecifika element i svenska tidnings- och tidskriftsartiklar	4
2.1. Teoretisk bakgrund	4
2.2. Översättning av kulturspecifika element i svenska populärvetenskapliga artiklar	7
2.3. Översättning av kulturspecifika element i svenska tidningsartiklar	10
3. Slutsats	14
4. Originaltexter på svenska	16
4.1. Vetenskapliga artiklar	16
4.2. Tidningsartiklar	24
5. Originaltexter på kroatiska	38
5.1. Mama je kriva za sve	38
5.2. Apartmani Kontin i hotel Ariston	49
5.3. Povijest Zagreba	61
6. Översättning till kroatiska	65
6.1. Znanstveni članci	65
6.2. Novinski članci	73
7. Översättning till svenska	87
7.1. Allt är mammas fel	87
7.2. Lägenheter Kontin och hotellet Ariston	97
7.3. Zagrebs historia	107
8. Litteratur- och källförteckning	112

1. INLEDNING

För att vara en utmärkt översättare måste man ha kunskap om inte bara ett språks grammatiska kännetecken och dess ordförråd, utan också om kulturen som språket hör samman med. Språk kan inte finnas utan kultur, och kultur kan inte finnas utan språk – de är oupplösligt förbundna. Kommunikation hänger ofta samman med kultur. Som Nurmenrinta skriver i sitt arbete hör språket ”alltid ihop med vissa kulturer och vice versa, och de kan inte helt skiljas åt” (2012: 18). Ett faktum som stöttar det är att det inte finns en översättning (eller tolkning) utan kulturspecifika element: några kulturspecifika element känner läsare väl till, andra inte alls. Kulturspecifika element är inte bara ord: stil, form och olika andra språkmönster kan också förbindas med en viss kultur. Det är översättarens plikt att göra det möjligt för läsare (eller lyssnare, när det gäller tolkning) att förstå den andra kulturen och dess särdrag. Det får inte vara så att man efter en läsning av en översättning blir förvirrad av vad man just har läst. Därför kan man säga att översättare också är lärare – med deras hjälp får vi nya bitar av information, som annars skulle förbli obegripliga. Därför valde jag att syssla med kulturspecifika element i mitt arbete - jag tycker att det är intressant att titta på hur översättare använder språket för att undervisa läsare om andra kulturer. Enligt mitt förmenande är tidningsartiklar ett bra exempel på detta: de innehåller många kulturspecifika element, och genom översättningar av dessa måste översättare både informera och undervisa. Inte bara läsare, dock, utan sig själva också.

Tidningsartiklar tillhör journalistisk stil, som karaktäriseras av symbolfunktion (Katnić Bakaršić, 2001). Symbolfunktion innebär att texten har till uppgift att symbolisera företeelser och ting, att informera allmänheten och att redogöra för relevanta fakta på ett objektivt och förutsättningslöst sätt. Därför är det viktigt att översätta relevanta fakta som journalister använder för att informera allmänheten på ett grundligt sätt. Ofta är dessa fakta kulturspecifika element, och i så fall kan man säga att översättaren har en mycket viktig, svår och ansvarsfull roll, eftersom hen måste översätta texten väl, och samtidigt tänka på de kulturspecifika element som kunde försvåra översättningsprocessen.

För magisterarbetet översatte jag fem texter från dels svenska till kroatiska och dels kroatiska till svenska. Från svenska till kroatiska översatte jag åtta vetenskapliga artiklar och nio tidningsartiklar. De sysslar med olika ämnen, från arkeologi, medicin och biologi till brott, kultur och trafik i Sverige. Från kroatiska till svenska översatte jag tre texter: en litterär text

Mama je kriva za sve (Allt är mammas fel, det första kapitlet), en historisk text Povijest Zagreba (Zagrebs historia) som beskriver hur Zagreb har utvecklats och en turistisk text Apartmani Kontin i hotel Ariston (Lägenheter Kontin och hotellet Ariston), i vilken det finns information om lyxiga lägenheter och rum man kan hyra på Kroatens kust.

Kulturspecifika element finns i både de svenska och kroatiska texterna. Ett exempel från de kroatiska texterna jag översatte till svenska är följande från den historiska texten *Povijest zagreba (Zagrebs historia)*:

*U to se vrijeme gradi i novi dio, po mnogima danas najljepši dio Zagreba – **Donji grad**.*

*Vid den tiden byggde man en ny stadsdel – **Donji grad (Nedre staden)** – som idag anses av många som den vackraste stadsdelen.*

Dock ska jag i detta arbete fokusera på översättning av kulturspecifika element bara i svenska tidningsartiklar och vetenskapliga artiklar. Jag ska analysera strategierna jag använde för att översätta dem till kroatiska samt förklara varför jag valde den strategin jag trodde var bäst att använda i den situationen. Jag ska också beskriva problemen jag stötte på i processen och klargöra varför de förorsakade svårigheter i min översättningsprocess. Jag ska börja med att lista strategier för översättning av de kulturspecifika element som jag baserade mina måltexter på.

I arbetet har jag översatt vetenskapliga artiklar och tidningsartiklar från svenska till kroatiska. De vetenskapliga artiklarna är tagna från webbsidorna www.illvet.se och www.fof.se, medan tidningsartiklarna är tagna från webbsidorna www.dn.se och www.gp.se. Jag valde dessa artiklar eftersom de innehåller många olika kulturspecifika element, och jag ville titta på hur jag skulle använda olika strategier för att översätta kulturspecifika element dels i vetenskapliga artiklar och dels i allmänna tidningsartiklar. Dessutom ville jag analysera hur jag, en kroatisk översättare, skulle kunna hjälpa kroatiska läsare att förstå svenska begrepp och kanske lära sig något nytt.

2. ÖVERSÄTTNING AV KULTURSPECIFIKA ELEMENT I SVENSKA TIDNINGS- OCH TIDSKRIFTSARTIKLAR

2.1. Teoretisk bakgrund

Journalistiska artiklar informerar allmänheten om viktiga händelser. Därför är deras förståelighet av stor betydelse: man måste förstå alla ord, tankar och meddelanden som finns i dem, annars förlorar de sitt syfte och läsarna förblir oinformerade.

Vetenskapliga artiklar, å andra sidan, är framför allt avsedda för en specifik grupp av människor. De innehåller vetenskapliga begrepp, som ofta kan vara kulturspecifika också. För mitt magisterarbete översatte jag flera populärvetenskapliga artiklar, som är avsedda för en bredare publik: deras språk är enklare och mer journalistiskt; dock finns i dem flera vetenskapliga uttryck också, och några av dem är kulturspecifika.

Båda kategorier är viktiga, var och en på sitt sätt, och när man översätter dem gör man ett ansvarsfullt arbete. Översättare måste bedöma vad hen ska utelämna, förklara med andra ord osv. Ofta gäller det kulturspecifika element.

Kulturspecifika element är ett koncept som syftar på ord i källspråket som någon som tillhör målkulturen inte känner till (Baker 1992: 21). Med andra ord är de begrepp som finns i källkulturen och källspråket, men inte i målkulturen och målspråket, åtminstone inte i samma form. Det är översättarens plikt att bygga en bro mellan de två.

Översättare runt om i världen har i flera decennier diskuterat om vad som är det bästa sättet att bygga den bron, och många olika teorier och metoder har utvecklats. Mina översättningar baserade jag på Mona Bakers metoder. Hon är en känd forskare, översättare och lärare vars bok *In Other Words: A Coursebook on Translation* (1992) är en viktig lärobok när det gäller översättarens utbildning. På ett grundligt sätt beskriver hon strategier man använder i översättningsprocessen, samt kompetens man måste ha för att översätta. I boken nämner hon sju strategier för översättning av element som inte finns i både käll- och målspråket. Som exempel använder hon engelska original och deras tyska, italienska, spanska, japanska och kinesiska ekvivalenter:

1. ett mer generellt begrepp

Thomas Hammarberg har även kritiserat Skånepolisen efter DN:s avslöjande om

polismyndighetens register över svenska romer.

Thomas Hammarberg oštro je kritizirao policiju i nakon otkrića švedskih novina o postojanju policijskog registra švedskih Roma.¹

2. ett neutralare begrepp

*– Det här är direkta bevis för att neurogenes bidrar till glömska, och glömska har en god sida, för den ger plats för ny inläring, säger Eric Hanse som är professor i neurofysiologi vid **Sahlgrenska Akademin** i Göteborg.*

*„Ovo je izravan dokaz da neurogeneza pridonosi zaboravljanju, a ono ima i jednu dobru stranu, a to je da ostavlja mjesta za učenje“, tvrdi profesor neurofiziologije s **fakulteta Sahlgrenska** u Göteborgu Eric Hanse.²*

3. substitution

*The Patrick Collection has restaurant facilities to suit every taste – from the discerning gourmet, to the **Cream Tea** expert.*

*....di soddisfare tutti i gusti: da quelli del gastronomo esigente a quelli dell'esperto di **pasticceria**. (1992: 33)³*

4. lån

*The Patrick Collection has restaurant facilities to suit every taste – from the discerning gourmet, to the **Cream Tea** expert.*

*...vom anspruchsvollen Feinschmecker bis zum '**Cream Tea**' – Experten. (1992: 34)*

5. parafras

SVT-programmet "Uppdrag granskning" uppgav på onsdagen att

¹ exemplet togs från mina översättningar

² exemplet togs från mina översättningar

³ uttrycket 'Cream Tea' är ett brittiskt begrepp som syftar på en maträtt man äter i Storbritannien och som innehåller te och olika smörgåsar, bullar, kakor osv. Den italienska översättaren översatte det med ordet 'pasticceria', vilket betyder 'bakverk', dvs. hen använde bara en typ av mat för att beskriva begreppet.

försvarsmyndigheten **FOI** använt **KTH** som mellanhand för att kringgå den svenska linjen att inte samarbeta i försvarsfrågor med Kina.

U jednoj emisiji Švedske državne televizije u srijedu je priopćeno da je **Agencija** iskoristila **Kraljevski tehnološki institut** kao posrednika kako bi zaobišla dugoročni cilj Švedske da ne surađuje s Kinom kad je u pitanju obrana.⁴

6. utelämning

Han har nu varit hos mig, vi har haft ett möte och han har nu försäkrat mig att det inte finns någon substans i de här anklagelserna, säger Enström till **TT**.

„Rekla sam da ću pozvati ravnatelj na razgovor kako bih se uvjerila da u tim optužbama nema ničega. Sastali smo se i uvjerio me da je tako“, izjavila je Enström.⁵

7. illustration – användning av en teckning för att bättre visa ett fysiskt koncept som inte kan översättas (utrymme begränsning, t.ex.)

(1992: 42)⁶

I arbetet ska jag visa vilka av de här metoderna jag använde för att översätta kulturspecifika element från de svenska artiklarna. Jag ska börja med vetenskapliga artiklar, för där finns färre kulturspecifika element än i artiklar från allmänna tidningar. Jag ska använda exempel från översättningarna och jag ska markera de översatta kulturspecifika elementen i dessa med röd färg.

⁴ exemplet togs från mina översättningar

⁵ exemplet togs från mina översättningar

⁶ det är svårt att förklara vad en tepåse är på arabiska eftersom språket saknar begrepp att uttrycka detta koncept, så det är lättare att visa en bild eller en teckning

2.2. Översättning av kulturspecifika element i svenska populärvetenskapliga artiklar

Vetenskapliga artiklar innehåller inte så många kulturspecifika element som tidningsartiklar. Eller, med andra ord, kan man säga att de element som används där känner läsare som tillhör en annan kultur bättre till än de som används i allmänna tidningsartiklar – man kan kanske säga att vetenskap är ett gemensamt språk för alla vetenskapliga läsare som är intresserade just av den problematiken. Som jag skrev i inledningen, vetenskapliga artiklar är avsedda för en specifik grupp av människor – forskare eller de som är intresserade av vetenskap. Man kan ju förutsätta att forskare i Kroatien ska, till exempel, förstå vad Egyptens pyramider är på samma sätt som någon från Sverige. Dessutom är många kulturspecifika element från populärvetenskapliga artiklar välkända: alla (åtminstone de utbildade) vet vad som pyramider är eller vem som Darwin var och vad han skrev. Därför behöver översättaren inte förklara det – hen behöver inte ingripa i måltexten så mycket som i tidningsartiklar. Här är två exempel från översättningarna:

1) *I boken "Om arternas uppkomst" visade Charles Darwin (1809–1882) hur alla möjliga förhållanden, från djurs och växters utbredningsmönster och utdöendet av arter till utvecklingen av besynnerliga beteendeformer, kan förklaras med en enkel mekanism – det naturliga urvalet.*

U knjizi „Podrijetlo vrsta“ Charles Darwin (1809. – 1882.) predočio nam je kako se sve moguće povezanosti, od načina širenja životinjskih i biljnih vrsta i njihova izumiranja do razvoja neobičnih oblika ponašanja, mogu objasniti jednostavnim mehanizmom – prirodnim odabirom.

2) *I ett gravutrymme inuti en av pyramiderna upptäcktes ett offer-bord med en målning av den egyptiska gudinnan Isis, samt en inskription med meroitiska hieroglyfer.*

U grobnici unutar jedne od piramida pronađen je žrtvenik sa slikom egipatske božice Izide i natpis s meroitskim hijeroglifima.

I det första exemplet finns det ett namn, som också är ett kulturspecifikt element. Som översättare förutsatte jag att alla visste vem han var (samma sak gjorde källtextens skrivare) och bestämde att jag inte behöver skriva, t.ex., ”Charles Darwin, den brittiske biologen...”. I det andra exemplet gjorde jag samma sak med begreppet ”pyramid”. Uttrycket ”den egyptiska gudinnan Isis” behövde jag inte förklara eftersom källtextens skrivare gjorde det i sin text, precis som hen beskrev att *Om arternas uppkomst* var en bok.

Även om artiklarna är populärvetenskapliga är de fortfarande vetenskapliga, och översättare skulle inte ingripa mycket i dem. Därför förklarade jag inte vad ”meroitiska hieroglyfer” var.

I artiklarna finns flera så kallade social-politiska kulturspecifika element, dvs. begrepp som syftar på olika administrativa enheter, byråer osv. (Terestyényi 2011: 13). Dem översatte jag med parafras, s.k. ”parafras med relaterade ord” (Baker 1992:37), metoden som används i de fall där elementen finns i målspråket, men i andra form (Baker 1992: 37), som kan märkas i de följande exemplen:

- 3) – *Fluoret i vår tandkräm har alltså sitt ursprung i solens döda förfäder, säger Nils Ryde, astronom vid **Lunds universitet**, som deltog i studierna.*

*„Fluor u pasti za zube potječe, dakle, od Sunčevih mrtvih predaka“, tvrdi astronom Nils Ryde sa **Sveučilišta u Lundu** u Švedskoj, koji je sudjelovao u istraživanju.*

- 4) *Sveriges enda specialklinik för blödarfeber finns på **universitetssjukhuset i Linköping**.*

*Jedina švedska specijalizirana klinika za hemoragijske groznice nalazi se u **Sveučilišnoj bolnici u Linköpingu**.*

- 5) – *Vi kan se att antalet mammutar minskade kraftigt och att mammutarna delades upp i ett fåtal isolerade bestånd, som sannolikt levde i områden där miljön fortfarande var gynnsam, säger docent Love Dalén vid **Naturhistoriska riksmuseet**, som deltagit i studien.*

„Očito je da se broj mamuta značajno smanjio i da su se odvojili u nekoliko izoliranih jedinki, koje su vjerojatno živjele na tom području, u kojem je okolina i dalje bila povoljna“, tvrdi docent Love Dalén iz **Prirodoslovnog muzeja u Stockholmu**, koji je sudjelovao u istraživanju.

Metoden som innefattar lån (utan en förklaring) använde jag bara en gång, i det följande exemplet:

- 6) *Men en ny studie i tidskriften **Proceedings of the royal society** visar att den ullhåriga mammuten var nära att stryka med redan vid den förra mellanistiden, som inföll för ungefär 120 000 år sedan.*

*Međutim, novo istraživanje u znanstvenom časopisu **Proceedings of the royal society** ukazuje na to da je vunasti mamut bio blizu izumiranja već za vrijeme prvog interglacijalnog razdoblja, koje se dogodilo prije otprilike 120 000 godina.*

Jag bestämde mig för att göra så eftersom tidskriftens namn innehåller länken till tidskriftens webbsida, vars innehåll är skrivet på engelska, och jag tror att i sådana fall är det bättre att lämna namnen på källspråket. Dessutom tror jag att det inte är konstigt att ha engelska namn på arbete, böcker, tidskrifter osv. i vetenskapliga artiklar; på detta sätt kan man, om man vill, finna information snabbare och lättare.

2.3. Översättning av kulturspecifika element i svenska tidningsartiklar

Tidningsartiklar innehåller mer kulturspecifika element än vetenskapliga artiklar. Dessutom måste översättare ofta ingripa i måltexten för att förklara många begrepp, för deras syfte är att informera läsare om vad som händer i landet och världen. Här har man mer frihet i översättningsprocessen, eftersom allmänna tidningsartiklar inte har så strikta regler som vetenskapliga artiklar.

I mina tidningsartiklar finns det tre stora grupper av kulturspecifika element: de som kan översättas med parafras, de som kan översättas med lån (plus förklaring) och de som kan översättas med ett mer generellt begrepp.

Kulturspecifika element som överväger i artiklarna är social-politiska element: namn på olika företag, verk, politiska partier osv. Dem översatte jag med parafras, precis som i de vetenskapliga artiklarna. Jag beräknade att de var viktiga och att de inte kunde utelämnas, särskilt de element som syftar på viktiga svenska institutioner. Dessutom har många av dem varit översatta för artiklar som har publicerats i kroatiska tidningar, så jag använde Google för att hitta dem och se hur mina kolleger har översatt dem. Liknande institutioner kan hittas i Kroatien också, de har sina motsvarigheter, men deras namn skulle översättaren inte använda i dessa fall eftersom de syftar på kroatiska organ (Ristolainen 2007: 39) som inte är relevanta här. Med andra ord, kan översättare inte använda substitution. Några exempel är:

7) *Trafikverket räknar med omfattande förseningar under resten av dagen.*

Švedska prometna uprava očekuje velika kašnjenja sve do kraja dana.

8) *Det visar en enkätundersökning av Sveriges kommuner och landsting (SKL).*

Rezultati su to ankete koju je proveo Švedsko društvo općina i lokalnih vlasti.

9) *Kvinnliga politiker tjänar mindre än män - och löneglappet är större än bland folket i övrigt. Lägst inkomst har kvinnor i SD och KD. Det visar en jämförelse mellan riksdagspartierna och uppstickaren Feministiskt initiativ.*

Političarke u Švedskoj zarađuju manje od političara, a razlika u primanjima veća je nego u drugim zemljama. Najniža primanja imaju žene u strankama Švedski demokrati (SD) i Demokršćani (KD), na što ukazuje usporedba stranaka u švedskom parlamentu i nedavno osnovana stranka Feministička inicijativa (FI).

10) – *Det blir man inte för barnpornografibrott generellt sett, säger Björn Sellström, chef för Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp.*

„Općenito gledajući, zbog tog kaznenog djela ne ostaje se u pritvoru“, izjavio je upravitelj odjela za dječju pornografiju Švedske kriminalističke policije Björn Sellström.

11) *Bedöm utländska akademiska betyg centralt och låt fler aktörer än **Arbetsförmedlingen** vägleda och matcha, skriver **Svenskt näringslivs** Tobias Krantz och Mikaela Almerud.*

*Neka se sveučilišne diplome s inozemnih sveučilišta vrednuju centralno, a **Zavod za zapošljavanje** ne bi trebao biti jedini sudionik koji savjetuje i zapošljava, pišu zaposlenici **Konfederacije švedskih poduzetnika** Tobias Krantz i Mikaela Almerud.*

Den andra stora gruppen är kulturspecifika element som jag översatte med lån eller lån och en förklaring. De elementen syftar på namn som tillhör olika stadsdelar, organisationer osv., som inte kan utelämnas eftersom de ger viktig information till läsarna. Här kommer tre exempel:

12) **Från Ulriksdal till Södra station**

*Njut av **Hagaparkens** natur med utsikt över **Brunnsviken**. På **Haga slott** kanske man ser en skymt av kronprinsparet Victoria och Daniel, och lilla Estelle. Fortsätt genom **Lill-Jansskogen** och över **Gärdet**. I **Rosendals trädgård** kan man stanna och fika. Ta sedan färjan till **Slussen**.*

*Od **palače Ulriksdal** do **železničke stanice Stockholms södra**
Uživajte u prirodi **parka Hagaparken** s pogledom na **jezero Brunnsviken**. U **palači Haga** možda ćete na trenutak vidjeti švedski kraljevski par, princezu Victoriju i njezinog supruga Daniela, i njihovu kćerkicu Estelle. Put nastavite **parkom Lill-Jansskogen** i **rezidencijalnom četvrti Gärdet**. U **vrtu Rosendals Trädgård** možete se odmoriti i popiti kavu, a zatim sjednite na trajekt do **čtvrta Slussen**, gdje se nalazi najveće gradsko prometno čvorište.*

13) *En 38-årig man i **Uppland** har häktats misstänkt för att ha beställt och regisserat en lång rad våldtäkter mot barn utomlands.*

*U **švedskoj pokrajini Uppland** uhićen je 38-godišnjak zbog sumnje da je naručio i organizirao velik broj silovanja djece u inozemstvu.*

14) *Det finns stipendiekonsulter som mot en avgift plockar fram en lista på stipendier som passar dig utifrån de uppgifter du lämnat. Tjänsten kostar mellan 300 och 400 kronor. Några exempel är **Global Grant**, **Skandinavisk Stipendieinformation** och **Fondfakta**.*

*Postoje savjetnici za stipendije koji, uz naknadu, na temelju vaših podataka odabiru stipendiju koja vam odgovara. Usluga košta između 300 i 400 kuna, što je otprilike 240 i 320 kuna. Neki od primjera su **Global Grant**, **Skandinavisk Stipendieinformation** i **Fondfakta**.*

Här varseblir man att de elementen saknar motsvarigheter i kroatiska som kunde täcka deras betydelse, även delvist, och för dem måste ”approximativa förklaringar ges” (Ristolainen 2007: 39).

De första två exemplen (12, 13) innehåller s.k. geografiska kulturspecifika element, som syftar på stadsdelar, land, park, skog osv. (Terestyényi 2011: 13). Det första exemplet togs från en turistisk tidningsartikel som beskriver Stockholm och dess cykelturer. De som läser måltexten är intresserade av dessa informationer: de ska kanske besöka Stockholm med en cykel och åka turer, så de måste veta vad alla namn från källtexten syftar på. För en svensk läsare (som bor i staden) är det nog att skriva t.ex. bara Brunnsviken, men en kroatisk läsare måste veta att det är en sjö i Stockholm. Därför förklarade jag varje lån med ett substantiv eller ett substantiv och adjektiv. Däremot förklarade jag lånet bara den första gången det dök upp, för att inte distrahera läsare igen med förklaringarna (Baker 1992: 34).

Den tredje exempel (14) innehåller namn på olika organisationer som hjälper en att få ett stipendium i Sverige eller i utlandet. Med tanke på att hela artikeln råder en om hur att skaffa stipendier, bestämde jag att använda lån, dvs. att inte översätta namnen. Förklaringar behöver man inte här, för det står i föregående mening i källtexten att de syftar på stipendiekonsulter.

I flera fall bestämde jag att översätta kulturspecifika element med ett mer generellt begrepp (överordnade ord), som är tydligt i de följande exemplen:

15) *Det slog ganska stora gnistor utanför fönstret, säger passageraren Joakim Svärling till **Aftonbladet**.*

*Ispred prozora sijevale su poprilično velike iskre“, izjavio je putnik Joakim Svärling za **švedske novine**.*

16) *Det visar en enkätundersökning av Sveriges kommuner och landsting (SKL), rapporterar **Sveriges Radio Ekot**.*

*Rezultati su to ankete koju je proveo Švedsko društvo općina i lokalnih vlasti, izvještava **jedna švedska radijska postaja**.*

Enligt Baker är det en av de vanligaste metoderna för översättning av kulturspecifika element (1992: 28). Jag använde metoden i exemplen ovan därför att jag bedömde att de inte är av stor betydelse för måltexten. Jag utelämnade namn och använde ett mer generellt begrepp. Hade jag behållit namnen i måltexten, skulle jag ha varit tvungen att förklara dem, och det finns redan tillräckligt med förklaringarna i måltexten som kanske distraherar läsare. Dessutom, finns det information som syftar på viktigare sak och ting än det är namn på svenska tidningar, radiostationer osv.

3. SLUTSATS

I detta arbete analyserade jag metoder bakom översättning av kulturspecifika element i svenska vetenskapliga och tidningsartiklar. Jag baserade mina översättningar på Mona Bakers sju metoder. Jag översatte åtta vetenskapliga och nio tidningsartiklar från svenska webbsidorna www.illvet.se, www.fof.se, www.dn.se och www.gp.se.

Vetenskapliga artiklar innehåller inte så många kulturspecifika element. Som översättare ingrep jag inte mycket i dem, för de är vetenskapliga och använder termer som är kända, åtminstone forskare och de som är intresserade av vetenskapen känner till dem. Dessutom förklarade skribenten själv många kulturspecifika element (1, 2). För att översätta flera social-politiska kulturspecifika element använde jag parafras med relaterade ord (3, 4, 5), och lån använde jag bara en gång, för att (inte) översätta namn på en tidskrift (6).

Tidningsartiklar innehåller mer kulturspecifika element än vetenskapliga artiklar, och dem skulle förklaras eftersom de ofta innebär viktiga informationer för allmänheten (dvs. inte bara för en särskild grupp av människor, t.ex. forskare). I tidningsartiklarna jag översatte, delade jag kulturspecifika element i tre grupper: de som kan översättas med parafras, de som kan översättas med lån och de som kan översättas med ett mer generellt begrepp. Med parafras översatte jag de kulturspecifika element som överväger i artiklarna – social-politiska

kulturelement, t.ex. namn på olika organisationer (7, 8, 9, 10, 11). Med lån översatte jag kulturspecifika element som syftar på geografiska enheter och namn på t.ex. viktiga svenska byråer som hjälper en att skaffa något (ett stipendium), så deras namn inte kan utelämnas från måltexten (14). När det gäller geografiska element, skrev jag en förklaring också, eftersom kroatiska läsare måste veta vad de syftar på; deras namn är inte tillräckliga (12, 13). Den sista gruppen är de kulturspecifika element som jag översatte med ett mer generellt begrepp - namn på svenska tidningar eller radiostationer som inte är av stor betydelse för måltexten (15, 16). Naturligtvis är mina översättningslösningar inte definitiva och stenhårda ekvivalent. Man kan använda dem för att översätta de kulturspecifika elementen från källtexterna, men jag tror de var bästa för kontexten och omständigheterna jag kom på i översättningsprocessen.

Översättarens strategier beror på texten, kontexten, publiken, språk hen använder osv.

För att översätta (eller tolka) måste man inte kunna både käll- och mål språket, utan också vara tvåkulturell (Poshi 2013: 173). Att känna till alla grammatiska kännetecken är inte tillräckligt, och skillnader mellan kulturer kan vara större än skillnader mellan språk (Terestyényi 2011: 15). Om översättaren kan grammatik, då är hen en medelmåttig översättare; om översättaren kan både grammatik och kulturella skillnader, då är hen en utmärkt översättare.

4. ORIGINALTEXTER PÅ SVENSKA

4.1. Vetenskapliga artiklar

1. Naturlig selektion kan gå blixtnabbt

För 150 år sedan beskrev Charles Darwin i sitt verk ”Om arternas uppkomst” hur jordens alla levande organismer är besläktade bakåt i tiden. Han förklarade också hur nya arter kan bildas, nämligen genom naturligt urval. I dag kan forskarna betrakta det naturliga urvalet – live.

Iakttar man livet runt sig, blir det uppenbart att arterna är anpassade till sin miljö. I boken ”Om arternas uppkomst” visade Charles Darwin (1809–1882) hur alla möjliga förhållanden, från djurs och växters utbredningsmönster och utdöendet av arter till utvecklingen av besynnerliga beteendeformer, kan förklaras med en enkel mekanism – det naturliga urvalet.

Nu har forskarna skapat en katalog med exempel på hur snabbt effekten av naturlig selektion faktiskt kan ses. I flera fall kan den förklara vad som har skett ända ned på gennivå.

Hannarna förlorade färgen

Ett exempel är guppyn – en liten fisk som lever i vattendrag i Syd- och Mellanamerika.

Hannarna har som regel stor stjärt och starka färger – vilket gjort dem till populära akvariefiskar – men det är inte överallt som hannarna är lika färggranna. I vissa vattendrag på Trinidad är de inte särskilt iögonenfallande, och forskarna har kommit fram till att detta är regel i vattendrag, där det också finns många rovfiskar. Det verkar som om det där inte är gynnsamt med starka färger, som lätt upptäcks av rovfiskar. Det är bättre att smälta in i bakgrunden.

För att testa hypotesen fångade forskarna in några rovfiskar och släppte ut dem i vattendrag där hannarna var särskilt färggranna. Precis som förväntat förlorade hannarna efter några generationer sina starka färger. De färgsprakande hannarna dödades nämligen, medan de ”tråkigare” satte sin prägel på de kommande generationerna.

Ny fiende gjorde hannar stumma

Det går inte att säga exakt vilka genetiska förändringar som skedde med guppyfiskarna i samband med försöken på Trinidad, men mycket tyder på att en lång rad gener förändrades. I

andra fall kan en naturlig selektion leda till snabba och överraskande resultat genom att påverka en enskild gen.

Stillahavssyrsorna kom till ögruppen Hawaii i slutet av 1800-talet. Där kunde arten sprida sig fritt, tills öarna fick en annan immigrant, flugan *Ormia ochracea*. Denna fluga lägger ägg i sjungande syrshannar, som den hittar med sin oerhört känsliga hörsel. Larverna äter sig sedan genom värden, innan de förpuppar sig. Flugan kommer ursprungligen från USA och Mexiko, och där var det helt andra syrsor som den lade ägg i. På Hawaii mötte den emellertid en värd som aldrig hade levt ihop med en fluga som *Ormia*, och därför inte hade några försvarsmekanismer mot den.

År 1991 började forskarna följa syrsorna på ön Kauai, där beståndet snabbt blev mindre i takt med att allt fler hannar angreps av flugan. År 2001 hörde forskarna endast en enda sjungande syrsa – ön hade blivit så gott som tyst. När syrsorna inte sjunger, är de svåra att hitta för både människor ochflugor, men 2003 upptäckte forskarna att det åter fanns massor av syrsor på Kauai – de hade bara blivit stumma.

Syrshannar sjunger genom att gnida en kam på den ena framvingen över några tänder på den andra framvingen. Syrsorna på Kauai hade emellertid förlorat kammen, och även om de kanske gärna ville sjunga, kunde de inte längre. I gengäld kunde flugan inte heller hitta sina offer, och de stumma hannarna kom undan, medan de sjungande hannarna fick sätta livet till. På kanske bara 20 generationer hade de flesta av öns hannar blivit stumma, även om det fortfarande fanns några få som sjöng, då sjungande hannar var de för honorna mest attraktiva.

Då forskarna tittade närmare på de stumma hannarna, insåg de att en enda mutation gjorde att dessa inte utvecklade någon kam på framvingen. Mutationen satt dessutom i könskromosomen.

Människans gener muterar

Människans arvsmassa, det så kallade genomet, innehåller 20000 till 25000 gener. Även om forskarna har en relativt god överblick över var enskilda gener och andra koder sitter i kromosomernas DNA, är det endast ett fåtal man känner till funktionen hos. Trots det kan man påvisa att många av dem är under starkt selektionstryck hos nutidsmänniskan.

Hos stillahavssyrsorna fanns minst två olika versioner av den gen som gjorde hannarna stumma: den normala varianten och den nya mutanten. Så är det nästan alltid när man ser

närmare på de enskilda generna. Varje gen finns i regel i flera varianter, som avviker endast lite från varandra. Tar man till exempel 1000 personer, kan det visa sig att en gen hos dem finns i fem olika versioner: några vanliga, andra sällsynta. Varje person har högst två olika genupplagor, en från fadern och en från modern, och ofta är båda generna lika. Hade ingen selektion förekommit, skulle de olika versionerna av varje gen vara slumpvis fördelade.

På senare år har man jämfört DNA hos många personer från olika delar av världen. Det överraskande resultatet är att kombinationen av genvarianter inte alls är slumpmässig. Vissa genvarianter finner man betydligt oftare tillsammans än man kunde förvänta. Det verkar som om de nedärvs tillsammans, så den enda möjliga förklaringen är att en del av genomet är under selektion.

Förändringarna i vårt genom är kolossala

Vissa varianter av generna ger tydligen sin ägare fördelar. Vi vet i regel inte vilka, men det kan till exempel vara ökad resistens mot omvärldsfaktorer. De varianter som gör sina bärare bättre anpassade sprids relativt snabbt till många avkommor, och medan de gör det, kommer de att dra några av de andra varianterna med sig. Därför verkar det som om generna till viss grad är sammankopplade. Det mest överraskande med dessa undersökningar är att det är fråga om kolossala förändringar av våra genom. Det verkar som om minst en fjärdedel av den moderna människans genom är under stark selektion. Vi kan med andra ord förvänta stora evolutionära förändringar av vår egen art inom en snar framtid.

Många trodde annars att den moderna människan satt sig över den naturliga selektionen med bland annat förbättrade levnadsvillkor och modern medicin, som räddar många som förut skulle ha dött tidigt i livet. Kanske är det dock något helt annat som selektionen arbetar med. Måhända är vi på väg att anpassa oss till olika livsmedel, eller så är vi kanske utvalda efter hur väl vår kropp fungerar ihop med olika typer av medicin.

Ironiskt nog är vår kännedom om människans genom så nyanserad att det kan bli betydligt svårare att reda ut selektionsmekanismerna hos oss själva än hos syrsorna på Hawaii.

2. Du borstar dina tänder med rester av döda jättar

Det fluor som finns på jorden skapades inuti stjärnor som dog långt före solsystemets uppkomst.

Att kol, syre, kväve, liksom en mängd andra av de grundämnen som finns på jorden, skapades inuti stjärnorna är känt sedan tidigare. Men fluorets ursprung har under lång tid varit en tvistefråga för astronomerna. Nu har en av teorierna fått stöd av observationer – fluor skapas i döende röda jättar. Det är solliknande stjärnor som mot slutet av sitt liv sväller upp. I ljusstrålar från flera sådana stjärnor har astronomerna kunnat se fluorets typiska kännetecken. När en röd jätte så småningom slungar i väg sitt material bildas en planetarisk nebulosa. Så småningom sprids resterna av den röda jätten vidare ut i rymden och blir byggstenar till nya solar och planeter.

Upptäckten blev möjlig tack vare ett helt nytt instrument, som fångar infrarött ljus med ett teleskop på toppen av Mauna Kea-vulkanen på Hawaii.

– Fluoret i vår tandkräm har alltså sitt ursprung i solens döda förfäder, säger Nils Ryde, astronom vid Lunds universitet, som deltog i studierna.

3. Pyramider i miniatyr

Vid en utgrävning i Sudan, i ett område som kallas Sedeinga, har forskare upptäckt drygt 30 pyramider med en arkitektur som påminner om storverken i Egypten. Men de här pyramiderna är betydligt yngre, de byggdes för omkring 2 000 år sedan. Dessutom är de mycket mindre – den största har en bas på cirka sju meter.

I ett gravutrymme inuti en av pyramiderna upptäcktes ett offerbord med en målning av den egyptiska gudinnan Isis, samt en inskription med meroitiska hieroglyfer. Inskriptionen är tillägnad en "Aba-la", som troligen är ett smeknamn för mormor.

4. Fler väljer att dö i Schweiz

Efter en nedgång år 2009 reser allt fler människor till Schweiz för att få hjälp att avsluta sitt liv.

Schweiz saknar tydlig lagstiftning om dödshjälp, vilket har lett till att vissa mycket svårt sjuka människor i andra länder reser dit för att få hjälp att dö.

Schweiziska forskare har kartlagt alla så kallade självmordsturister mellan åren 2008 och 2012. De sammanlagt 611 personerna var mellan 23 och 97 år gamla. Två tredjedelar kom från Tyskland och Storbritannien, fem var svenska.

Andelen som led av neurologiska eller reumatiska sjukdomar, som inte är dödliga, var större än i tidigare studier.

Långsiktigt ökar antalet självmordsturister. Forskarna tror att den tillfälliga nedgången kan bero på medierapporter om en klinik som under våren år 2008 testade kvävning med helium. Metoden ledde till en långdragen död.

Standardpreparatet är pentobarbital, tidigare ett narkosmedel.

5. Så ska Sverige möta ebolan

Sveriges enda specialklinik för blödarfeber finns på universitetssjukhuset i Linköping.

– Vi ska ha en övning här snart. Det har vi regelbundet, men just nu känns det extra aktuellt, säger David Ekqvist, medicinskt ansvarig för högisoleringsenheten i Linköping.

Sedan i början av året har ebola spritt sig från Guinea till Sierra Leone, Liberia och Nigeria. Det pågående utbrottet är det värsta sedan viruset först beskrevs år 1976. Hittills har cirka 1 500 människor dött. Än så länge har ingen blivit smittad utanför Afrika.

– Det är inte så sannolikt att vi får hit några fall, men vi har god beredskap, säger David Ekqvist.

Så var det inte år 1990, när en ung man, nyss hemkommen från Kenya, fick blödarfeber och hamnade på universitetssjukhuset i Linköping. Där blev han kvar i två och en halv månad innan han kunde skrivas ut. Lyckligtvis blev ingen annan smittad.

Annon

Än i dag är det oklart om patienten hade ebola eller det besläktade marburgviruset, men fallet blev utgångspunkten för Linköpings högisoleringsenhet, anpassad för olika former av blödarfeber och andra särskilt farliga smittor.

Ebola sprids genom direktkontakt med blod och andra kroppsvätskor. Smittan tycks inte kunna spridas via luften.

I Linköping kan upp till tre patienter behandlas samtidigt med tillgång till bland annat respirator, laborietester, blodtransfusioner och tillskott av blodplättar. Lokalerna används i den dagliga vården, men kan snabbt omvandlas till en isolerad miljö.

Än finns ingen godkänd medicin mot ebolaviruset. Däremot finns flera experimentella behandlingar. En av dem består av tre olika antikroppar som tillverkas i genädrade tobaksplantor. Förra året rapporterade företaget Mapp Biopharmaceutical i USA att 43 procent av alla ebolasmittade makaker som får antikropparna överlever, medan samtliga apor dör av smittan utan behandling.

Flera hjälparbetare har fått medicinen på försök. Två missionärer från USA som blev friska väckte uppmärksamhet. Men bortåt hälften av alla smittade människor repar sig. Därför krävs noggranna studier för att bedöma om medicinen verkligen fungerar.

Den amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC tonar ner betydelsen av nya och ännu otestade mediciner. Det mest effektiva sättet att hejda det pågående utbrottet i Västafrika är att hitta sjuka, isolera och vårda dem, samt att spåra kontakter för att bryta smittkedjan, enligt myndigheten. ”Det är så alla tidigare utbrott av ebola har stoppats”.

6. En tankestyrd helikopter

Amerikanska forskare har utvecklat ett system som gör det möjligt att manövrera en radiostyrd helikopter med tankekraft. Tekniken skapar nya möjligheter att utveckla hjälpmedel för personer med muskelsjukdomar eller förlamningar.

[Ett filmklipp](#) visar hur en helt stillasittande person manövrerar en radiostyrd helikopter genom en hinderbana i en gymnastiksal – utan att röra en muskel. Helikoptern styrs med tankekraft. När "piloten" tänker på att knyta höger näve, svänger helikoptern åt höger. Om piloten föreställer sig att båda nävarna knyts så stiger helikoptern. Genom att fokusera tankarna på en kroppsdel som inte är muskelstyrd, kan piloten få helikoptern att sjunka.

- Styrsystemet ska användas till att kontrollera hjälpmedel som rullstolar och proteser och på så sätt förbättra livskvaliteten för personer med förlamningar eller muskelsjukdomar, säger professor Bin He vid University of Minnesota i Minneapolis, USA, vars forskarteam har utvecklat tekniken.

Styrsystemet består av en mössa med 64 elektroder som läser av pilotens hjärnvågor. En dator tolkar hjärnvågorna och skickar kommandon till helikoptern via ett trådlöst nätverk.

Styrsystemet är förhållandevis enkelt att bemästra. Forskarna lät fem försökspersoner träna på att manövrera en virtuell helikopter i ett viljestyrt datorprogram. När de lärt sig tekniken fick

de börja öva med den riktiga, radiostyrda, helikoptern. Efter drygt sex timmars träning kunde samtliga försökspersoner manövrera minihelikoptern genom hinderbanan.

7. Värmen knäckte mammuten

Mammutarna var hårt trängda redan vid den förra mellanistiden. Svensk forskning visar att mammutarna var känsliga för värmeperioder, vilket kan förklara varför de dog ut.

Den ullhåriga mammuten dog ut i slutet av den senaste istiden. Det har föreslagits att mammutarna inte klarade av att anpassa sig till mellanistidens varmare klimat. Men det finns även forskare som anser att det var människans jakt som blev mammutens undergång. Anhängare av den senare teorin har betonat att mammuten överlevde tidigare värmeperioder, då människan inte var lika spridd över norra halvklotet.

Men en ny studie i tidskriften [*Proceedings of the royal society*](#) visar att den ullhåriga mammuten var nära att stryka med redan vid den förra mellanistiden, som inföll för ungefär 120 000 år sedan. Resultaten indikerar att arten har haft det svårt att anpassa sig till kraftiga klimatförändringar.

Studien har gjorts av svenska forskare i samarbete med bland annat brittiska och ryska kollegor. Forskarteamet sammanställde dna-sekvenser från drygt 300 åldersbestämda mammutfynd i norra Europa, Asien och Nordamerika. På så sätt kunde forskarna studera mammutarnas genetiska förändringar under de senaste 200 000 åren. Analyserna visade att den ullhåriga mammuten råkade ut för en kraftig beståndsminskning som reducerade artens genetiska variation just i slutet av den förra mellanistiden.

– Vi kan se att antalet mammutar minskade kraftigt och att mammutarna delades upp i ett fåtal isolerade bestånd, som sannolikt levde i områden där miljön fortfarande var gynnsam, säger docent Love Dalén vid Naturhistoriska riksmuseet, som deltagit i studien.

När den senaste istiden kom repade sig mammutbestånden och spred sig till nya områden. Men för 15 000–20 000 år sedan, då istiden gick mot sitt slut, minskade antalet mammutar dramatiskt och deras utbredningsområde krympte. – Vi kan alltså se ett återkommande mönster där ett fåtal mammutar överlevde de allra varmaste perioderna, vilket ökade risken för artens utdöende. Den andra gången klarade de sig inte, säger Love Dalén.

De absolut sista mammutarna, en dvärgvuxen variant som levde på isolerade öar utanför Sibiriens kuster, försvann för ungefär 4 000 år sedan. Love Dalén och hans kolleger planerar nu en forskningsresa till regionen, för att ta reda på varför mammutarna dog ut även där.

8. Därför minns du inte din barndom

Den starka tillväxten av nervceller under de första levnadsåren gör att små barn har lätt att lära sig nya saker – till priset av att de glömmer snabbt.

En kanadensisk forskargrupp har i en serie experiment visat att nybildning av nervceller i den innersta delen av hjärnans hippocampus bidrar till glömska. Sådan nybildning av nervceller, så kallad [neurogenesis](#), är som mest intensiv hos små barn – och ungar till många andra däggdjur. De kanadensiska forskarna utsatte musungar och fullvuxna möss för den obehagliga upplevelsen att få elstötar via tassarna. Musungarna, som har en intensiv nybildning av nervceller, glömde händelsen efter en vecka. Men de fullvuxna mössen, med mindre neurogenes, mindes upplevelsen i sex veckor. När forskarna minskade neurogenesen hos musungarna dröjde minnet kvar under en längre tid. Forskarna testade därefter att öka neurogenesen hos de äldre mössen, genom att låta dem springa i ett hjul. Fysisk träning leder enligt tidigare studier till ökad neurogenes i hippocampus. Som väntat fick de äldre mössen då ökad inlärningsförmåga, och de blev också mer glömska.

– Det här är direkta bevis för att neurogenes bidrar till glömska, och glömska har en god sida, för den ger plats för ny inlärning, säger Eric Hanse som är professor i neurofysiologi vid Sahlgrenska Akademin i Göteborg.

Sigmund Freud var en av de första som spekulerade om orsaken till [barndomsglömska](#). Han föreslog att barn stuvade undan tidiga minnen på grund av deras laddade sexuella innehåll. Andra har spekulerat i att minnesförlusten skulle bero på att språket ännu inte utvecklats. Men dessa förklaringsmodeller förklarar inte varför många andra däggdjur också glömmer sin barndom. Dessutom har små barn faktiskt väldigt bra minne, och kan minnas många detaljer om vad de gjorde för någon månad sedan. Men efter några år är minnena borta. De kanadensiska forskarna har nu en förklaring till varför.

4.2. Tidningsartiklar

1. Förseningar i tågtrafiken resten av dagen

Tågtrafiken stoppades helt när en kontaktledning revs ned i södra Stockholm på torsdagsförmiddagen. Trafikverket räknar med omfattande förseningar under resten av dagen. ”Just nu är tågen upp till två timmar försenade”, säger Lena Karlsson på Trafikverket.

Kontaktledningen revs ned vid 10.30-tiden och gjorde så att två tåg satt fast i timmar i tunneln vid Södra station i Stockholm. All trafik söder om Stockholm påverkades. Men vid 13-tiden meddelade Trafikverket att trafiken hade börjar rulla så smått igen på ett av spåren. Då var också alla passagerarna evakuerade.

– Alla ska vara därifrån och vi har öppnat upp två spår, säger Eva Nordén, presskommunikatör på Trafikverket.

Först i morgon väntas tågen kunna trafikera båda spåren igen – och det är många sträckor som påverkas av störningarna, bland annat trafiken Stockholm–Göteborg och Stockholm–Malmö. Även tåg till Hallsberg och Eskilstuna drabbas.

– Vi kommer troligtvis att ha följdförseningar på upp till två timmar under resten av dagen, säger Lena Karlsson på Trafikverkets pressjour.

Resenärer vittnar om en smäll eller en explosion vid Södra station och nära T-centralen i Stockholm.

– Det var en plötslig smäll och så stannade tåget. Det slog ganska stora gnistor utanför fönstret, säger passageraren Joakim Svärting till [Aftonbladet](#).

En av Aftonbladets medarbetare satt vid ett fönster ut mot bangården, mitt emot Cityterminalen, när han hörde en kraftig explosion.

– Det var en dov smäll och eftersom jag sitter nära fönstret kunde jag känna i kroppen att det skakade till. Jag tittade mot fönstret och såg ett rökmoln på bangården. Jag reste mig upp och då kom ytterligare en smäll och då såg jag en vit klotblix. Man kände att det darrade till i fönsterrutorna, säger Johan Stambro.

Men det är inget som Trafikverket känner till.

Elina Yli-Torvi på SJ:s pressjour säger att det kan låta som en smäll när en kontaktledning rivs ned.

– Man kan uppleva den effekten ombord på tåget, att något kraftfullt sker, säger hon.

SJ hade ett tåg med 70 passagerare som satt fast i tunneln. Det andra tåget som satt fast tillhör SL.

– All tågtrafik söder om Stockholm påverkas. Våra tåg norrut vänder vid Stockholms centralstation och tåg söderut vänder vid Älvsjö. Vi har även fått in tre ersättningsbussar mellan Älvsjö och Telefonplan, sade Christian Hoffmann, presskontakt på SL, innan stoppet var hävt.

2. Här är Stockholms bästa cykelturer

En cykel och ett SL-kort är det enda som behövs. Sedan är det bara att rulla iväg på nya upptäckter i alla väderstreck runt Stockholm.

Att cykla är populärt, runt 100.000 personer lär trampa runt i Stockholm varje dag. De flesta tar sig till och från jobbet, men varför inte använda din cykel för att skapa lite semesterkänsla i vardagen.

Stockholm har en mängd utflyktsmål på cykelavstånd, allt ifrån slottsbesök till naturnära badvikar. Dessutom kan man ta med cykeln på pendeltåget om man inte orkar trampa hela vägen. Men man får inte kliva på tågen med cykel från T-centralen eller ta med den under rusningstrafik.

På Stockholms hemsida finns [Cykelplaneraren](#), en interaktiv karta över cykelstråken där man kan skriva in sin sträcka och få väg och längd beskriven. [Trafiken.nu](#) har en karta över de regionala cykelstråken för den som gillar att åka långt.

Vet du inte vart du ska åka?

I boken ”Cykelpromenader” av Anna Fredriksson och Rolf Jönsson finns turer som går mellan olika pendeltågsstationer i en cirkel runt stan. Varje sträcka har en vägbeskrivning med förslag på olika stopp – fikapauserna är lika viktiga som cykelturen. Boken har också lagt slott, lantgårdar, fornminnen, mysiga restauranger och soliga bad som man kan besöka.

Väglaget är omväxlande, allt ifrån skogsstigar till asfalterade cykelvägar i tätorten. Varje etapp är runt två mil och man kan välja att cykla en eller flera sträckor, takten bestämmer du själv. Har man ork kvar är det bara att fortsätta att cykla ändå hem.

Har du ingen cykel kan du enkelt hyra en i Stockholm för en billig peng.

Turförslag ur ”Cykelpromenader”:

Från Årstaberg till Huddinge

Här följer man Mälarens strand från Liljeholmen förbi Vinterviken och ner till Sättra. Sträckan bjuder på bad från både klippor och stränder. Den fikasugna kan stanna på kaféerna Uddvillan och Lyran. Vid Alfred Nobels gamla svavelsyrefabrik (som nu är fik) finns ett fornminne, igensatta grottor som varit provsprängningshyttor.

Från Ulriksdal till Södra station

Njut av Hagaparkens natur med utsikt över Brunnsviken. På Haga slott kanske man ser en skymt av kronprinsparet Victoria och Daniel, och lilla Estelle. Fortsätt genom Lill-Jansskogen och över Gärdet. I Rosendals trädgård kan man stanna och fika. Ta sedan färjan till Slussen.

Från Årstaberg till Spånga

Den här turen är lite längre, 24 kilometer, och mer utmanande – Mälarens nordvästra strand är stundtals rejält backig och går genom den idylliska villabebyggelsen i Äppelviken, Ålsten och Högländet. Pusta ut över en fika på Ålstensbryggan eller på Stockholms vackraste minigolfbana vid Kanaanbadet innan du tar pendeln hem igen från Spånga station.

Från Årstaberg till Sundbyberg

Längs Klarabergskanalen känner du stadens puls, men cyklar ändå på lugna stråk. Du passerar Pampas Marina och Huvudsta gamla slott där mordet på Gustav den III planerades. Vill du simma några längder finns den uppvärmda utomhusbassängen i Huvudstabadet, eller ta ett dopp från klipporna.

Från Flemingsberg till Drottningholm

Cykelturen startar i miljonprogramsområdet Flemingsberg och sedan tar man färjan från Slagsta till Ekerö, som bara tar 20 minuter. På Ekerö kan man njuta av Sveriges nordligaste bokskog och studera en genbank för äppelsorter vid det gamla träslottet Ekebyhov. Stanna för

en fika på kungliga världsarvet Drottningholm. Avsluta turen med att ta båt in till Stockolms city med båt från Drottningholm.

3. Många barn bland hemlösa migranter

Minst 17 av Sveriges kommuner uppger att det finns minderåriga bland de hemlösa EU-migranter som i många fall försörjer sig som tiggare i Sverige. Det visar en enkätundersökning av Sveriges kommuner och landsting (SKL), rapporterar Sveriges Radio Ekot.

Det är upp till Socialtjänsten i varje kommun att ansvara för barnens trygghet och skydd, men enligt SKL är lagstiftningen som rör människor utan uppehållsrätt otydlig. Organisationen hoppas därför på ett förtydligande av lagstiftningen för att hjälpa kommunerna i hanteringen av de hemlösa EU-migranterna.

- Det är ett arbete som SKL ska försöka lobba mot Socialdepartementet, mot statliga myndigheter och mot frivilligorganisationer för att få till någon form av handlingsplan och tydlighet, säger Åsa Furén Thulin, sektionschef på SKL, till Ekot.

4. Politikernas ”kvinnolöner” sämre än snittet

Kvinnliga politiker tjänar mindre än män - och löneglappet är större än bland folket i övrigt. Lägst inkomst har kvinnor i SD och KD. Det visar en jämförelse mellan riksdagspartierna och uppstickaren Feministiskt initiativ.

Att kvinnolönerna släpar efter på arbetsmarknaden är väl känt faktum. Nu har nyhetsbyrån Siren granskat hur det ser ut med jämställdheten för politikernas inkomster i de åtta riksdagspartierna samt Feministiskt initiativ, och jämfört med folket i övrigt.

Resultatet visar att politikerna är sämst i klassen. Rikssnittet för Sveriges kvinnolöner låg på 86 procent av manliga löner. Men de kvinnliga politiska kandidaterna tjänade bara 84 procent av vad de manliga kandidaterna fick i lön 2012.

Alla partier utom Centerpartiet, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ ligger under rikssnittet.

Lägst inkomst av alla i förhållande till de manliga kandidaterna i samma parti hade kvinnorna i Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna. I de partierna tjänade kvinnorna i snitt 75 procent av de manliga partivännernas löner.

Beräkningarna gäller inkomst av tjänst för 2012, och omfattar samtliga kandidater i riksdags, kommun- och landstingsval som fanns registrerade hos Valmyndigheten den 28 april. Kandidater med skyddade personuppgifter och kandidater som saknar inkomstuppgift är inte med i uträkningen.

5. Stockholms unga vill gå på Operan

Unga i Stockholm har ett stort kulturintresse och kanske oväntat även för klassisk finkultur. Kungliga Operan hamnar på andra plats på topplistan, enligt en ny undersökning.

Ungdomsbarometern har undersökt intresset för Stockholms kulturutbud bland unga i åldern 15–29 år. Det visade sig att kultur är populärt. Sju av tio tillfrågade som fick välja mellan 23 olika kulturinstitutioner svarade att de skulle vilja besöka någon av dem. Hälften hade också besökt någon av dem under det senaste halvåret.

– Det är högre siffror än jag hade väntat. Vi hade nog trott att kulturintresset skulle stå starkt bland 25-29 åringarna, men det ligger ganska stabilt över åldrarna och är högre än jag hade förväntat mig bland 15-19 åringarna, säger Adam Chrigström, medie- och kommunikationsexpert på Ungdomsbarometern.

Högst på listan över ställen som de unga skulle vilja besöka placerar sig Abba-museet. På andra plats kommer Kungliga Operan följd av Fotografiska. Dramaten och Folkoperan tar fjärde och femte plats.

Operamusik är kanske inte det man skulle gissa på som ett stort intresse bland ungdomar?

– Nej, jag är lite förvånad. Men vi tror att det kan sammankopplas med vad vi kallar vuxenhets- eller duktighetstrenden. Bland grupper av unga är det populärt att bete sig på ett ansvarstagande sätt. Det tar sig uttryck i att de pluggar eller jobbar hårt och de har även lagt sig till med ganska vuxna intressen, varav finkultur kan vara ett, säger Adam Chrigström.

Att vara ansvarstagande och ambitiös kan vara en motreaktion mot att unga ofta beskrivs som lata och bortskämda, tror han.

– Det här kan vara ett sätt att distansera sig från den bilden.

Fotografiska verkar ha etablerat sig ordentligt och leder stort när det gäller uppdateringar på Instagram.

– Det tror vi handlar om att det finns ett tydligt livsstilsvärde i deras varumärke. Att dela saker därifrån bidrar till att berätta saker om en själv. Fotografiska har en ung målgrupp och har skapat många engagerande utställningar. Det är ett modernt museum som kan ha bidragit till att öka kulturintresset bland stadens unga, säger Adam Chrigström.

Ungdomsbarometern är ett konsult- och analysföretag som undersöker unga människors värderingar och beteenden.

Undersökningen om kulturintresset baseras på intervjuer med 1041 personer i åldern 15-29 år. Svaren har samlats in genom självrekryterande oneline-paneler.

6. Polisen försöker identifiera våldtagna barn

En 38-årig man i Uppland har häktats misstänkt för att ha beställt och regisserat en lång rad våldtäkter mot barn utomlands.

Mannen greps redan i februari, men släpptes då. 38-åringen var då misstänkt för barnpornografibrott och det var inte aktuellt att han skulle häktas vid det tillfället.

– Det blir man inte för barnpornografibrott generellt sett, säger Björn Sellström, chef för Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp, till TT.

Vid gripandet beslagtogs mannens datorer. I dem hittades flera filmer där vuxna förgrep sig på unga flickor och pojkar efter instruktioner som de fick av 38-åringen. Han själv följde det som hände på sin dator i Sverige.

Polisen tror att våldtäkterna skett på Filippinerna.

– Nu handlar det om att identifiera barnen, säger Sellström.

I måndags greps den 38-årige mannen igen och han häktades i onsdags. Han är misstänkt för tolv fall av anstiftan till grov våldtäkt mot barn och fyra fall av anstiftan till grovt sexuellt övergrepp mot barn.

38-åringen har medgivit att det är han som ger instruktioner på filmerna, säger åklagaren Pontus Melander till Aftonbladet.

– Bevisläget är mycket bra, säger Melander till tidningen.

7. Saab: ”FOI måste ta sitt ansvar”

Kritiken mot FOI:s generaldirektör växer. Saab anklagar Jan-Olof Lind för att inte stå för sina misstag sedan han hävdade att Saab varit inblandat i det kritiserade försvarssamarbetet med Kina.

– Det är väldigt olyckligt att FOI:s generaldirektör inte tar sitt fulla ansvar i den diskussion om Kina som nu förs. Att i stället försöka blanda in andra aktörer, däribland Saab som endast är en användare av programmet, är problematiskt, säger Sebastian Carlsson, presschef på Saab.

SVT-programmet "Uppdrag granskning" uppgav på onsdagen att försvarsmyndigheten FOI använt KTH som mellanhand för att kringgå den svenska linjen att inte samarbeta i försvarsfrågor med Kina. I en av sina kommentarer till anklagelsen hävdade FOI:s generaldirektör Jan-Olof Lind att Saab varit inblandat genom ett samråd.

– Vi har vare sig kontroll över produkten eller insyn i samarbeten FOI har med olika länder och institutioner. Detta projekt måste de därför ta ansvar för själva. Vi förväntar oss att de är tydliga med detta i den fortsatta granskningen, säger Sebastian Carlsson.

Affären handlar om Edge – ett avancerat datorprogram för att beräkna aerodynamik. Programmet är finansierat av försvarsmakten men framtaget av FOI för att underlätta utvecklingen av stridsflygplan, missiler och robotar. FOI:s generaldirektör Jan-Olof Lind tillbakavisar uppgifterna och framhåller att programvaran inte klassas som krigsmaterial

Försvarsminister Karin Enström (M) kallade på onsdagen till sig FOI:s generaldirektör Jan-Olof Lind för att höra hans version.

– Jag sade att jag skulle kalla till mig generaldirektören för att försäkra mig att det inte fanns substans i de här uppgifterna. Han har nu varit hos mig, vi har haft ett möte och han har nu försäkrat mig att det inte finns någon substans i de här anklagelserna, säger Enström till TT.

8. Polisen pekade ut romer – kritiseras

Polisen i Västernorrland ville ha tips om en misstänkt person med ”romskt utseende”. Kommissionen mot antiziganism är mycket kritisk och nu kräver de att Rikspolisstyrelsen uttalar sig. ”Polisen vägrar erkänna att de gjort fel”, säger kommissionens ordförande Thomas Hammarberg.

I augusti publicerade polismyndigheten i Västernorrland ett meddelande på sin webbplats där man ville ha uppgifter om två misstänkta personer. En av dem beskrevs ha ett ”romskt utseende”, den andra hade ett ”baltiskt utseende”. Thomas Hammarberg, ordförande för den regeringstillsatta Kommissionen mot antiziganism är mycket kritisk mot polisen.

– Man ska över huvud taget inte använda sådana etniska stereotyper. Det är särskilt allvarligt eftersom det kopplas till fördomen om att romer är mer kriminella än andra. Dessutom är det mycket oklart vad som är ett romskt eller baltiskt utseende.

Polismyndigheten har svarat kommissionen att de tyckte att publiceringen var försvarbar, och därför tar Thomas Hammarberg nu frågan vidare till Rikspolisstyrelsen.

– Polisen i Västernorrland vägrar erkänna att de gjort fel eftersom vittnet uttryckte sig så. Det är inte ett acceptabelt argument. Jag vill ha ett klarläggande från Rikspolisstyrelsen om polisen verkligen får göra såhär, säger han.

Thomas Hammarberg har även kritiserat Skånepolisen efter DN:s avslöjande om polismyndighetens register över svenska romer.

– Romer har redan förlorat förtroendet för svensk polis efter DN:s avslöjande och diskussionen efteråt då vissa poliser hävdade att det var ett helt normalt förfarande. Händelsen i Västernorrland visar på fler problem. När man nu gör om polismyndigheten är det ett bra tillfälle att rensa ut de här fördomarna helt och hållet, säger han.

Han förväntar sig svaret från Rikspolisstyrelsen senast den 19 september.

9. ”Så får de högutbildade invandrarna jobb snabbare”

Oacceptabel fördröjning. Om högutbildade invandrare når arbetsmarknaden tidigare än i dag kan stora samhällsekonomiska vinster göras. Bedöm utländska akademiska betyg centralt och låt fler aktörer än Arbetsförmedlingen vägleda och matcha, skriver Svenskt näringslivs Tobias Krantz och Mikaela Almerud.

Sverige står inför en situation där behovet av öppenhet är större än någonsin. Situationen har förvärrats i Syrien och i Irak. Det är fortfarande spänningar i Afghanistan och en pågående konflikt i Somalia. Det har lett till att fler söker asyl i Sverige. Migrationsverket har kraftigt skrivit upp sin prognos och pekat på ökade kostnader.

Hur snabbt flyktingar och invandrare kommer att bli självförsörjande och integrerade kommer vara avhängigt de samhällssystem de omfattas av i Sverige. Vi vet till exempel att det tar 5–10 år från folkbokföring för en invandrad akademiker att etablera sig på arbetsmarknaden. Det är en oacceptabelt lång tid.

Svenskt näringsliv presenterar i dag, torsdag, en ny rapport, ”Utbildningsfällan? – en del av etableringsprocessen för invandrade akademiker”, där vi har granskat vägen till etablering för invandrade akademiker och framför allt utbildningssystemets betydelse i denna process.

En viktig slutsats är att det finns allvarliga brister när det gäller att validera och tillgodoräkna utländsk utbildning. Alltför många människor, som ingenting hellre vill än att jobba, tvingas tillbringa längre tid i utbildning än nödvändigt. Utbildningsfällan slår igen.

Bristande matchning på arbetsmarknaden är ett av Sveriges största samhällsekonomiska problem. Vart femte rekryteringsförsök misslyckas på grund av att företagen inte hittar personer med rätt kompetens. Det slår mot företagens möjligheter att expandera och utvecklas. Det är förödande för jobb och välfärd i Sverige.

Utbildning utgör en omfattande del av etableringsprocessen för invandrade akademiker, i synnerhet den högre utbildningen. Personer som vill jobba inom reglerade yrken i Sverige måste komplettera sin utbildning på svensk högskola för att kunna utöva sitt yrke.

Men rapporten visar att arbetsförmedlare och studie- och yrkesvägledare tenderar att vägleda även personer med mer generella utbildningar att komplettera sin utländska utbildning, en rekommendation som snarare bygger på en oförmåga att matcha den invandrade akademikern mot jobb än att mer utbildning krävs för att för att denne ska kunna etablera sig.

Väl inne i utbildningssystemet är det avgörande att den invandrade akademikern får en effektiv utbildning. Alltför lång tid i utbildning, det vill säga mer än vad som krävs för att etablera sig på arbetsmarknaden innebär många år borta från arbetsmarknaden, stora studieskulder och utebliven pension under studietiden. Att vara borta från arbetsmarknaden innebär dessutom att yrkeskvalifikationer riskerar bli inaktuella, vilket blir en nackdel när personen senare ska söka jobb. För företagen innebär det att de inte får tag i de duktiga medarbetare som de behöver.

I rapporten beskriver en invandrad akademiker att han först var tvungen att läsa in gymnasiekompetens på komvux för att kunna komplettera sin utbildning på högskola, trots att

han var utbildad mattelärare. Efter det fick han veta att han bara kunde få tillgodoräkna sig en mycket liten del av sina akademiska poäng i matematik varför han slutligen valde att läsa en helt ny utbildning inom ett annat område. Det tog sju år.

Utdragna processer får konsekvenser. Riksrevisionen gjorde 2011 ett räkneexempel på ekonomisk vinst vid förkortning av arbetslöshetstiden för akademiker med utländsk utbildning inom fem olika yrkeskategorier. Om de drygt 700 personer som räkneexemplen var baserade på skulle kunna etablera sig på arbetsmarknaden inom sitt yrke en månad tidigare så skulle den samhällsekonomiska vinsten bli drygt 42 miljoner. Om vi översätter det till samhället i sin helhet skulle det kunna handla om tämligen betydande samhällsekonomiska vinster av en snabbare och effektivare etablering.

Svenskt Näringsliv har identifierat tre nödvändiga reformer för en effektivare etableringsprocess för invandrade akademiker:

1 Inför ett centraliserat system för bedömning och tillgodoräknande av utländsk högre utbildning. Dagens ordning, där enskilda universitet och högskolor själva är ansvariga, fungerar inte. Det är krångligt, byråkratiskt och svårförutsägbart för den enskilde. För att uppnå likvärdiga, transparenta och förutsägbara bedömningar föreslår vi ett centraliserat system. Ansvarig myndighet skulle till exempel kunna vara Universitets- och högskolerådet som redan i dag gör bedömningar av utländsk högre utbildning.

2 Släpp in fler privata aktörer i vägledningen. Arbetsförmedlingens kunskap om arbetsmarknaden och förmåga att klara sitt matchningsuppdrag är otillräcklig. I stället är vi övertygade om att det exempelvis inom bemanningsbranschen finns sådan kunskap som krävs för att kunna ge en adekvat vägledning och klara ett matchningsuppdrag. I detta uppdrag bör ingå att ta hänsyn till den invandrade akademikers samlade reella kompetens för att identifiera även möjligheter i närliggande arbetsområden som den invandrade akademikern kan vara aktuell inom, med ingen eller små utbildningsinsatser.

3 Inrätta en ”One-stop-shop” för de människor som invandrar till Sverige. Tiden det tar för att slussas mellan olika myndigheter kan ibland vara lång, utan att det ger det stöd och den vägledning som krävs för att komma vidare i processen. Myndigheterna säger olika saker och är dåligt samordnade, vilket sannolikt skulle kunna motverkas om de var strukturerade under ett och samma tak.

Sverige är och ska fortsätta vara ett öppet och välkomnande land. I det ingår att skapa de bästa förutsättningarna för dem som kommer hit att integreras och bli självförsörjande. Om det ska lyckas krävs rejäla reformer. Det blir en huvuduppgift för en kommande regering efter valet 14 september, oavsett partipolitisk färg.

Mikaela Almerud, högskolepolitisk expert, Svenskt näringsliv Tobias Krantz, chef för utbildning, forskning och innovation, Svenskt näringsliv

10. Så hittar du rätta stipendiet

Nytt år och nya drömmar - ta hjälp av stipendier för att förverkliga dem. Det finns mängder av stipendier att söka och de är lätta att hitta. Din Ekonomi hjälper dig att komma i gång.

Det finns mer än 12.000 stiftelser i Sverige som tillsammans delar ut flera miljarder kronor i bidrag och stipendier varje år. För tre år sedan räknade två forskare på Handelshögskolan i Stockholm ut att 6 miljarder kronor delades ut. Summan lär knappast ha minskat. Då gick 4 miljarder kronor till forskning, 700 miljoner kronor till social omsorg och 560 miljoner till utbildning.

Men du behöver inte vara vare sig fattig eller student för att få stipendier. I stiftelsernas stadgar står vad stipendierna eller bidragen ska gå till. Ibland kan det räcka med att du är i en viss ålder och kommer från en viss ort.

Det finns inte bara svenska stipendier att söka. Efter att ha surfat runt på ett antal stipendiesajter har Din Ekonomi bland annat sett exempel på ungdomar som fått hela collegeutbildningar i USA betalda genom idrottsstipendier.

Som regel behöver du inte betala skatt för de stipendiepengar du får. Så vad väntar du på? Ut och sök bland miljonerna!

Låt andra göra jobbet

Det finns stipendiekonsulter som mot en avgift plockar fram en lista på stipendier som passar dig utifrån de uppgifter du lämnat. Tjänsten kostar mellan 300 och 400 kronor. Några exempel är Global Grant, Skandinavisk Stipendieinformation och Fondfakta.

Leta själv i databaser

Det mesta av informationen som stipendiekonsulterna har finns tillgänglig gratis. Men det kräver tid, kraft och list att söka rätt i mängden.

Alla länsstyrelser har samlat sitt läns stiftelser med en förmögenhet över 400.000 kronor i en databas som finns på nätet. Man kan söka på stiftelsens ändamål eller ort.

Stipendiekonsulten Global Grant har samlat såväl svenska som utländska stipendier i en databas. Vissa bibliotek har köpt sökrättigheter till databasen. Har du lånekort kan du söka gratis hos dem. Listan över aktuella bibliotek finns under rubriken "Här finns Global Grant" på Global Grants sajt.

Sök på sajter

Det finns flera sajter med bra sammanställningar över aktuella stipendier, sorterade efter olika ämnen. Här finns också ofta bra tips på hur du kan formulera din ansökan.

Några av sajterna är Syoguiden, Lycknis, Riksidrottsförbundet, Svenska institutet, Kulturnätet samt många av universitetens hemsidor.

Leta i böcker

Det finns även ett antal böcker att slå och leta i. Stockholms Stadsbibliotek har aktuella upplagor av "Fonder & stipendier i Sverige", "Fondkompendiet", "Scholarship and grants: how to find the money you need", "Stipendiehandboken" och "Stora fondboken 2008".

Fråga likasinnade

Dina lärare eller tränare kan känna till vilka stipendier som finns att söka inom det område du är intresserad av. Hör också med tidigare elever eller spelare som är äldre än du. Det är inte ovanligt att kunskap om olika stipendievägar "ärvs" inom vissa grupper. Så kan det vara bland författare, konstnärer, musiker och idrottare.

Sök strategiskt och systematiskt

Bara för att du spelar fotboll är det inte säkert att du ska söka efter stipendier som handlar om fotboll. Här är några tips på hur du lyckas med din sökning i en databas, förutom att söka på stipendier som har någon koppling till ditt område:

* Sök på stipendier som anknyter till din hemort, uppväxtort eller födelseort. Sök såväl på län och kommun som församling.

* Om du ska studera - sök på stipendier som har någon anknytning till alla de skolor eller orter som du kan tänka dig att studera på.

* Sök på stipendier som har anknytning till din studentkår, studentnation, fackförbund, kyrka, idrottsförening, parti eller dylikt.

* Om du söker bidrag för att du har en sjukdom kan du prova att söka bidrag som har anknytning till det sjukhus och/eller landsting som du tillhör.

Sök listigt

Majoriteten av stiftelser har många år på nacken. Ett bra knep i letandet är att försöka tänka på hur man uttryckte sig för hundra år sedan. När man i dag skulle säga ung man eller ungdom, kanske man då sa yngling. Din Ekonomis favoritexempel är begreppet "pauvre honteux", som ger 155 träffar i länsstyrelsernas databas. Begreppet betyder ungefär någon som halkat ner en inkomstklass, exempelvis sedan maken eller maken gått bort, och användes flitigt för bara 50 år sedan. I dag är det upp till stiftelsernas styrelse att välja vilken betydelse de lägger i det omoderna begreppet. Till exempel att det i någon mån betyder att någon är "behövande".

Kontakta stiftelsen

De stiftelser som Din Ekonomi varit i kontakt med har varit hjärtligt trötta på slarvigt ivägskickade mejl och brev som strömmat in efter att artiklar av typen "Sök stipendier - vi har hela listan" publicerats.

Det räcker inte att bara skicka ett brev till den adress som till exempel finns i Länsstyrelsernas databas. Du ska i stället kontakta stiftelsen för att höra hur ansökningsförfarandet ser ut för just den stiftelsen. Det är inte säkert att det ens går att söka stipendium, kanske delar stiftelsen själv ut bidrag till de verksamheter de väljer ut.

Du behöver bland annat ta reda på aktuella ansökningsdatum, om det krävs en särskild ansökningsblankett samt vilka intyg och/eller referenser som eventuellt ska bifogas ansökan.

Lägg mycket tid på att skriva ansökningsbrevet

Själva ansökan ska helst inte vara längre än en och en halv A4. Försök fånga läsarens intresse direkt. Skriv personligt. Var tydlig med vad du vill använda pengarna till. Låt brevet vila minst en dag efter det att du skrivit det och be någon vars omdöme du litar på läsa igenom texten.

Ge inte upp!

Får du nobben från tio, skriv till tio till. Att vara envis och trägen lönar sig. Det visar exemplrt med Julia Hederus (klicka uppe till höger till nästa artikel). Hon fick nej på 35

stipendieansökningar, men pengarna från de fem som ändå valde att belöna henne räckte mer än väl. Får du nej ena året betyder det inte att du får nej nästa år per automatik. Bland annat kan antalet inkomna ansökningar påverka hur väl din står sig i mängden.

5. ORIGINALTEXTER PÅ KROATISKA

5.1. Mama je kriva za sve

SVE JE POČELO OVAKO

Stanom se prolomio urlik.

– Berislave!

Ne, to nije bio Tarzan. Bila je to mama.

Bero je okrenuo glavu na drugu stranu jastuka.

»Ne čujem te, mama«, promrmljao je njegov pospani mozak. »Ne mogu te čuti. Ne želim te čuti. Želim spavati. Spavati, spavati, spavati...«

– Berislave!!

Bero navuče jastuk preko glave.

»Možeš se ti derati koliko god hoćeš«, rekao je mozak, »ali meni se spava.«

– Berislave!!!

»Meni se spava. Meni se tako spava«, šaptao je mozak. »Meni se tako... jako spava. Meni se tako... strašno jako spava. Meni se tako... užasno... strašno... jako... spava...«

– Berislave!!!!

»O, neee!«

Tri i pol sekunde kasnije mama je poput kamikaze uletjela u Berinu sobu, uopće se ne obzirući na to što je na vratima golemim crvenim slovima pisalo ZABRANJEN ULAZ SVIMA, a ispod dopisano kemijskom olovkom A OSOBITO MAMI.

– Berislave! – viknula je mama još jednom jednako glasno, iako je tada već stajala tik pokraj kreveta, otprilike pola metra od Berinog lijevog uha.

»Isuse«, pomislio je Berin mozak dok je u uhu zvonilo kao u katedrali. »Ako i dalje nastavim spavati, probudit ću se sasvim gluh.«

»Ugušit ću se ispod ovog jastuka«, pomisli Bero, pa makne jastuk s glave i otvori oči.

5

Prvo što je ugledao bila je bijela kuta ispred njegovog nosa. *Bijela* kuta? Vraga bijela! Bijela je bila nekada. Davno. Sada je bila umrljana temperama, kredama, ugljenom, vodenim bojicama, pastelama, glinamolom, ljepilom, kolaž papirom, a najviše uljenim bojama. Sasvim sigurno nije postojala ni jedna jedina boja na cijelom svijetu, osim možda bijele, a da se nije nalazila na toj *bijeloj* kuti.

«Od svih majki na kugli zemaljskoj baš je mene morala roditi slikarica», pomisli Bero, pa užasnut prizorom ponovno zatvori oči.

Istoga trena uključio se mamin glas.

– Berislave, diži se! Zakasnit ćeš u školu!

«Mrzim školu!» zaključio Bero žmirečki.

– Hajde, ustani, srećo mamina – rekla je mama, najednom neočekivano blago.

Sjela je na rub kreveta i pomilovala sina po kosi.

– Još samo pet dana, a onda su zimski praznici. Moći ćeš spavati do mile volje.

«Ali meni se do mile volje spava *sada*. Kada dođu zimski praznici neće mi se uopće spavati», pomisli Bero.

Mama ga, naravno, nije mogla čuti, jer nije znala čitati misli.

– Kada bih barem ja sebi mogla dati malo odmora, a ne ovako. Zbog ove izložbe radim dan i noć. I stalno se bojim da neću stići.

«Tko ti je kriv kad radiš slikurine od tri metra! Kada bi slikala razglednice, bila bi brže gotova. I vjerojatno bismo imali više novaca.»

– Uskoro neću znati ni koji je dan u tjednu – promrmijala je mama više za sebe.

Ponovno je nježno pomilovala Beru po kosi. Njemu je to, **6** istina, godilo i na trenutak mu je bilo krivo što nema četiri godine

manje, ili barem tri, pa da se prepusti užitku, ali kada čovjek ima *punih* jedanaest, takvo si što više ne smije dopuštati. Zato je skupio svu svoju volju i po drugi put otvorio oči.

– Mama, sto puta sam ti rekao da me ne smiješ maziti! Ja više nisam beba! – rekao je i odgurnuo joj ruku.

– Dobro jutro, sine! – nasmiješila se mama.

– I kada ćeš već jednom naučiti da ne ulaziš u moju sobu?!

– Kada te ne budem morala buditi svakoga jutra.

– Pa, ne moraš me buditi! Neće škola propasti ako zakasnim jednom. Ili dvaput. Ili nekoliko puta.

– Ili svakoga dana?

– A zašto ne? – Bero se uspravi u krevetu ponosan onim što mu je toga trena palo na pamet. – Zamisli kada bi izbacili samo taj prvi sat, sve bi bilo bolje. Učitelji bi se bolje naspavali, pa bi bili raspoloženiji, pa bi nam davali bolje ocjene, pa bi cijela škola imala bolji uspjeh, a učenici bi. . .

– Dobro, dobro – prekinula ga je mama. – Shvatila sam što želiš reći. Ja idem pripremiti doručak, a ti ravno u kupaonicu.

– Zar opet?!

– Molim? – mama je zastala u vratima.

– Umio sam se jučer. Još se drži – objasnio je Bero slježući ramenima. – Zašto se moram umivati baš svakog jutra?

– Da se razbudiš – odgovorila mu je mama.

– Ali ja sam već budan – pokušao ju je uvjeriti.

Mama ga je tada pogledala ravno u oči. Jednim dugim, duuuuugim pogledom. Pri tome je nakrivila glavu prvo na jednu, a onda i na drugu stranu.

– Nisi dovoljno – rekla je zatim i krenula prema kuhinji prije no što je Bero uspio ponovno otvoriti usta.

Nije mu preostalo ništa drugo nego da krene na umivanje. Mrmļajući nešto polako se vukao prema kupaonici. Sve i da je htio, nije mogao hodati sporije.

»Ona bi bila najsretnija da spavam u kadi punoj vode«, mrmljao je sebi u bradu. »Tada bi non-stop bio umiven.«

– I operi zube! – doviknula je mama za njim.

– Zube?! – zaprepasti se Bero. – Pa još nisam ništa jeo! Zar ne znaš da se zubi peru *poslije* jela?

– Dobro da si me podsjetio – čulo se iz kuhinje. – Oprat ćeš ih još jednom *nakon* doručka.

Berislave, sine! – viknula je mama u trenutku kada se Bero upravo spremao zadrijemati, stojeći kraj lavaboa, s četkicom za zube u jednoj, a tubom paste u drugoj ruci.

Bero se trzne.

– Molim, mama?

– Nisi valjda zaspao u toj kupaonici?!

Da je viknula samo sekundu kasnije bila bi u pravu.

– Naravno da nisam, mama. Budan sam kao budilica!

»Kada bih barem imao četiri ruke«, razmišljao je. »Mogao bih prstima pridržavati kapke dok perem zube.«

A s tim njegovim kapcima stvarno nešto nije bilo u redu, kao da su izrađeni od kamena. Svakog jutra ista priča; morao je uložiti nadljudski napor ne bi li oči držao koliko-toliko otvorenima.

– Umij se hladnom vodom da se razbudiš! – oglasila se opet mama.

»Hladnom vodom?« zgrozio se Bero. »Ne pada mi na pamet.«

– Već sam se dva puta umio! – viknuo je prema vratima kupaonice.

Istoga trena vrata se otvoriše, a kroz njih proviri mamina glava.

– Umij se još jednom i brzo za stol!

– Može toplom?

Bero je sjedio za stolom u kuhinji, *doručkovao* podgrijane ostatke jučerašnje večere, i s užasom gledao oko sebe. Kuhinjski elementi, svi do jednog, bili su obojeni u različite zelene nijanse, od svijetlo-zelenog hladnjaka, preko srednjezelenog sudopera, do najtamnije zelenih visećih ormarića. Čak je i bojler bio nešto kao zelen, iako je njegov limeni trbuh odbijao na sebe primiti tempere, pa ga je mama morala pošpricati lakom za automobile.

»Mamina zelena faza«, uzdahnuo je u sebi. »Ta joj je do sada najgora. Sigurno gora od *plave*, koja barem nije dugo trajala. Gora čak i od kasnije, *smeđe*, barem što se umjetničkog dojma tiče. Ono drugo...«

Berine misli otploviše u jednu ljetnu večer, tamo negdje pretprošle godine, kada je mama utrčala u stan.

– Cijeloga sam dana sjedila na klupi u parku i gledala nebo! – rekla je sva ushićena.

– Je li? – javio se tata, koji je cijeloga tog istog dana bio i tata i mama umjesto mame, jer je morao otići u dućan, i na tržnicu, i skuhati ručak, i oprati suđe, i objesiti rublje da se suši, i pogledati seriju na televiziji i javljati se na telefon.

Zatim je pogledao prema mami preko gornjeg ruba novina koje je, do maločas nezamjetljiv, čitao.

– To nebo je tako veliko! – objasnila je mama šireći ruke da što bolje opiše svu njegovu veličinu. – I tako, tako plavo!

– Je li? – oglasio se tata još jednom, pa se ponovno vratio novinama, koje su bile jedini dokaz da on ipak nije mama.

– Nebo je nešto najljepše što se čovjeku može dogoditi! – zaključila je mama na kraju, i krenula prema drvenom sanduku u kojem je držala svoje boje.

Već sutradan ujutro sva prozorska stakla u stanu bila su oslikana plavo, a na svakom od njih žutilo se po jedno veliko, okruglo sunce.

– I? – pitala je mama čije je lice sjalo jače od bilo kojeg sunca. – Kako vam se čini?

– Pa – rekao je tata, a zatim krenuo prema kuhinji, koja tada još nije bila zelena, da stavi vodu za kavu.

– Meni se čini da je malo previše tih sunaca – odgovorio je Bero nakon kraćeg proučavanja svih prozora. – A i nekako je mračno u stanu.

I stvarno, zbog oslikanih prozora dnevno svjetlo nije imalo nikakve šanse da uđe u stan, pa su cijeloga dana morale gorjeti žarulje. Idućeg jutra došla je susjeda Milica sa svojim *Cento gradi* i oprala maminu plavu fazu.

Sljedeća po redu bila je ružičasta faza.

– Želim bebu – rekla je mama jednog od tih dana, dok je tata sam glačao svoje košulje i u isto vrijeme kuhao sutrašnji ručak.

– Jednu malu, malecnu, slatku bebiću – objasnila je mama, a zatim dodala: – Ružičastu!

Tata je načas ostavio glačalo u uspravnom položaju, on je uvijek pazio na takve stvari, a onda je ozbiljno pogledao mamu, pa Beru, koji je sve to slušao s pola uha, pa opet mamu.

– Slušaj, Branka. Ja već imam dvoje djece kojima sam i otac i majka – rekao je, naglasivši ono »dvoje«, tako da se Bero zbunjeno osvrnuo oko sebe.

Nekoliko dana kasnije, dok je odlabirao košulju za posao, tata je s užasom ustanovio da je na svakoj naslikana po jedna ružičasta beba. Da su se te bebe nalazile na leđima, možda se ništa ne bi dogodilo, jer je tata preko košulje uvijek nosio sako, ali one su, sve do jedne, bile s prednje strane, točno u visini trbuha.

Tata je neko vrijeme samo stajao i zurio pred sebe, a zatim je bez riječi navukao sako preko potkošulje, i otišao na posao.

Sljedeće jeseni, u maminoj smeđoj fazi, tata je otišao zauvijek.

Tih dana, prisjećao se Bero, mama je slikala izorane njive
10 smeđe boje, iznad kojih su letjele nekakve smeđe ptičurine, zatim

ogoljelo drveće, naravno smeđe, smeđe kuće u daljini sa smeđim otvorima umjesto prozora i vrata, livade prepune smeđe trave po kojima su pasle, pogađate već, smeđe ovce, dok su pastiri koji su kao čuvali te ovce, i sami sasvim smeđi, dizali glave i gledali gore, u smeđe nebo prepuno tamnosmeđih oblaka.

Beri se te slike nisu nimalo svidale. Bile su mu nekako previše – smeđe.

Otada su prošle pune dvije godine. Mama je u međuvremenu mijenjala svoje faze, ali tatu nije uspjela vratiti.

«Jedino u čemu je uspjela je to da je mene počela *odgajati onako kako treba*», pomislio je Bero ironično.

Površina kakaa u šalici koju je držao u ruci neprestano se mreškala stvarajući različite slike u dvije nijanse. Prvo je poprimila oblik Afrike, malo kasnije Sjeverne Amerike, ili je to možda bila Južna, a još kasnije nekog kontinenta koji do sada uopće nije otkriven.

«Kako je ovaj svijet velik!» razmišljao je Bero, zureći u kakao. «Toliko različitih mjesta u njemu. I tajanstvenih. I opasnih. I...» Nije se mogao sjetiti što još.

– Brže jedi! – začuo se mamin glas iz dnevne sobe, pretvorene u slikarski atelijer. – Zakasnit ćeš u školu!

«U svakom slučaju, bezbroj puta zanimljivijih od moje škole», zaključio Bero, pa otprije jedan veliki gutljaj svijeta.

– Jesi li spremio u torbu sve što ti treba?! – javila se opet mama.

«Nije mi jasno kako joj uspijeva pričati i slikati u isto vrijeme?» čudio se Bero.

– Jesam, mama.

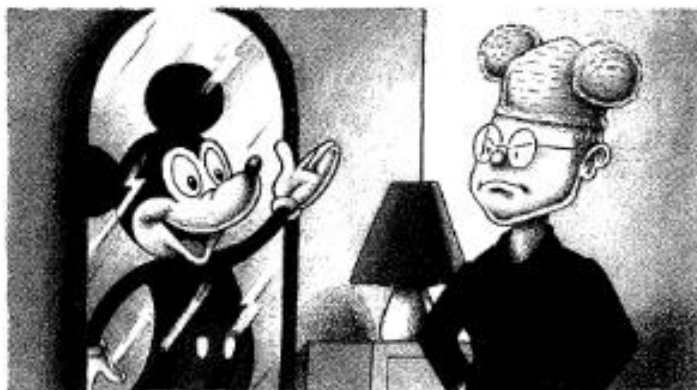
– Jesi li uzeo sendvič?!

– Jesam, mama.

– I ubrus?!

– Da, mama.

– I čistu maramicu?!

– Kada bih počeo nabrajati što sve nedostaje toj kapi, ne bih završio do prekosutra – odgovorio je namrgođen.

– Što time želiš reći? – upita mama, pogledavši ga na onaj poseban način.

– Želim reći da ta kapa nije normalna! – odbrusi Bero. – Eto što želim reći! I nikada ne znam kako da okrenem te glupe coffeeke! Ako ih stavim sa strane, izgledam kao šareni Miki Maus, a ako okrenem jednog naprijed, a drugog otraga, izgledam – *nikako*. Ta kapa je glupa!

– Molim? – mami se učinilo da nije dobro razumjela.

– Glupa je! – ponovio je Bero. – To je najgluplja kapa na cijelom svijetu! Naj-naj-naj-najgluplja!

– Berislave, ne budi prost! – prekinula ga je mama. – Ova kapa je umjetničko djelo. Unikat. Mnogi bi bili sretni da mogu imati takve stvari.

«Ubit ću se od sreće!» pomislio je Bero, pa istrgnuo kapu iz maminih ruku i brzo je ugurao u džep jakne.

– Navuci je na glavu! – zapovjerala je mama. – Samo bi mi još trebalo da dobiješ upalu pluća, ili što se već dobije kada se ide bez kape. Jesi li me razumio, Berislave?!

13

– Jesam, mama. Dobro, mama. Navući ću je, mama. Ne brini, mama – ponavljao je Bero, zakopčavajući jaknu.

Mama je zadovoljno kimala glavom, iako joj se činilo da bi još nešto trebala reći.

– I pazi da ne zakasniš kući! – sjetila se.

– Ali, mama, pa još nisam ni otišao!

Brrrrr! – bilo je prvo što je Bero pomislio izašavši na ulicu.

Prema njegovoj procjeni temperatura zraka bila je najmanje pedeset stupnjeva ispod ništice. Možda i cijelih sto!

Drugo na što je pomislio bila je ona jedinica iz matematike, koju još uvijek nije prijavio mami, jer se stalno nadao da će je ispraviti do kraja polugodišta. Ali, kako se sada činilo, šanse su bile male, svakim danom sve manje.

– Uh – uzdahnua je Bero. – Kada mama ugleda topa u knjižici, požit će skroz naskroz!

Zatim je pomislio na školski ples koji će se održati na Badnjak. Dogovor je bio da dečki pozovu cure.

– Ništa lakše, pod uvjetom da imaš curu – zaključio je Bero.

A on je nije imao.

Ni izdaleka.

Nije imao nikoga tko bi se makar i približno tome pojmu mogao nazivati. Recimo, polucuru. Ili, barem, četvrtcuru. Na žalost, ništa. A zašto je tome tako, to nitko nije znao. A najmanje Bero. Iako je ponekad za sve okrivljavao mamu i tatu. Mamu, zato što uopće nije kao sve druge mame na ovome svijetu, a tatu zato što ga više nije imao. To jest, imao ga je, ali na nekom drugom mjestu. A od tate koji je na nekom drugom mjestu nema baš neke velike koristi.

– Kada bih barem slomio nogu – pomislio je. – Ne bih morao na taj glupi ples. S druge pak strane, još je gluplje imati gips u vrijeme zimskih praznika.

Zabavljen takvim teškim mislima, u savršenom ritmu cvo-kotanja od hladnoće, Bero nije primijetio da na ulici nema uobičajene jutarnje gužve.

Doduše, ulica se nije baš najbolje ni vidjela, jer je snijeg padao gust i debeo, kao da je netko tamo gore već napravio grude. **15**

Drugim riječima, pahuljice uopće nisu sličile na pahuljice. Više bi im pristajao naziv pahuljetine. Ili, možda, pahuljčine, za slučaj da su muškog roda.

– Ne vidi se ni prst pred nosom – zaključio Bero.

Zatim, za svaki slučaj, podigne ruku i ispruži kažiprst uvis. Ipak ga je mogao vidjeti.

– Ne vidi se ništa *ostim* prsta pred nosom – promijenio je zaključak.

«Možda bi bilo najbolje da se ja lijepo vratim kući», pomislio je zatim. «Mami bih mogao reći da zbog ove mećave nisam mogao pronaći školu. Ili, da sam se od užasne hladnoće počeo lediti, pa da sam se uplašio, ako nastavim dalje, da bih se mogao skroz zalediti. I tako zaleđen umrijeti. Onda bi me prekrilo snijeg, pa me nitko ne bi mogao pronaći sve tamo do proljeća, a tada bi bilo prekasno.»

Istina je bila da Bero nije volio školu. Još je veća istina bila da nije volio svoj razred. Zapravo, najveća istina je bila ta da nije volio ostale učenike iz svoga razreda, zato što, kako je bio uvjeren, oni nisu voljeli njega.

Stalno su ga zafrkavali. Zbog svega. Prvo, zbog njegove odjeće. Što je najgore od svega, Bero je znao da imaju u tome potpuno pravo. Ni sam sebe nije mogao promatrati u zrcalu duže od dvije sekunde, a i toliko samo kada bi se usredotočio dovoljno jako da ga ne spopadne muka. Za to je bila kriva mama, koja je tvrdila da je kupljena odjeća sasvim nemaštovita, i da ona sama zna sašiti sve što puta bolje od bilo koje tvornice. Tako je i sada na sebi imao ljubičastu košulju po kojoj su bile našivene zvjezdice i hlače cvjetnog uzorka. A o kapi s dva colleka da se i ne govori.

«Izgledam kao klaun», pomislio je Bero. «Ne, ne izgledam, ja *jesam* klaun. Moram reći mami da mi sašije i nos!»

Drugo, zafrkavali su ga zbog imena, to jest prezimena.

16 Bilo je dovoljno jedno jedino polugodište pa da Berislav Kohn po-

stane Berislav Konj, ili, skraćeno Bero Konj, ili još kraće, samo Konj. Naravno, i za to je bila kriva mama. Naime, dok je tata bio tu, svi skupa su se prezivali, sasvim obično, Mažuranić. Kada je tata otišao, mama je rekla:

– Ako nemaš oca, ne treba ti ni njegovo prezime.

Otada su se njih dvoje prezivali Kohn, mama ponovno, jer je to bilo njezino djevojačko prezime, a Bero prvi put u životu.

– Meni se više sviđa Mažuranić – bunio se on. – Kohn, kakvo je to uopće prezime u kojem se ne izgovaraju sva slova?

Mama mu je objasnila da se tako prezivao njezin pradjed, koji je bio rođen negdje daleko, daleko, čak tamo u neakvoj Mađarskoj. A kada je prije puno godina preselio ovamo, donio je i to svoje prezime sa sobom.

– Zar smo mi sad Mađari? – čudio se Bero.

Ruku na srce, za ono »Konj« i sam je bio pomalo kriv, jer se mjesecima uporno trudio svima iz razreda objasniti da se slovo »h« iz njegova prezimena ne izgovara. Kada je napokon uspio, bilo je samo pitanje vremena kada će se netko od učenika dosjetiti da doda jedno malo »j«.

No najgore je bilo ono treće. Zafrkavali su ga zato što više nije imao tatu! Kao da je on tome kriv. Kao da je tata otišao zbog njega. Ili možda jest? Možda Bero nije bio onakav sin kakvog je tata htio? O tome nije volio ni razmišljati. U svakom slučaju, bio je jedini učenik u cijelom razredu kojeg je vlastiti otac *napustio*. Trpimir također nije imao tatu, ali ga zbog toga nitko nije zafrkavao, jer je njegov poginuo u ratu. A Berin je otišao živ i zdrav!

5.2. Apartmani Kontin i hotel Ariston

Apartmani Kontin

[O Nama](#)

Obitelj Kontin želi Vam predstaviti ponudu luksuznih apartmana unutar pansiona Kruna, u vilama **Kruna** i **Palma** u mjestu Kraj, na otoku Pašmanu.

Apartmanske vile sa atraktivnim lokacijama na pješčanim plažama, pored luksuzne opremljenosti, nude i prekrasan pogled na Pašmanski kanal, koji će Vaš odmor pretvoriti u jedinstven doživljaj.

Vila Kruna sa 4 zvjezdice, luksuzan je smještaj u kojem se udobno može smjestiti 30 ljudi. Vila je prva u nizu, smještena na prekrasnoj lokaciji na samoj pješčanoj plaži s pogledom na pašmanski kanal.

Okružena vrtom s bogatim mediteranskim raslinjem, boravak u vili čini posebno atraktivnim. U sklopu vrta nalazi se bazen sa rasvjetom.

Vila Palma sa 4 zvjezdice, luksuzan je smještaj u kojem se može smjestiti 23 osobe. Vila je smještena na prekrasnoj lokaciji na samoj pješčanoj plaži s pogledom na pašmanski kanal. Sama blizina pješčane plaže vilu čini posebnom zbog toga što njeni gosti imaju neposredan odnos s morem.

Obitelj Kontin, pored luksuznog smještaja i atraktivnog provoda u vilama, nudi Vam i mogućnost prehrane polupansionskog tipa u ugodnom restoranu vile Krune.

Za vrijeme boravka u našim vilama otidite na izlet na prekrasni [Dugi otok](#) ili u grad [Zadar](#). Ljubitelji charter tura mogu pronaći izvrsnu ponudu [jedrilica u Biogradu](#).

[Vila Kruna](#)

Vila Kruna sa 4 zvjezdice, luksuzan je smještaj u kojem se udobno može smjestiti 30 ljudi. Vila je prva u nizu, smještena na prekrasnoj lokaciji na samoj pješčanoj plaži s pogledom na pašmanski kanal.

Okružena vrtom s bogatim mediteranskim raslinjem, boravak u vili čini posebno atraktivnim. U Sklopu vrta nalazi se bazen sa rasvjetom.

Apartmani: gosti mogu birati između 7 prostranih apartmana od kojih je svaki uređen na poseban način, te poseban balkon ili terasu, sa prekrasnim pogledom na more i vrt oko vile. Svi smještajni kapaciteti vrhunski su opremljeni i sadrže TV – SAT, vlastitu telefonsku liniju, priključak na internet, klima uređaj te frigo box kapaciteta 40 l u zajedničkoj prostoriji. Vila Kruna osobito je pogodna za goste koji žele savršen mir i privatnost, ali i žele otići na izlete na samom otoku, otočkom arhipelagu, kopnu ili nekom od mnogobrojnih nacionalnih parkova ili parkova prirode (NP Kornati, NP Krke, NP Paklenica, PP Vransko jezero, PP Telašćica).

Pristup vili: pristup vozilima do objekta odličan, garantirano parkirališno mjesto za sve goste vile, dobra prometna povezenost javnim prijevoznim sredstvima.

Sadržaji u vili: otvoreni bazen s rasvjetom, nekoliko roštilja u nadkrivenom prostoru, dječje igralište u samom vrtu vile, bar, fitness prostor sa spravama za vježbanje, plažni objekt na samom ulazu u vilu sa osvježavajućim pićima, sladoledom, toplim sendvičima te trafikom sa dnevnim štampom.

Dodatne usluge i oprema: dječji krevetić, mašina za pranje rublja, pegla, čišćenje i pospremanje kod svake promjene gosta.

Ponuda hrane: polupansion za goste vile Krune i vile Palme (doručak i večera) u klimatiziranoj sali kapaciteta 40 gostiju. U ponudi su 3 menija koji gosti mogu odabrati prema želji.

Plaže: udaljenost plaže od objekta je 20 m, a sama plaža je pješčana sa betoniranom obalom.

Pogodnosti položaja: udaljenost od centra je 550 m, trgovine s namirnicama 3 km, ljekarne 3 km, ambulate 3 km, mjenjačnice 3km, benzinske postaje Preko – otok Ugljan 30 km.

[Vila Palma](#)

Vila Palma sa 4 zvjezdice, luksuzan je smještaj u kojem se udobno može smjestiti 23 osobe. Vila je smještena na prekrasnoj lokaciji na samoj pješčanoj plaži s pogledom na pašmanski kanal.

Sama blizina pješčane plaže vilu čini posebnom zbog toga što njeni gosti imaju neposredan odnos s morem.

Apartmani: gosti mogu birati između 6 prostranih apartmana od kojih je svaki uređen na poseban način, te poseban balkon ili terasu, sa prekrasnim pogledom na more i plažu ispred vile.

Svi smještajni kapaciteti vrhunski su opremljeni i sadrže TV – SAT, vlastitu telefonsku liniju, priključak na internet i klima uređaj.

Vila Palma osobito je pogodna za goste koji žele savršen mir i privatnost, ali i žele otići na izlete na samom otoku, otočkom arhipelagu, kopnu ili nekom od mnogobrojnih nacionalnih parkova ili parkova prirode (NP Kornati, NP Krke, NP Paklenica, PP Vransko jezero, PP Telašćica).

Pristup vili: pristup vozilima do objekta odličan, garantirano parkirališno mjesto za sve goste vile, dobra prometna povezenost javnim prijevoznim sredstvima.

Sadržaji u vili: roštilj, plažni objekt na samom ulazu u vilu sa osvježavajućim pićima, sladoledom, toplim sendvičima te trafikom sa dnevnim štampom.

Dodatne usluge i oprema: dječji krevetić, mašina za pranje rublja, pegla, čišćenje i pospremanje kod svake promjene gosta.

Ponuda hrane: polupansion za goste vile Krune i vile Palme (doručak i večera) u klimatiziranoj sali kapaciteta 40 gostiju u vili Kruni. U ponudi su 3 menija koji gosti mogu odabrati prema želji.

Plaže: udaljenost plaže od objekta je 10 m, a sama plaža je pješčana i seže do samog objekta.

Pogodnosti položaja: udaljenost od centra je 50 m, trgovine s namirnicama 3 km, ljekarne 3 km, ambulate 3 km, mjenjačnice 3 km, benzinske postaje Preko – otok Ugljan 30 km.

[Kako do nas](#)

Brodom

Do otoka Ugljana i Pašmana morem se može doputovati iz dva pravca. Putujete li automobilom s kopna na otok možete se prevesti preko dvije luke – Luke Zadar, na liniji Zadar – Preko (otok Ugljan) i luke Biograd, na liniji Biograd – Tkon (otok Pašman).

Trajekti plove svakodnevno u dovoljno termina da možete isplanirati svoje putovanje. U ljetnim terminima plovidba trajekata je znatno pojačana, a u slučajevima velikih gužvi trajekti plove non-stop bez plovidbenog reda.

Red plovidbe možete pogledati na web stranicama Jadrolinije.

www.jadrolinija.hr

[Trajektna linija Zadar – Preko \(Ugljan\)](#)

[Trajektna linija Biograd – Tkon \(Pašman\)](#)

Rezervacije i prodaja karata

Jadrolinija – Agencija Biograd

HR-23210 BIOGRAD

tel: +385 23 38 45 89

Jadrolinija – Agencija Zadar

Liburnijska obala 7

HR-23000 Zadar

tel: +385 23 250 555

fax +385 23 250 351

Automobilom

Informacije

Pozivom na broj HAK-a (Hrvatski auto klub) +385 1 4640 800 možete dobiti slijedeće informacije:

- stanje na cestama i trajektnom prometu na Jadranu
- visinu naknada za upotrebu autocesta u Hrvatskoj i inozemstvu
- zabrane kretanja za pojedine kategorije vozila u Hrvatskoj i nekim
- europskim državama
- cijene goriva u Hrvatskoj i inozemstvu
- informacije o članskim pravima članova HAK-a
- brojeve telefona inozemnih autoklubova

- savjete glede izbora najpovoljnijeg putnog pravca
- plovni red trajekata na Jadranu

Informativni centar radi 24 sata dnevno i 365 dana u godini.

Detaljne informacije možete također pronaći na stranicama HAK-a: www.hak.hr

Pomoć na cesti

Poziv na broj telefona 987

Poslovi pomoći na cesti obavljaju se prema cijeniku HAK-a.

AK Zadar

Zrinsko-Frankopanska 16, Zadar

tel: +385 23 315 365

Avionom

Zrakoplovne luke

Zrakoplovna luka Split

www.split-airport.hr

Cesta 96

Kaštel Štafilić

tel: +385 21 203 555

Red letenja objavljen je na web stranicama.

Udaljenost od Trogira do Zadra je 115 km.

Zrakoplovna luka Zadar-Zemunik

www.zadar-airport.hr

tel: +385 23 313 311

Red letenja objavljen je na stranicama

Udaljenost od Zadra do Zemunika je 11 km.

Rezervacije i prodaja karata

Croatia Airlines web site

Red letenja objavljen je na web stranicama.

Croatia Airlines – Poslovnica Split

Obala Hrvatskog narodnog preporoda 9

HR-21000 Split

tel: +385 21 362 997

sputo@croatiaairlines.hr

Croatia Airlines – Poslovnica Zadar

Poljana Natka Nodila 7

HR-23000 Zadar

tel: +385 23 250 101

zadto@croatiaairlines.hr

Autobusom

Preko autobusnih kolodvora Zagreb, Šibenik, Rijeka i Split Zadar i Biograd su povezani autobusnim linijama sa svim većim europskim gradovima.

Informacije i prodaja karata

Autobusni kolodvor Zagreb

www.akz.hr

tel: +385 60 313 333

Autobusni kolodvor Zadar

tel: +385 23 211 035

Autobusni kolodvor Biograd

tel: +385 23 383 022

Vlakom

Zadar i Biograd su preko Knina povezani željezničkim prometom sa svim većim gradovima Europe.

Vozni red dostupan je na stranicama Hrvatskih željeznica.

www.hznet.hr

Rezervacije i prodaja karata

Željeznički kolodvor Zadar

tel: +385 23 212 555

[Otok Pašman](#)

Otok Pašman proteže se usporedno s kopnenim dijelom Biogradske rivijere zatvarajući jedan od najljepših tjesnaca – Pašmanski kanal. Na prekrasnoj suncanoj obali nižu se slikovite ribarske luke s mnogo zelenila i pješčanih plaža. Redovitim trajektnim vezama Biograd na Moru – Tkon za 10 min stiže se na otok Pašman koji ima asfaltnu cestu duž čitavog otoka. Na prostoru prepunih prirodnih čudesa jedva je moguće izdvojiti dragulj od drugih blještavina. Mnogi ga ipak vide u krunu satkanoj od 147 srebrnih krhotina u jedinstvenom kornatskom arhipelagu koji se nadovezuje na otok Pašman.

Pašman je otok u zadarskom arhipelagu, od Zadra i Biograda odvojen slikovitim Pašmanskim kanalom po kojemu su, poput niske bisera, razasuti deseci malenih otočića. Morska struja koja mijenja smjer svakih 6 sati čini ovo more najčišćim na Jadranu. Na svojih 60 km² otok nesebično pokazuje kontinuitet življenja od prapovijesti.

Ilirski gradovi, ostaci gradina, arheološki nalazi iz doba Rima, vile rustike, mozaici, kameni kip Sv. Mihovila iz 12. st. u Neviđanima i mnogi drugi povijesni spomenici. Benediktinski samostan Sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovac kod Tkona na temeljima starokršćanske crkve, sagrađen u XII st. gotiziran u XIV. st., bio je poznato glagoljaško središte. Crkvu krase gotičko raspelo s početka XV. st. Franjevački samostan Sv. Dujma u Kraju datira iz 1390., a obnovljen je 1557. godine. Ističu se renesansni klaustar, blagovaonica i muzej u kome je posebno vrijedna slika Bogorodice s malim Kristom i Ivanom Krstiteljem.

Meditranska klima je razvila bogati svijet flore i faune, mnoge vrste ljekovitog i aromatičnog bilja, a podmorje ljubomorno čuva i sve vrste školjaka i riba hrvatskog Jadrana.

Većina od 3100 stanovnika tipičnih otočkih mjesta, kao što su Tkon, Ugrinić, Kraj, Pašman, Mali Pašman, Barotul, Mrljane, Neviđane, Dobropoljana, Banj i Ždrelac bavi se tradicionalno ribarstvom i poljodjelstvom. Vrijedni i vedri otočani u novije vrijeme bave se i turizmom, pa su razvili bogatu turističku ponudu : sobe I i II kategorije, apartmani, kuće za odmor, pansioni, auto kampovi, konobe i restorani u kojima ćete svakako kušati plodove mora i polja, ekološki zdravog otoka Pašmana.

Pašman pripada zadarskoj skupini otoka, s otokom Ugljanom je povezan mostom u prolazu Ždrelac a trajektnim vezama s Biogradom i Zadrom. Ispred otoka, u Pašmanskom kanalu koji je na mjestima širok samo 2 km, poput niske bisera su razasuti deseci otočića, područje idealno za sve vrste sportova na vodi, jedrenje i ronjenje. Morska struja na ovom dijelu mijenja smjer svakih 6 sati i tako čini ovo more među najčistijim na Jadranu. Ekološki očuvan

krajolik s mnogo vrsta ljekovitog i aromatičnog bilja, vinogradi, polja i maslinici uz brojne pješčane i šljunkovite plaže pravi su izbor za one koji vole odmor daleko od vreve i buke.

Bila bi prava šteta ako ste na otoku Pašmanu da ne odete na organizirani jednodnevni izlet brodom na Kornate. Na otoku vas očekuju ljubazni domaćini koji Vam nude smještaj u privatnim apartmanima, sobama, pansionima i auto kampovima. Sa vlastitim kuhanjem ili prehranom u privatnim restoranima. Na otoku Pašmanu imate poštu, liječnika opće medicine, a u hitnim slučajevima kroz 20-30 min može se stići do bolnice u Biogradu ili Zadru.

Hotel Ariston

Hotel Ariston najveći je hotel u grupaciji Importanne Resort koji, sa svojih 5 zvjezdica, gostima nudi udoban i prostran smještaj u Dubrovniku popraćen mnogim pogodnostima za luksuzan odmor iz snova.

Hotel Ariston smješten je na pitoresknom poluotoku Lapadu, udaljenom od starog dijela grada oko dvije milje (3,8 kilometara), što gostima omogućuje upoznavanje i razgledavanje njegovih monumentalnih spomenika uz jedinstven odmor u luksuzno uređenim sobama hotela. Standard usluga u skladu je sa zahtjevnim međunarodnim ISO normama, koje potiču na kontinuirano poboljšanje kvalitete i konzistentnosti usluga ovog hotela u Dubrovniku.

Luksuzan smještaj nedaleko od Starog grada Gosti mogu izabrati jednu od Standard, Luxury, Superior ili Romantic soba te soba prilagođenih osobama s invaliditetom. Sobe su opremljene klima uređajem, televizijskim i satelitskim programima te besplatnim pristupom internetskoj vezi. Smještaj s pogledom na more ili mediteranski vrt može se rezervirati putem online rezervacijske forme, elektronskom porukom ili direktnim kontaktom našeg ljubaznog i srdačnog osoblja u odjelu prodaje.

Jedinstven smještaj u prostranim sobama s balkonom i prekrasnim pogledom popraćen je mnoštvom sadržaja koje je ovaj hotel u Dubrovniku pripremio za svoje goste. Odmor u mediteranskoj flori i uz Jadransko more ne ostavlja ravnodušnim turistički i poslovno orijentirane goste. Za kulinarske užitke i dubrovačke specijalitete na raspolaganju imaju tri restorana te On the rocks Cocktail bar & Lounge, za fizičke aktivnosti tijekom odsjedanja imaju saunu, spa i fitness zonu sa sportskom ponudom te za potpuni odmor imaju hotelsku plažu s Plavom zastavom i vanjskim bazenima.

Hotel Ariston pogodnosti

Bogat popratni sadržaj

Importanne Resort hoteli u Dubrovniku svojim gostima na raspolaganje stavljaju mnoštvo popratnih sadržaja kojima će, uz luksuzan smještaj i vrhunsku kulinarsku ponudu, upotpuniti svoj godišnji odmor. Izaberite kupanje na plaži, uživajte u vodenim sportovima sa svojom djecom te revitalizirajte svoj duh i tijelo u wellness i spa centru. Uživajte u posebnim programima, živoj glazbi, ukusnom mesnom ili ribljem roštilju te opuštajućoj šetnji uz more.

Odmor na plaži

Plaža Importanne Resorta ponosni je nositelj oznake Plave zastave čime potvrđuje svoju iznimnu čistoću, kvalitetu i brigu za okoliš. Bazeni s morskom vodom, brojne aktivnosti uz vodene sportove i osvježavajuća pića u On The Rocks Cocktail baru i Loungeu upotpunjuju jedinstvenu uslugu opuštanja.

Revitalizirajući odmor uz brigu za najmlađe

U sklopu Importanne Resort luksuznih hotela, gosti mogu uživati u suvremenom fitness studiju s najmodernijom sportskom opremom brinući o svojoj kondiciji tijekom godišnjeg odmora ili poslovnog putovanja. Također, opuštajući tretmani u spa centru uz masažu, finsku saunu ili parnu kupelj upotpunit će jedinstven doživljaj kvalitetnog odsjedanja u hotelu, koji je osigurao brigu za najmlađe goste, pa tako možete zatražiti i uslugu čuvanja djece.

Sobe

Hotel Ariston nudi rezervaciju smještaja u Dubrovniku u nekoliko različitih vrsta prostranih soba, pa gosti tako mogu izabrati Standard, Luxury, Superior i Romantic sobu ili jednu od soba prilagođenih osobama s posebnim potrebama i invaliditetom. Sve sobe pružaju vrhunski smještaj uz bogatu hotelsku ponudu.

Standard soba

Standard soba Hotela Ariston gostima osigurava jedinstven odmor u najudobnijim krevetima te uživanje u svim pogodnostima za kvalitetno provedeno vrijeme u hotelskom smještaju.

Standard soba jedna je od četiri tipa soba u Hotelu Ariston u kojoj gosti mogu rezervirati vrhunski smještaj u 300 četvornih stopa (27 četvornih metara) s izborom Twin ili Double kreveta koje će im omogućiti udoban san i željeni odmor u raskošnom prostoru modernog dizajna.

Sobe su opremljene pogodnostima koje bi svakom gostu mogle zatrebati na njihovom putovanju:

- Pogled na vrt
- Mogućnost dodatnog dječjeg krevetića
- Klima uređaj i grijanje
- Mini bar
- Kava i čaj
- Sef (sef za laptop)
- Papuče i ogrtač
- Telefon
- Kada
- Sušilo za kosu
- Toaletne potrepštine
- LCD televizor
- Satelitski programi
- TV radio
- Radni stol
- Garderoba
- Prostor za sjedenje
- Wi-Fi

Luxury soba s pogledom na vrt

Luxury soba osigurava dašak posebnog odmora u prostranom okruženju od 300 četvornih stopa (27 četvornih metara) s balkonom i prekrasnim pogledom na mediteranski vrt.

Rezervirajući jednu od ponuđenih soba, gosti Hotela Ariston mogu uživati u svom godišnjem odmoru uz popratne sadržaje koji im stoje na raspolaganju.

Luxury soba gostima pruža mogućnost odabira Twin ili Double kreveta čiju udobnost nadopunjuje mnoštvo jastuka i dekorativni prekrivač. Gostima je luksuz osiguran u prostranoj kupaonici s kadom, a potpuni odmor na balkonu uz prekrasan pogled na mirisni vrt.

Pogodnosti u sobi:

- Pogled na vrt
- Mogućnost dodatnog dječjeg krevetića
- Sef (sef za laptop)
- Papuče i ogrtač
- Telefon
- Satelitski programi
- TV radio
- Radni stol

- Balkon
- Balkon sa sjedećom garniturom
- Klima uređaj i grijanje
- Mini bar
- Kava i čaj
- Kada
- Sušilo za kosu
- Toaletne potrepštine
- LCD televizor
- Garderoba
- Prostor za sjedenje
- Wi-Fi
- Mogućnost dodatnog kreveta

Romantic soba

Hotel Ariston zaljubljenima pri rezervaciji Romantic sobe s pogledom na more, uz vrhunski i udoban smještaj, osigurava voucher za bocu pjenušca, čokoladne praline i spa doživljaj.

U Romantic sobi zaljubljeni parovi mogu uživati u Double krevetu uz jedinstveno romantično okruženje za najljepše zajedničke trenutke. Uz udoban i luksuzan smještaj, ljubazno osoblje hotela osigurat će gostima vrhunsku uslugu uz mnoge popratne pogodnosti u 300 četvornih stopa (27 četvornih metara) velikoj sobi.

Pogodnosti u sobi:

- Pogled na more
- Mogućnost dodatnog dječjeg krevetića
- Balkon
- Balkon sa sjedećom garniturom
- Klima uređaj i grijanje
- Mini bar
- Kava i čaj
- Sef (sef za laptop)
- Papuče i ogrtač
- Telefon
- Kada
- Sušilo za kosu
- Toaletne potrepštine
- LCD televizor
- Satelitski programi
- TV radio
- Radni stol
- Garderoba
- Prostor za sjedenje
- Wi-Fi
- Besplatan pjenušac i praline

Soba za osobe s invaliditetom

Hotel Ariston pobrinuo se da osobe s posebnim potrebama i invaliditetom mogu bez ograničenja uživati u godišnjem odmoru. Sobe i kupaonica prilagođene se jednostavnijem pristupu osobama u kolicima.

Udoban smještaj u 300 četvornih stopa (27 četvornih metara) i pogled na mediteranski vrt upotpunjeni su Twin i Double krevetima te jednostavnim pristupom i tuš kabinom za osobe ograničene mobilnosti.

Pogodnosti u sobi:

- Pogled na vrt
- Mogućnost dodatnog dječjeg krevetića
- Klima uređaj i grijanje
- Mini bar
- Kava i čaj
- Sef (sef za laptop)
- Papuče i ogrtač
- Telefon
- Tuš
- Sušilo za kosu
- Toaletne potrepštine
- LCD televizor
- Satelitski programi
- TV radio
- Radni stol
- Garderoba
- Prostor za sjedenje
- Wi-Fi

5.3. Povijest Zagreba

Povijest Zagreba

Zagreb je glavni i najveći grad Republike Hrvatske; Sa oko 700 000 stanovnika i razvijenim mnogim funkcijama igra ulogu nacionalne metropole te je središte događanja čak i mnogo širega značenja; Povodom nedavno obilježenog Dana grada, 31 svibnja, (blagdana Majke Božje od Kamenitih vrata), donosimo neke crtice iz njegove prošlosti i sadašnjosti.

Za razliku od nekih drugih hrvatskih gradova, a naročito onih u primorju, Zagreb nije stariji od tisuću godina. U antici je postojalo naselje Andautonia, ali ona nema povijesni kontinuitet s današnjim Zagrebom. Nalazila se na drugome mjestu - 15-tak kilometara središta Zagreba, na desnoj strani Save, gdje je danas selo Šćitarjevo uz Veliku Goricu. Prilikom seobe naroda razrušena je. Tako se povijest Zagreba počinje brojati od 1094. kada je osnovana Zagrebačka biskupija.

Za središte biskupije odabire se već postojeće naselje. Tako se s pravom pretpostavlja da je naselje postojalo mnogo prije 1094. godine. Tu su pretpostavku potvrdili i arheološki nalazi iz starohrvatskih grobova: nakit koji se pojavljuje od 8. do 11. stoljeća, a proizvod je slavenskih radionica starohrvatskoga doba u panonskom Podunavlju. To znači da je za sjedište novoosnovane biskupije odabrano starohrvatsko naselje (Kampuš, Karaman, 1994.).

Zagrebačku biskupiju osnovao je ugarski kralj (Sveti) Ladislav, brat Jelene Lijepe, žene hrvatskoga kralja Zvonimira, koji je bio pozvan na hrvatsko prijestolje. Bile su to posljednje godine samostalnoga hrvatskoga kraljevstva koje je sve više potpadalo pod ugarski utjecaj, čemu svjedoči i činjenica da je biskupiju osnovao ugarski kralj. Ladislav je Zagrebačku biskupiju podvrgnuo metropoliji u Ostrogonu (Esztergom na Dunavu u sjevernoj Mađarskoj). Prvi zagrebački biskup zvao se Duch i porijeklom je bio Čeh. Zagrebačka je biskupija bila podređena Ostrogonu sve do 1853. kada je podignuta na rang nadbiskupije - prvi zagrebački nadbiskup bio je Juraj Haulik. Postoje indicije da je Zagrebačka biskupija na neki način nasljednica kasnoantičke Sisačke, to jest da je Zagreb i u crkvenom pogledu preuzeo ulogu središta jugozapadnoga dijela Panonske nizine, spojnog prostora koji povezuje Alpe, Sredozemlje, Dinaride i Panonsku nizinu, kao što ju je preuzeo u prometnom smislu.

Uz biskupiju je bio osnovan i kaptol – vijeće kanonika koje je pomagalo biskupu u upravljanju biskupijom. Uzdizanjem naselja na rang sjedišta biskupije počeo je njegov brži razvoj - dolazak biskupa privukao je svećenike i redovnike, a oni pak obrtnike i trgovce te se povećao protok ljudi i robe. Naziv Zagreb koristio se upravo za taj, biskupski grad. Taj se dio Zagreba danas naziva Kaptolom.

Ugarski je kralj zagrebačkome biskupu i kaptolu darovao i brojne posjede u okolici. Prihod s tih posjeda bio je dosta velik pa je omogućio i gradnju velike stolne crkve (katedrale). Ona je bila sagrađena u prijelaznom romaničkom stilu, a njezinom posvećenju 1217. godine prisustvovao je i kralj Andrija II. prilikom polaska u križarsku vojnu. 11. i 12. stoljeće bilo je u ovom dijelu Europe obilježeno gradnjom monumentalnih katedrala. Tako su romaničke katedrale dobili Senj, Rab, Krk, Zadar (Sv. Stošije), Trogir, Dubrovnik i Zagreb. Zagrebačka je stolna crkva bila posvećena Svetome Stjepanu, ugarskome kralju, koji joj je danas drugi titular, a prvi je Uznesenje Blažene Djevice Marije (Dobronić, 1991.). Nažalost, nova romanička katedrala nije dugo ukrašavala svoj grad – već 1242. Tatari su je srušili gotovo do temelja. (I dubrovačka je stradala u potresu 1667.)

Na ruševinama nedavno izgrađene romaničke stolne crkve novu je počeo graditi biskup Timotej koji je podigao sakristiju, tri apside i lađe u njihovom nastavku. Ta Timotejeva katedrala čini istočni dio današnje. Timotejevu gradnju nastavili su brojni biskupi nakon njega i katedrala je konačno bila dovršena oko 1500. godine, u vrijeme biskupa Luke Baratina. Nju su onda pustošili požari i potresi, a ponajviše potres iz 1880. nakon kojega je morala biti temeljito pregrađena. Nakon te pregradnje, koju je vodio poznati arhitekt Hermann Bolle, poprimila je današnji neogotički oblik. U vrijeme velike opasnosti, kada su Osmanlije bili na samo 30-tak kilometara od Zagreba, oko katedrale je sagrađen zid utvrđen kulama. Tako je, uza zid oko cijeloga biskupskog naselja, katedrala imala svoj vlastiti koji je u velikoj mjeri očuvan i danas. Zid koji je okruživao čitavi biskupski grad, s kulama je djelomično srušen početkom 20. stoljeća (ostao naziv ulice Pod Zidom), a djelomično je očuvan (Prišlinova kula i zid uz nju koje služe kao izvrsna scenografija za dramske predstave).

U biskupskom su Zagrebu djelovali i crkveni redovi. Franjevci ovdje imaju svoj samostan i crkvu gotovo od osnutka svoga reda u 13. stoljeću (postoji legenda prema kojoj je zagrebački franjevački samostan osnovao sam Sv. Franjo kada je boravio ovdje). Oko 1315. godine u Zagreb su došli i cisterciti, ogranak benediktinskog reda, koji su prije toga bili na jednom savskom otoku u okolici (danas se taj dio prema njima zove Savska Opatovina). S

dopuštanjem biskupa oni grade samostan na današnjem Dolcu i preuređuju već postojeću crkvu Sv. Marije. Cisterciti su imali i nekoliko mlinova na Medveščaku te javno kupalište s toplom vodom (bilo im je obavezno brijanje svakih četrnaest dana). U Zagrebu su krajem 15. stoljeća otišli u Kranjsku gdje su u Zatečnom imali svoj samostan.

Zbog velikog opsega posla oko utvrđivanja katedrale i naselja u vrijeme najvećeg osmanlijskog pritiska, biskup Osvald Tuz traži mnogo radne snage oko tih radova te u Zagrebu dopušta naseljavanje i svjetovnjacima. To je današnja Opatovina.

Biskupski je Zagreb u svome posjedu imao i podgrađa: Lepu Ves (kasnije nazvana Nova Ves) i Vlašku Ves („ves" je značilo selo). Vicus Latinorum (u prijevodu Selo Latina, Selo Vlaha ili Vlaška ves) nazivala se po Talijanima koje se u srednjem vijeku nazivalo Latinima ili (V)lasima, a koji su ondje živjeli u većem broju.

Paralelno s biskupskim Zagrebom na drugom „rebru" medvedničke predgorske stepenice, postojalo je naselje svjetovnjaka, Gradec. Ova su dva naselja bila odvojena potokom Medveščakom, koji se nekada zvao i Cirkvenščak. Stanovnici Gradeca uglavnom su se bavili obrtom i trgovinom, a posebne su povlastice stekli Zlatnom bulom koju je Gradecu 1242. darovao kralj Bela IV. Od 15. stoljeća obrtnici se udružuju u cehove, a do 17. stoljeća upravljanje Gradecom organizira se na elementarni demokratski način – u odlučivanju odlučuju svi građani. Smještanjem glavnih upravnih funkcija u drugoj polovini 18. stoljeća na Gradec kao središte političkoga života Banske Hrvatske dolaze plemićke obitelji i ovdje grade svoje palače. Posebno je bila značajna djelatnost trgovaca kojima su se u vrijeme godišnjih sajмова – Markovskoga, Margaretskoga i Kraljevskoga (Sv. Stjepana kralja) pridružili trgovci iz susjednih krajeva (inače su u Gradecu smjeli trgovati samo trgovci koji su u njemu živjeli). Ovu sajamsku ulogu Zagreb je zadržao do danas kada se na Zagrebačkom Velesajmu održavaju najznačajnije gospodarske izložbe ovoga dijela Europe. U vrijeme obnove nakon prestanka osmanlijske opasnosti, sredinom 17. stoljeća, sajmeni prostor seli na današnji Jelačićev trg, nekada Harmicu (mađ. harminc – trideset) gdje je bila smještena postaja na kojoj se za robu plaćala tridesetina.

Gradec ima sustav zida i kula još od odredbe Bele IV. Na jednoj se kuli danas njeguje običaj pucanja iz topa što podsjeća na ulogu kula u prošlosti. I Gradec je imao svoja podgrađa – Novu Ves (od 15. st. Ilica ili Lončarska ulica) i Njemačku ili Šošarsku Ves (Nijemci su većinom bili postolari) na današnjoj istočnoj strani Radićeve ulice.

Tek ukidanjem kmetstva 1848. godine gradovi gube nadležnost nad svojim podgrađima i tada se stvaraju uvjeti za upravno ujedinjenje svih naselja što se i događa 1850. Tek su otada Gradec, Kaptol i njihova podgrađa jedinstveni grad. U to se vrijeme gradi i novi dio, po mnogima danas najljepši dio Zagreba – Donji grad. On se gradi planski između Ilice i dijela današnje Jurišićeve na sjeveru i željezničke pruge na jugu te između Petrinjske ulice na istoku Frankopanske i Savske na zapadu. Ulice se sijeku pod pravim kutem, a ubačen je i niz parkova u obliku potkove (Lenuccijeva potkova – od Zrinjevca preko Botaničkog vrta do Trga maršala Tita).

Vrlo je značajan događaj za Zagreb bio prolazak željezničke pruge 1862. (Zidani Most – Sisak). Kad je grad prolaskom još jedne pruge (Budimpešta – Koprivnica – Rijeka) postao i željezničko križanje, počeo je vrlo brzi razvoj industrije u njemu. Industrija je trebala radnu snagu, a to je dovelo do demografske eksplozije grada. Nastale su radničke četvrti Trnje, Trešnjevka i druge.

1960-tih grad je imao dovoljno financijske snage za izgradnju sustava obrane od savskih poplava i prelazak Save. Na desnoj obali je izgrađen Novi Zagreb s naseljima na principu susjedstva (naselje od nekoliko tisuća stanovnika s trgovačkim i drugim uslužnim funkcijama u središtu). Danas Novi Zagreb ima oko 114 000 stanovnika. Tako je nastao određeni nerazmjer u prostornoj strukturi grada – između dobro urbaniziranoga Donjega grada i isto takvoga Novog Zagreba ostao je dio većinom spontane gradnje malih radničkih kuća. To su ljupka naselja Trnje, Trešnjevka, Martinovka, Vrbik i druga. Danas se prepoznatljivi izgled tih naselja mijenja smještanjem poslovnih funkcija. Radi se o popunjavanju prostorne strukture grada.

6. ÖVERSÄTTNING TILL KROATISKA

6.1. Znanstveni članci

1. Prirodni odabir može biti munjevit

Charles Darwin prije 150 je godina u djelu „Podrijetlo vrsta“ opisao na koji su način svi živi organizmi na Zemlji međusobno povezani još od pradavnih vremena. Objasnio je i kako se mogu razviti nove vrste – prirodnim odabirom. Danas znanstvenici mogu promatrati proces prirodnog odabira – uživo.

Promotrimo li život oko sebe, shvatit ćemo da su vrste prilagođene svojoj okolini. U knjizi „Podrijetlo vrsta“ Charles Darwin (1809. – 1882.) predočio nam je kako se sve moguće povezanosti, od načina širenja životinjskih i biljnih vrsta i njihova izumiranja do razvoja neobičnih oblika ponašanja, mogu objasniti jednostavnim mehanizmom – prirodnim odabirom.

Znanstvenici su izradili katalog primjera koji pokazuju koliko se brzo rezultat prirodnog odabira zapravo može uočiti. U više slučajeva on nam može objasniti i što se dogodilo na samoj genetskoj razini.

Mužjaci izgubili boju

Jedan od primjera je gupi, malena riba koja živi u rijekama Srednje i Južne Amerike. Mužjaci obično imaju velik rep i žarke su boje, zbog čega su česti stanovnici akvarija, ali nisu u svim dijelovima svijeta u kojima obitavaju jednako šareni. U nekim rijekama Trinidada nisu osobito uočljivi, a znanstvenici su zaključili da je to uobičajeno u rijekama u kojima žive i mnoge ribe grabežljivice. Čini se da nije dobro imati žarke boje, jer njih grabežljivci lako uoče. Bolje je stopiti se s pozadinom.

Zbog novih neprijatelja mužjaci su zanijemili

Ne može se sa sigurnošću utvrditi koje su se genetičke promjene dogodile kod gupija u vezi s istraživanjima u Trinidadu, ali mnogo toga upućuje na to da se promijenio velik broj gena. U drugim slučajevima, proces prirodnog odabira djelovanjem na jedan gen može dovesti do brzih i neočekivanih rezultata.

Pacifički zrikavci na Havajsko otočje dospjeli su krajem 19. stoljeća. Tamo su se mogli slobodno širiti, sve dok na otočje nije stigao novi doseljenik, muha *Ormia ochracea*, koja polaže jajašca u mužjaka zrikavca koji pjeva, a kojeg pronalazi svojim vrlo osjetljivim sluhom. Ličinke, prije nego što se učahure, razjedu domaćina. Muha je podrijetlom iz SAD-a i Meksika, gdje jajašca polaže u drugu vrstu zrikavca. Međutim, na Havajskom otočju susrela se s domaćinom koji nikad nije živio među muhama kao što je *Ormia* i koji zbog toga nije imao razvijen obrambeni sustav protiv te muhe.

Znanstvenici su 1991. godine počeli slijediti zrikavce na otoku Kauai na kojem se njihov broj s porastom broja mužjaka koje su napale muhe ubrzo smanjio. Deset godina kasnije čuli su samo jednog zrikavca – otokom je gotovo potpuno zavladała tišina. Kad ne pjevaju, i ljudi i muhe ih teško pronalaze, ali 2003. godine znanstvenici su otkrili da na otoku i dalje postoji velik broj zrikavaca – samo su zanijemili.

Zrikavci proizvode zvuk trljanjem cvrčala s jednog prednjeg krila o zube na drugom prednjem krilu. Zrikavci na otoku Kauai u međuvremenu su izgubili cvrčalo i, iako su možda htjeli zapjevati, to više nisu mogli. Zauzvrat, muha nije mogla pronaći žrtvu, nijemi zrikavci uspjeli su pobjeći, dok su mužjaci koji su pjevali uginuli. U možda samo dvadeset generacija većina je mužjaka na otoku postala nijema, iako ih je preostalo još nekoliko koji su pjevali i koji su ženkama bili najprivlačniji.

Tada su znanstvenici pobliže proučili nijeme mužjake i shvatili da je samo jedna mutacija dovela do toga da se cvrčalo ne razvije na prednjem krilu. Štoviše, mutacija se odvila u spolnom kromosomu.

Ljudski geni mutiraju

Genetsko nasljeđe ljudi, takozvani genom, sadrži od 20 000 do 25 000 gena. Iako su znanstvenici dobro upoznati s mjestima na kojima se pojedini geni i drugi kodovi nalaze u DNK-u kromosoma, poznata je samo nekolicina njihovih funkcija. Unatoč tome, može se dokazati da su mnogi od kromosoma suvremenog čovjeka pod snažnim utjecajem prirodnog odabira.

Kod pacifičkih zrikavaca prisutna su najmanje dva različita oblika istog gena zbog kojeg su postali nijemi: uobičajeni oblik i novi, mutirani oblik. To je gotovo uvijek tako promotre li se pojedini geni pobliže. Svaki gen obično ima dva oblika, koji se međusobno samo malo razlikuju. Primjerice, kod 1000 ljudi može se ustanoviti da se jedan gen nalazi u pet oblika, od

kojih su neki češći, a neki rjeđi. Svaka osoba ima najviše dva različita oblika gena, jedan od oca i jedan od majke, a često su jednaki. Da nije došlo do prirodnog odabira, različiti oblici svakoga gena nasumično bi se raspodijelili.

Posljednjih se godina uspoređuje DNK ljudi iz različitih dijelova svijeta. Iznenadjujući je rezultat da kombinacija različitih oblika gena uopće nije nasumična. Određeni oblici gena zajedno se mogu uočiti znatno češće od očekivanog. Čini se kao da su zajedno naslijeđeni, pa je stoga jedino moguće objašnjenje takvo da je dio genoma pod utjecajem prirodnog odabira.

Promjene u ljudskom genomu su velike

Očito je da određeni oblici gena svome vlasniku pružaju prednosti. Obično ne znamo koje, no, primjerice, to može biti povećana otpornost na okolišne čimbenike. Oblici koji svog nositelja čine prilagodljivijim relativno se brzo prenose na potomstvo i pritom sa sobom povlače neke druge oblike. Zbog toga se čini da su geni u određenoj mjeri povezani. Najveće iznenađenje ovih istraživanja jest činjenica da je riječ o velikim promjenama našeg genoma. Čini se da je najmanje četvrtina genoma suvremenog čovjeka pod utjecajem snažnog odabira. Drugim riječima, u bliskoj se budućnosti mogu očekivati velike evolucijske promjene ljudske vrste.

Mnogi su vjerovali da je suvremeni čovjek zaobišao prirodni odabir, između ostalog zbog poboljšanih životnih uvjeta i suvremene medicine, koji su spasili živote mnogih koji bi ranije umrli. Možda odabir utječe na nešto potpuno drugo. Možda ćemo se prilagoditi različitim prehrambenim proizvodima, a možda nas se odabire po kriteriju koliko uspješno naše tijelo funkcionira s različitim vrstama lijekova.

Ironično, naše je znanje o ljudskom genomu toliko nijansirano da određivanje mehanizama odabira kod ljudi može postati značajno teže od njihova određivanja kod zrikavaca na Havajima.

2. Peremo zube ostacima mrtvih divova

Fluor koji se nalazi na Zemlji nastao je unutar zvijezda koje su se ugasile mnogo prije nastanka Sunčeva sustava.

Već je odavno poznato da su ugljik, kisik, dušik, kao i mnogi drugi kemijski elementi koji se mogu pronaći na Zemlji, nastali unutar zvijezda. Međutim, oko podrijetla fluora astronomi su se dugo sporili. Sada su jednu od teorija potkrijepila opažanja – fluor nastaje u crvenim divovima koji se gase. Zvijezde nalik Suncu prije gašenja se prošire. U svjetlosnim zrakama

nekoliko takvih zvijezda astronomi su uočili tipična obilježja fluora. Kada crveni div na taj način postupno ispušta svoj materijal, stvara se planetarna maglica. Tako se ostaci diva postupno šire svemirom i postaju gradivni materijal novih sunaca i planeta.

Ovo je otkriće omogućio potpuno nov instrument s teleskopom koji bilježi infracrveno svjetlo, a koji se nalazi na vrhu vulkana Mauna Kea na Havajima.

„Fluor u pasti za zube potječe, dakle, od Sunčevih mrtvih predaka“, tvrdi astronom Nils Ryde sa Sveučilišta u Lundu u Švedskoj, koji je sudjelovao u istraživanju.

3. Minijaturne piramide

Na jednom od arheoloških nalaza u Sudanu, na području koje se zove Sedeinga, znanstvenici su otkrili oko 30 piramida čija arhitektura podsjeća na arhitekturu poznatih egipatskih djela. Međutim, ove su piramide znatno mlađe: izgrađene su prije otprilike 2000 godina. Zbog toga su i mnogo manje - baza najveće iznosi oko sedam metara.

U grobnici unutar jedne od piramida pronađen je žrtvenik sa slikom egipatske božice Izide i natpis s meroitskim hijeroglifima. Natpis je posvećen Aba-lai, što je vjerojatno ime od milja za baku.

4. Mnogi odabiru umrijeti u Švicarskoj

Nakon gospodarske krize 2009. godine sve više ljudi odlazi u Švicarsku kako bi uz pomoć okončali život.

U Švicarskoj ne postoji jasan zakon o eutanaziji, što je dovelo do toga da mnogo teško bolesnih osoba iz drugih zemalja dolazi onamo kako bi uz tuđu pomoć okončale život.

Švicarski znanstvenici izradili su iscrpan prikaz takozvanih samoubilačkih turista u razdoblju između 2008. i 2012. godine. Ukupno 611 osoba imalo je između 23 i 97 godina. Dvije trećine došlo ih je iz Njemačke i Velike Britanije, a petero ih je bilo iz Švedske.

Udio osoba koje su patile od neuroloških i reumatskih bolesti, koje nisu smrtonosne, bio je veći nego u prijašnjim istraživanjima.

Dugoročno gledano, broj samoubilačkih turista je u porastu. Znanstvenici vjeruju da bi privremenom smanjenju razlog mogla biti medijska izvješća o jednoj klinici u kojoj se u proljeće 2008. godine ispitivalo gušenje helijem, metoda koja dovodi do polagane smrti.

Preparat koji se obično koristi jest pentobarbital, koji se ranije koristio kao anestetik.

5. Ovako će se Švedani suočiti s ebolom

Jedina švedska specijalizirana klinika za hemoragijske groznice nalazi se u Sveučilišnoj bolnici u Linköpingu.

„Uskoro ćemo izvesti vježbu. Izvodimo ih redovito, no trenutno je to dosta važno“, izjavio je sanacijski upravitelj jedinica za karantenu u Linköpingu David Ekqvist.

Od početka godine ebola se proširila od Gvineje do Sierra Leonea, Liberije i Nigerije. Trenutna epidemija najgora je otkako je virus prvi put opisan 1976. godine. Dosada je umrlo otprilike 1500 ljudi, no još se nitko izvan Afrike nije zarazio.

„Kod nas vjerojatno neće biti slučajeva zaraze ebolom, ali smo za njih dobro pripremljeni“, kaže Ekqvist.

To nije bio slučaj i 1990. godine, kada se mladić, koji se upravo bio vratio iz Kenije, zarazio hemoragijskom groznicom i završio u sveučilišnoj bolnici u Linköpingu, gdje je zadržan dva i pol mjeseca. Srećom, nitko drugi tada nije zaražen.

Ni danas se ne zna je li pacijent imao ebolu ili se zarazio srodnim virusom Marburgom, no taj je slučaj bio razlog stvaranja jedinica za karantenu u Linköpingu, koje su prilagođene različitim oblicima hemoragijske groznice i drugih opasnih infekcija.

Ebola se širi izravnim doticajem s krvlju i drugim tjelesnim tekućinama, no čini se da se ne prenosi zrakom.

U bolnici u Linköpingu istovremeno može boraviti troje pacijenata, gdje su im dostupni, između ostalog, respirator, laboratorijske pretrage, transfuzija krvi i transfuzija trombocita. Ti se objekti koriste u svakodnevnom liječenju, no mogu se brzo pretvoriti u izolirano područje.

Odobren lijek za virus ebole još uvijek ne postoji. Međutim, provodi se nekoliko eksperimentalnih liječenja. Jedno od njih sastoji se od tri različita protutijela proizvedenih u genetski izmijenjenim sadnicama duhana. Prošle su godine iz farmaceutske tvrtke *Mapp Biopharmaceutical* u SAD-u izvijestili da je 43 % majmuna zaraženih virusom ebole koji su primili protutijela preživjelo, dok su drugi bez liječenja umrli od infekcije.

U sklopu istraživanja nekoliko je humanitaraca dobilo lijek. Pozornost su privukla dva misionara iz SAD-a koji su ozdravili. Međutim, gotovo polovica svih zaraženih oporavi se, zbog čega su potrebna detaljna istraživanja kako bi se ustvrdilo djeluje li lijek.

Američki Centar za kontrolu bolesti i prevenciju (CDC) umanjuje značenje novog i neispitanog lijeka. Prema onome što kažu vlasti, najučinkovitiji način zaustavljanja epidemije u Zapadnoj Africi jest pronalaženje oboljelih, njihova izolacija i liječenje, kao i praćenje njihova doticaja s drugima radi prekidanja lanca zaraze. „Na taj su način zaustavljene sve prijašnje epidemije ebole.“

6. Helikopter kojime upravljaju misli

Američki znanstvenici razvili su sustav koji omogućava da se helikopterom kojim se upravlja radiovalovima upravlja mislima. Ta tehnika stvara nove mogućnosti za izradu pomagala za osobe koje boluju od mišićnih bolesti ili paralize.

[Ovaj film](#) prikazuje na koji način osoba koja mirno sjedi može na stazi s preprekama u gimnastičkoj dvorani upravljati helikopterom kojime se upravlja radiovalovima, bez pomicanja ijednog mišića. Helikopter pokreće snaga misli. Kad „pilot“ zamisli da stišće desnu šaku, helikopter skrene udesno, a ako zamisli da stišće obje šake, helikopter poleti više. Usredotoče li se misli na dio tijela kojime ne upravljaju mišići, helikopter se spusti.

„Ovaj će se sustav upravljanja koristiti za upravljanje pomagalima kao što su invalidska kolica i proteze i na taj će se način poboljšati kvaliteta života osoba koje boluju od paralize ili mišićnih bolesti“, izjavio je profesor sa Sveučilišta u Minnesoti u američkom gradu Minneapolisu Bin He, čiji je tim znanstvenika razvio spomenutu tehniku.

Sustav za upravljanje sastoji se od kape sa 64 elektrode koje očitavaju pilotove moždane valove. Računalo tumači valove i helikopteru šalje naredbe putem bežične mreže.

Sustav za upravljanje može se poprilično lako savladati. Znanstvenici su omogućili petero osoba nad kojima se provodilo istraživanje da uvježbaju upravljanje virtualnim helikopterom u računalnom programu kojime se upravlja snagom volje. Nakon što su savladali tehniku, mogli su započeti vježbati s pravim helikopterom, onim kojime se upravlja mislima. Nakon otprilike šest sati vježbe svi su mogli upravljati malenim helikopterom po stazi s preprekama.

7. Toplina pobijedila mamute

Mamuti su već tijekom posljednjeg interglacijalnog razdoblja bili pod velikim pritiskom. Švedska istraživanja pokazuju da su mamuti bili osjetljivi na topla razdoblja, što objašnjava zašto su izumrli.

Vunasti mamut izumro je krajem posljednjeg ledenog doba, što ukazuje na to da se nije uspio prilagoditi toplijoj klimi interglacijalnog razdoblja. Međutim, postoje i znanstvenici koji vjeruju da je mamute istrijebio lov. Zagovornici posljednje teorije naglašavaju da su mamuti preživjeli ranija topla razdoblja, kada čovjek na sjevernoj polutki nije bio podjednako rasprostranjen.

Međutim, novo istraživanje u znanstvenom časopisu [*Proceedings of the royal society*](#) ukazuje na to da je vunasti mamut bio blizu izumiranja već za vrijeme prvog interglacijalnog razdoblja, koje se dogodilo prije otprilike 120 000 godina. Rezultati istraživanja pokazuju da se ta vrsta teško prilagođavala snažnim klimatskim promjenama.

Istraživanje su proveli švedski znanstvenici u suradnji, između ostalima, s britanskim i ruskim kolegama. Tim znanstvenika sastavio je DNK sekvencije iz otprilike 300 ostataka mamuta kojima je utvrđena dob, a koji su pronađeni u sjevernoj Europi, Aziji i Sjevernoj Americi. Na taj su način mogli proučiti genetske promjene kod mamuta u posljednjih 200 000 godina. Analizom je utvrđeno da je vunasti mamut doživio značajno smanjenje broja svoje vrste, koje je pak smanjilo njezine genetske varijacije krajem posljednjeg interglacijalnog razdoblja.

„Očito je da se broj mamuta značajno smanjio i da su se odvojili u nekoliko izoliranih jedinki, koje su vjerojatno živjele na tom području, u kojem je okolina i dalje bila povoljna“, tvrdi docent Love Dalén iz Prirodoslovnog muzeja u Stockholmu, koji je sudjelovao u istraživanju.

S dolaskom posljednjeg ledenog doba broj mamuta se povećao i oni su se proširili na nova područja. Međutim, prije 15 000 – 20 000 godina, kada se ledeno doba približavalo kraju, broj mamuta drastično se smanjio, kao i područje na kojem su obitavali. „Dakle, možemo vidjeti da se obrazac ponavlja: malen broj mamuta preživio je najtoplija razdoblja, što je povećalo opasnost od njihova izumiranja. Sljedeći put nisu uspjeli“, objašnjava Dalén.

Posljednji mamuti, patuljasta vrsta koja je živjela na izoliranim otocima sibirske obale, izumrla je prije otprilike 4000 godina. Dalén i njegove kolege sada planiraju odlazak na znanstveno putovanje u tu regiju kako bi saznali zašto su čak i tamo mamuti izumrli.

8. Zašto se ne sjećamo djetinjstva

Velik porast broja neurona tijekom prvih godina života maloj djeci olakšava učenje novih stvari, no to ima i svoju cijenu: brzo zaboravljaju.

Kanadski tim znanstvenika u nizu je eksperimenata dokazao da stvaranje neurona u unutarnjem dijelu hipokampusa u mozgu pridonosi zaboravljanju. Takvo je stvaranje neurona, zvano neurogeneza, najintenzivnije kod male djece, kao i mladunčadi mnogih drugih sisavaca. Kanadski znanstvenici podvrgnuli su odrasle miševe i mladunčad neugodnom iskustvu strujnog udara kroz šapice. Mladunčad, u čijem se mozgu odvija intenzivan porast broja neurona, događaj je zaboravila nakon tjedan dana. Međutim, odrasli miševi, u čijem mozgu proces neurogeneze nije toliko intenzivan, događaj su zaboravili nakon šest tjedana. Nakon što su znanstvenici smanjili neurogenezu kod mladunaca, sjećanju je trebalo više vremena da se oporavi. Znanstvenici su stoga testirali povećanje neurogeneze kod starijih miševa tako što su im dali da trče u kolutu. Fizička aktivnost u skladu s ranijim istraživanjima dovela je do povećane neurogeneze u hipokampusu. Kako se i očekivalo, starijim se miševima povećala sposobnost učenja, no postali su i zaboravniji.

„Ovo je izravan dokaz da neurogeneza pridonosi zaboravljanju, a ono ima i jednu dobru stranu, a to je da ostavlja mjesta za učenje“, tvrdi profesor neurofiziologije s fakulteta Sahlgrenska u Göteborgu Eric Hanse.

Sigmund Freud bio je među prvima koji je nagađao o uzroku [infatilne amnezijske](#). On je tvrdio da djeca potiskuju rana sjećanja jer su ona puna seksualnog sadržaja. Drugi su pak nagađali da do gubitka pamćenja dolazi zbog toga što se jezik još nije razvio. Međutim, to ne objašnjava zašto i mnogi drugi sisavci zaboravljaju djetinjstvo. Štoviše, mala djeca imaju vrlo dobro pamćenje i mjesecima se mogu sjećati detalja o tome što su radila. Ipak, sjećanja se nakon nekoliko godina izgube, a kanadski znanstvenici sada imaju objašnjenje za to.

6.2. Novinski članci

1. Kašnjenja u štokholmskom željezničkom prometu do kraja dana

Željeznički promet u potpunosti je zaustavljen nakon što se jedan nadzemni vod u južnom dijelu Stockholma u četvrtak prijepodne srušio. Švedska prometna uprava

očekuje velika kašnjenja sve do kraja dana. „Trenutno vlakovi kasne i do dva sata“, izjavila je zaposlenica Uprave Lena Karlsson.

Nadzemni vod srušio se oko 10.30 h i uzrokovao dugotrajni zastoj dvaju vlakova u tunelu kod željezničke postaje Stockholms södra u Stockholmu, što je utjecalo na čitav promet južno od grada. Međutim, oko 13 sati iz Švedske prometne uprave priopćeno je da se na jednoj od pruga promet ponovno počeo uspostavljati. Tada su sve putnike evakuirali.

„Svi moraju otići odande. Otvorili smo dvije pruge“, izjavila je glasnogovornica Švedske prometne uprave Eva Nordén.

Ujutro se očekuje nastavak željezničkog prometa na obje pruge. Prekidi su utjecali na promet na mnogim dionicama, između ostalog na dionici Stockholm-Göteborg i Stockholm-Malmö, pa čak i na prometovanje vlakova koji voze do gradova Hallsberga i Eskilstune.

„Ovo će vjerojatno uzrokovati kašnjenja od čak dva sata do kraja dana“, izjavila je Karlsson u razgovoru s novinarima.

Putnici svjedoče o prasku ili eksploziji kod stanice Stockholms södra i u blizini stanice T-centralen, u središtu grada.

„Čuo se iznenadan prasak, a zatim je vlak stao. Ispred prozora sijevale su poprilično velike iskre“, izjavio je putnik Joakim Svärting za švedske novine.

Jedan od zaposlenika švedskih novina *Aftonbladet* sjedio je pokraj prozora u blizini ranžirnog kolodvora, nasuprot glavnog autobusnog kolodvora, kad je začuo snažnu eksploziju.

„Čuo se prigušen prasak i zbog toga što sam sjedio blizu prozora osjetio sam podrhtavanje. Pogledao sam prema prozoru i na ranžirnom kolodvoru ugledao oblak dima. Ustao sam, a zatim se začuo još jedan prasak, nakon kojeg sam ugledao bijelu kuglastu munju. Osjetilo se da okna podrhtavaju“, rekao je Johan Stambro.

Međutim, ta informacija Švedskoj prometnoj upravi nije poznata.

Elina Yli-Torvi iz službe za novinare u željezničkoj tvrtci SJ objasnila je da rušenje nadzemnog voda može zvučati poput praska.

„Dogodi li se nešto te jačine, to se može osjetiti i u vlaku“, rekla je.

Vlak tvrtke SJ koji se zaglavio u tunelu prevezio je 70 putnika, dok je drugi vlak koji se zaglavio u vlasništvu prometne tvrtke SL.

„Rušenje voda utjecalo je na promet južno od Stockholma. Vlakovi koji voze u smjeru sjevera preusmjereni su na željezničku postaju Stockholms Centralstation, a oni koji voze prema jugu na postaju Älvsjö. Uveli smo čak tri zamjenske autobusne linije između postaja Älvsjö i Telefonplan“, izjavio je predstavnik za tisak Christian Hoffmann prije nego što je prekid prometa zaustavljen.

2. Najbolje biciklističke ture Stockholma

Potrebni su vam samo bicikl i karta za gradski prijevoz. Zatim se samo odvezete u svim smjerovima i otkrijete što nudi švedska prijestolnica.

Bicikliranje je u Švedskoj popularno i svakodnevno oko 100 000 ljudi biciklira Stockholmom. Većina tako putuje na posao, no zašto bicikl ne biste iskoristili i u svakodnevnicu unijeli dašak godišnjeg odmora?

U Stockholmu se nudi velik broj biciklističkih izleta, od posjeta dvorcima do uvala. Štoviše, ako ne možete biciklirati cijelo vrijeme, bicikl možete ponijeti u gradski vlak. Ipak, u vlakove koji voze od stanice u centru Stockholma ne smije se s biciklom, a ne smijete ga sa sobom imati ni za vrijeme prometne „špice“.

Na internetskoj stranici Stockholma nalazi se [aplikacija za planiranje puta](#), interaktivna karta s prikazom biciklističkih staza u koju možete unijeti svoju dionicu i zatim saznati put i njegovu dužinu. Za one koji vole veće udaljenosti, na stranici [Trafiken.nu](#) nalazi se karta s prikazom biciklističkih staza u regiji.

Ne znate kamo biste pošli?

U knjizi „Biciklističke šetnje“ (*Cykelpromenader*) autora Anne Fredriksson i Rolfa Jönssona navedene su biciklističke ture koje se u obliku kruga protežu Stockholmom između različitih stanica gradskih vlakova. Opisana je svaka dionica i navedeni su prijedlozi mjesta na kojima se možete zaustaviti - stanke za kavu jednako su važne kao i sama vožnja biciklom. U knjizi se spominju i dvorci, seoska imanja, stari spomenici, ugodni restorani i sunčana kupališta koje možete posjetiti.

Okruženje je raznovrsno, od šumskih putova do asfaltiranih biciklističkih staza u naseljima. Svaka etapa otprilike je 20 kilometara duga, a možete odabrati između vožnje jednom ili više dionica. Tempo diktirate sami. Ostane li vam energije, samo nastavite voziti do kuće.

Ako nemate bicikl, možete ga jednostavno i povoljno unajmiti u gradu.

Prijedlozi biciklističkih tura iz knjige:

Od općine Årstaberg do općine Huddinge

Ova ruta slijedi obalu jezera Mälaren, od četvrti Liljeholmen preko zaljeva Vinterviken na spomenutom jezeru do prigradske četvrti Sättra. Dionica putnike poziva na kupanje, i na stijenama i na plaži. Oni željni ispijanja kave mogu posjetiti kafiće Uddvillan i Lyran. Pokraj stare Nobelove tvornice sumporne kiseline, koja je sada kafić, nalazi se stari spomenik, zatvorene špilje u kojima su se nekada izvodile pokusne eksplozije.

Od palače Ulriksdal do željezničke stanice Stockholms södra

Uživajte u prirodi parka Hagaparken s pogledom na jezero Brunnsviken. U palači Haga možda ćete na trenutak vidjeti švedski kraljevski par, princezu Victoriu i njezinog supruga Daniela, i njihovu kćerkicu Estelle. Put nastavite parkom Lill-Jansskogen i rezidencijalnom četvrti Gärdet. U vrtu Rosendals Trädgård možete se odmoriti i popiti kavu, a zatim sjednite na trajekt do četvrti Slussen, gdje se nalazi najveće gradsko prometno čvorište.

Od Årstaberga do četvrti Spånga

Ovo je nešto duža (24 kilometra), ali i izazovnija tura – sjeverozapadna obala jezera Mälaren mjestimično je dosta strma i prolazi idiličnim četvrtima s mnogo vila u mjestima Äppelviken, Ålsten i Höglandet. Prije odlaska kući gradskim vlakom sa stanice Spånga predahnite uz kavu u marini Ålstensbryggan ili na najljepšem štokholmskom terenu za mini golf pokraj kupališta Kanaanbadet.

Od Årstaberga do općine Sundbyberg

Duž kanala Klarabergskanalen možete osjetiti ritam grada, no biciklom ipak pođite mirnijim putem. Prođite marinu Pampas i staru palaču Huvudsta, gdje je isplanirano ubojstvo švedskog kralja Gustava III. Želite li malo zaplivati, u kupalištu Huvudstabadet nalaze se grijani vanjski bazeni, a okupati se možete i na stijenama.

Od naselja Flemingsberga do kraljevske palače Drottningholm

Turu započnite u četvrti državnih stanova Flemingsberg, a zatim sjednite na trajekt od rezidencijalne četvrti Slagsta do otoka Ekerö, čija vožnja traje samo 20 minuta. Na otoku možete uživati u najsjevernijoj švedskoj bukovoj šumi i proučavati banku gena jabuka u staroj drvenoj palači Ekebyhov. Na kavu svratite u kraljevsku svjetsku baštinu, palaču Drottningholm. Turu završite vožnjom brodom od palače do centra grada.

3. Mnogo djece među doseljenicima beskućnicima

Iz najmanje 17 švedskih općina priopćeno je da među doseljenicima beskućnicima ima i maloljetnika, od kojih se mnogi uzdržavaju prosjačenjem. Rezultati su to ankete koju je provelo Švedsko društvo općina i lokalnih vlasti, izvještava jedna švedska radijska postaja.

Ured za socijalnu skrb svake općine odgovoran je za sigurnost i zaštitu djece, no iz Društva kažu da je zakon koji se tiče osoba bez prava na boravak u Švedskoj nejasan. Stoga se nadaju njegovom pojašnjenju kako bi se općinama pomoglo pri zbrinjavanju doseljenika bez doma.

„To je nešto za što će se Društvo zalagati u Ministarstvu socijalne skrbi, državnim agencijama i nevladinim organizacijama kako bi se izradio akcijski plan i pojasnila situacija“, za radio je izjavila voditeljica odjela Društva Åsa Furén Thulin.

4. Primanja švedskih političarki manja od prosjeka

Političarke u Švedskoj zarađuju manje od političara, a razlika u primanjima veća je nego u drugim zemljama. Najniža primanja imaju žene u strankama Švedski demokrati (SD) i Demokršćani (KD), na što ukazuje usporedba stranaka u švedskom parlamentu i nedavno osnovana stranka Feministička inicijativa (FI).

Da ženska primanja zaostaju na tržištu rada dobro je poznata činjenica. Jedna švedska novinska agencija istražila je kolika je jednakost među spolovima kad su u pitanju primanja političara u osam stranaka švedskog parlamenta i stranci Feministička inicijativa, a rezultat je usporedila s rezultatom drugih zemalja.

Rezultati su pokazali da su političari u najgorem položaju. Nacionalni prosjek kad su u pitanju ženska primanja još uvijek iznosi 86 % muških primanja. Političke kandidatkinje 2012. godine zaradile su samo 84 % iznosa koji su zaradili muški kandidati.

U nacionalni prosjek ulaze sve stranke osim Stranke centra (C), Zelenih (MP), Lijeve stranke (V) i stranke Feministička inicijativa (FI).

U odnosu na muške kandidate u istoj stranci, najniža primanja imaju žene u strankama Švedski demokrati i Demokršćani, u kojima zarađuju otprilike 75 % iznosa koji zarade njihove muške kolege.

Izračuni se odnose na prihode od usluga iz 2012. godine i obuhvaćaju sve kandidate koji su sudjelovali u izborima za švedski parlament i lokalnim izborima, a koji su se 28. travnja nalazili u evidenciji državnog izbornog tijela. Kandidati sa zaštićenim osobnim podacima i kandidati bez prihoda nisu uključeni u izračun.

5. Štokholmska mladež želi ići na operu

Mladi u švedskoj prijestolnici pokazuju veliko zanimanje za kulturu, što je neočekivano čak i za klasičnu elitnu kulturu. Prema posljednjem istraživanju, švedska kraljevska opera na drugom je mjestu ljestvice.

U švedskoj konzultantskoj tvrtci *Ungdomsbarometern* istražili su zanimanje mladih između 15 i 29 godina za kulturnu ponudu Stockholma. Pokazalo se da je kultura popularna. Sedam od desetero ispitanika koji su morali odabrati između 23 različite kulturne ustanove odgovorilo je da bi rado posjetilo neku od njih, a polovica ih je u posljednjih šest mjeseci i posjetila.

„Brojke su veće nego što sam očekivao. Mislili smo da će zanimanje za kulturu biti snažno izraženo kod osoba između 25 i 29 godina, ali ono je poprilično postojano kod svih dobni skupina i veće je kod osoba između 15 i 19 godina“, izjavio je stručnjak za medije i komunikacije pri *Ungdomsbarometernu* Adam Chrigström.

Visoko na listi mjesta koja mladi žele posjetiti nalazi se muzej grupe ABBA. Na drugom mjestu je Švedska kraljevska opera, a slijedi je muzej suvremene fotografije Fotografiska. Na četvrtom i petom mjestu su Dramaten, kraljevsko dramsko kazalište, odnosno operna kuća Folkoperan.

Opera nije baš vrsta glazbe za koju bi se reklo da su mladi zainteresirani?

„Nije, pomalo sam iznenađen. Međutim, vjerujemo da je ovo povezano s onime što nazivamo trendom odrasle dobi ili trendom marljivosti. Među skupinama mladih popularno je ponašati

se odgovorno, što se očituje u tome da marljivo uče ili rade, a čak su prisvojili i neke interese karakteristične za odrasle, od kojih jedan može biti elitna kultura“, objašnjava Chrigström.

On smatra da bi odgovornost i ambicioznost mogle biti odgovor na činjenicu da se mlade često opisuje kao lijene i razmažene.

„To je možda način na koji se ograđuju od te slike o sebi.“

Čini se da je muzej Fotografiska zauzeo čvrst položaj i da je na vodećem mjestu kad su u pitanju objave na društvenoj mreži *Instagram*.

„Mislimo da njegov zaštitni znak ima jasnu vrijednost kad je u pitanju način života. Objava na *Instagramu* pomaže vam ispričati nešto o sebi. Muzej Fotografiska usmjeren je na mladu publiku i u njemu su se održale mnoge zanimljive izložbe. To je moderan muzej koji je možda pridonio povećanju zanimanja za kulturu među gradskom mladeži“, kaže Chrigström.

Ungdomsbarometern je konzultantska i analitička tvrtka koja istražuje stavove i ponašanje mladih.

Istraživanje o zanimanju za kulturu temelji se na razgovoru s 1041 osobom u dobi između 15 i 29 godina. Odgovori su prikupljeni putem internetskih javnih rasprava.

6. Policija pokušava utvrditi identitet silovane djece

U švedskoj pokrajini Uppland uhićen je 38-godišnjak zbog sumnje da je naručio i organizirao velik broj silovanja djece u inozemstvu.

Muškarac je uhvaćen već u veljači, no potom je pušten. Tada je osumnjičen za kazneno djelo snimanja i distribuiranja dječje pornografije, no nije bilo potrebno zadržati ga u pritvoru.

„Općenito gledajući, zbog tog kaznenog djela ne ostaje se u pritvoru“, izjavio je upravitelj odjela za dječju pornografiju Švedske kriminalističke policije Björn Sellström za jednu švedsku novinsku agenciju.

Tijekom uhićenja zaplijenjeno je muškarčevo računalo, u kojem je pronađeno više filmova u kojima odrasle osobe siluju djevojčice i dječake prema uputama koje im je dao 38-godišnjak. On sam pratio je događaje na svom računalu u Švedskoj.

Policija misli da su kaznena djela počinjena na Filipinima.

„Sada utvrđujemo identitet te djece“, rekao je Sellström. Muškarac je ponovno uhvaćen u

ponedjeljak, a pritvoren u srijedu. Sumnjiči ga se za 12 slučajeva poticanja na teško kazneno djelo silovanja djece i četiri slučaja poticanja na teško kazneno djelo seksualnog nasilja nad djecom.

„Muškarac je priznao da je on taj koji daje upute na filmovima“, izjavio je švedski državni odvjetnik Pontus Melander za novine. „Dokazi su vrlo čvrsti“, dodao je.

7. Iz Saaba poručuju: „Neka Švedska obrambena agencija preuzme odgovornost!“

Kritike upućene ravnatelju Švedske obrambene agencije sve su snažnije. Iz tvrtke *Saab* optužuju Jan-Olofa Lindu da ne stoji iza svojih pogrešaka, jer je tvrdio da je *Saab* sudionik oštro kritizirane obrambene suradnje s Kinom.

„Nije dobro što u raspravi o Kini koja je u tijeku ravnatelj ne preuzima odgovornost, već umjesto toga pokušava umiješati druge sudionike, između ostalog i Saab, koji je samo korisnik programa“, izjavio je Saabov voditelj za tisak Sebastian Carlsson.

U jednoj emisiji Švedske državne televizije u srijedu je priopćeno da je Agencija iskoristila Kraljevski tehnološki institut kao posrednika kako bi zaobišla dugoročni cilj Švedske da ne surađuje s Kinom kad je u pitanju obrana. U jednom od odgovora na tu optužbu, ravnatelj Agencije Jan-Olof Lind tvrdi da je *Saab* umiješan putem pregovora.

„Imamo kontrolu nad proizvodima i uvid u suradnju između agencije i drugih zemalja i ustanova. Zbog toga za ovaj projekt moraju sami preuzeti odgovornost. Očekujemo da će u daljnjoj istrazi biti jasni oko toga“, rekao je Carlsson.

U pitanju je *Edge*, napredni računalni program za izračunavanje aerodinamike. Program financiraju oružane snage, no razvili su ga u Agenciji kako bi se olakšao razvoj borbenih zrakoplova, projektila i robota. Ravnatelj Lind odbacuje te podatke i ističe da program nije klasificiran kao borbeni materijal.

Švedska ministrica obrane Karin Enström (Stranka umjerenih) u srijedu je pozvala Lindu na razgovor kako bi čula njegovu stranu priče.

„Rekla sam da ću pozvati ravnatelja na razgovor kako bih se uvjerila da u tim optužbama nema ničega. Sastali smo se i uvjerio me da je tako“, izjavila je Enström.

8. Policija ističe Rome

U švedskoj županiji Västernorrland policija je tražila dojave o osumnjičenoj osobi „romskog izgleda“. Švedski Odbor za borbu protiv anticiganizma snažno to kritizira i zahtjeva izjašnjenje Državne policijske uprave. „Iz policije odbijaju priznati da su pogriješili“, rekao je predsjednik Odbora Thomas Hammarberg.

Policijske vlasti te županije na svojoj su internetskoj stranici u kolovozu objavile obavijest u kojoj su se tražili podaci o dvije osumnjičene osobe. Jedna od njih opisana je kao „romskog izgleda“, a druga kao „baltičkog izgleda“. Predsjednik vladinog Odbora za borbu protiv anticiganizma Thomas Hammarberg snažno kritizira policiju.

„Takvi etnički stereotipi nikako se ne bi smjeli upotrebljavati, a ova je situacija posebno ozbiljna zbog toga što je povezana s predrasudom da su Romi skloniji zločinima od drugih. Osim toga, nejasno je što je to romski ili baltički izgled.“

Policijske vlasti Odboru su rekle da je objavljivanje obavijesti bilo opravdano, zbog čega je Hammarberg to pitanje podignuo na razinu Državne policijske uprave.

„Iz policije u županiji Västernorrland odbijaju priznati da su pogriješili jer se svjedok tako izrazio, što nije prihvatljiv argument. Zahtijevam objašnjenje Državne policijske uprave o tome smije li policija uistinu tako postupati“, izjavio je.

Thomas Hammarberg oštro je kritizirao policiju i nakon otkrića švedskih novina o postojanju policijskog registra švedskih Roma.

„Romi su izgubili povjerenje u policiju nakon tog otkrića i rasprave koja je uslijedila, kada je nekoliko policajaca tvrdilo da je to sasvim uobičajen postupak. Događaj u Västernorrlandu ukazuje na više problema. Kad su u pitanju policijske vlasti, ovo je dobra prilika da se takve predrasude u potpunosti iskorijene“, rekao je.

Odgovor iz Državne policijske uprave očekuje najkasnije do 19. rujna.

9. Kako brže do posla za visokoobrazovane doseljenike u Švedskoj

Neprihvatljivo kašnjenje. Dospiju li visokoobrazovani doseljenici na tržište rada brže, moguć je velik društveno-gospodarski napredak. Neka se sveučilišne diplome s inozemnih sveučilišta vrednuju centralno, a Zavod za zapošljavanje ne bi trebao biti

jedini sudionik koji savjetuje i zapošljava, pišu zaposlenici Konfederacije švedskih poduzetnika Tobias Krantz i Mikaela Almerud.

Švedska je suočena sa situacijom u kojoj je potreba za otvorenosću veća nego ikad. Stanje u Siriji i Iraku se pogoršalo. U Afganistanu se još uvijek osjećaju napetosti, a u Somaliji je u tijeku sukob. Sve to dovelo je do većeg broja ljudi koji u Švedskoj traže azil. Švedski Zavod za migracije zapisao je svoja predviđanja i ukazao na povećane troškove.

Brzina kojom se izbjeglice i doseljenici osamostaljuju i uključuju u društvo ovisit će o društvenom sustavu u kojem se u Švedskoj nalaze. Znamo, primjerice, da je od trenutka matične evidencije građana fakultetski obrazovanom doseljeniku potrebno pet do deset godina da se „učvrsti“ na tržištu rada, što je neprihvatljivo dugo.

Iz Konfederacije švedskih poduzetnika danas su predstavili novo izvješće naslova „Zamka obrazovanja – dio procesa zauzimanja položaja fakultetski obrazovanih doseljenika na tržištu rada“, u kojem je analiziran put do njihova zapošljavanja na tržištu, a osobito uloga obrazovnog sustava u tom procesu.

Važan je zaključak taj da su očiti veliki nedostaci kad je u pitanju potvrđivanje i priznavanje inozemnog obrazovanja. Previše ljudi, koji očajnički žele posao, prisiljeno je provesti više vremena nego što je potrebno obrazujući se. Zamka obrazovanja ponovno se aktivirala.

Nedostatak usklađenosti na tržištu rada jedan je od najvećih društveno-gospodarskih problema u Švedskoj. Svaki peti pokušaj zapošljavanja neuspio je zbog toga što poduzeća ne pronađu zaposlenike odgovarajućih sposobnosti, što loše utječe na njihovu mogućnost proširenja i razvoja. To je poražavajući podatak za radna mjesta i blagostanje u zemlji.

Obrazovanje, pogotovo visoko, čini velik dio zapošljavanja visokoobrazovanih doseljenika na tržištu rada. Osobe koje u Švedskoj žele raditi u sklopu reguliranih zanimanja da bi se nastavile baviti svojim zanimanjem moraju dovršiti obrazovanje na švedskoj visokoobrazovnoj ustanovi.

Međutim, izvješće je pokazalo da zavodi za zapošljavanje i savjetnici za profesionalnu orijentaciju često savjetuju čak i one s općenitijim obrazovanjem da ga dovrše, što je savjet koji se temelji na nesposobnosti da se obrazovani doseljenici usklade s radnim mjestom, a ne na tome da je više obrazovanja potrebno kako bi se ta osoba zaposlila na tržištu rada.

U obrazovnom sustavu ključno je da se visokoobrazovanim doseljenicima pruži učinkovito obrazovanje. Previše se vremena provodi u obrazovanju, odnosno, više nego što je to potrebno za nečije zapošljavanje na tržištu rada, što znači da mnogi nisu prisutni na njemu, imaju velike studentske dugove i neisplaćene mirovine za vrijeme studija. Također, neprisutnost na tržištu rada može dovesti do zastarijevanja kvalifikacija za neko zanimanje, što je otežavajuća okolnost kada se kasnije počne tražiti posao. Za poduzeća to znači da neće pronaći potrebne sposobne radnike.

Jedan nezaposleni visokoobrazovani doseljenik u izvješću opisuje da je bio primoran položiti maturu kako bi obrazovanje mogao dovršiti na fakultetu, iako je školovani profesor matematike. Nakon toga saznao je da će mu se priznati samo mali broj akademskih bodova iz matematike, zbog čega je naposljetku odlučio završiti školovanje u drugom području. Trebalo mu je sedam godina.

Dugotrajni procesi imaju posljedice. Švedski Državni revizorski ured 2011. godine izračunao je gospodarsku dobit koju bi donijelo kraće trajanje nezaposlenosti visokoobrazovanih ljudi s inozemnim diplomama unutar pet različitih skupina zanimanja. Kada bi nešto više od 700 ljudi na kojima se temeljio izračun zauzelo položaj na tržištu rada sa svojim zanimanjem mjesec dana ranije nego inače, društveno-gospodarski dobitak iznosio bi nešto više od 42 milijuna švedskih kruna. Primijenimo li to na društvo u cjelini, brže i učinkovitije zapošljavanje moglo bi dovesti do vrlo značajnih društveno-ekonomskih dobitaka.

Konfederacija je utvrdila tri nužne reforme procesa zauzimanja položaja na tržištu rada za visokoobrazovane doseljenike:

1. Uvođenje središnjeg sustava procjene i priznavanja inozemnog visokog obrazovanja. Sadašnji sustav, u kojem su odgovorna pojedina sveučilišta i fakulteti, ne funkcionira. Pojedincima je on zamršen, birokratski i teško predvidiv. Za postizanje jednake, transparentne i predvidljive procjene predlažemo osnivanje središnjeg sustava. Odgovorna tijela mogla bi, primjerice, biti sveučilišna i fakultetska vijeća, koja već sad vrednuju inozemno visoko obrazovanje.

2. Više privatnih sudionika u savjetovanju. Poznavanje tržišta rada i sposobnost pronalaženja posla u Zavodu za zapošljavanje neadekvatni su. Umjesto toga uvjereni smo, primjerice, da u agencijama za zapošljavanje raspolažu znanjem potrebnim za primjereno savjetovanje i pronalazak posla. U sklopu tog zadatka u obzir bi se trebale uzeti stvarne

sposobnosti doseljenika kako bi se utvrdile mogućnosti unutar srodnog područja zaposlenja u kojem se ta osoba može ostvariti, bez ili s malo obrazovanja.

3. Osnivanje ustanove „Sve na jednom mjestu“ (tzv. one-stop-shop) za doseljenike u Švedskoj. Vrijeme potrebno za obilazak različitih tijela vlasti katkad je dugo i ne pruža pomoć i savjetovanje potrebne za nastavak procesa. Tijela pružaju različite informacije i neusklađena su, što bi se vjerojatno moglo spriječiti kada bi bila smještena pod istim krovom.

Švedska je, i nastaviti će biti, otvorena i gostoljubiva zemlja. To uključuje i stvaranje najboljih preduvjeta za uključivanje u društvo i osamostaljenje onih koji u nju dolaze. Da bi se u tome uspjelo, potrebno je provesti značajne reforme, što će biti glavni zadatak buduće vlade nakon izbora 14. rujna, bez obzira na stranačko opredjeljenje.

Mikaela Almerund, stručnjakinja za fakultetsku politiku, Konfederacija švedskih poduzetnika Tobias Krantz, voditelj za obrazovanje, istraživanje i inovacije, Konfederacija švedskih poduzetnika

10. Kako do prave stipendije u Švedskoj

Nova godina i novi snovi – neka vam stipendije pomognu da ih ostvarite. Stipendija je mnogo i lako se pronalaze, a švedske dnevne novine *Dagens nyheter* pomažu vam u tome.

U Švedskoj postoji više od 12 000 zaklada koje godišnje zajedno dodjeljuju više milijuna švedskih kruna u novčanim potporama i stipendijama. Prije tri godine dva su istraživača sa štokholmskog Ekonomskog fakulteta izračunala da je podijeljeno šest milijuna kruna, a taj broj teško da se smanjio. Tada je četiri milijarde kruna dodijeljeno istraživanju, 700 milijuna socijalnoj skrbi i 560 milijuna obrazovanju.

Međutim, da biste dobili stipendiju ne morate biti siromašni ili student. U statutima zaklada navedeno je čemu su stipendije ili novčana potpora namijenjene. Ponekad je dovoljno da imate određen broj godina ili da dolazite iz određenog mjesta.

Ne postoje samo švedske stipendije. Nakon pretraživanja nekoliko internetskih stranica o stipendijama naišli smo na, između ostalog, primjere mladih kojima je u obliku sportskih stipendija plaćeno čitavo fakultetsko obrazovanje u Sjedinjenim Američkim Državama.

U pravilu, na stipendije se ne plaća porez. Što čekate? Odaberite neku od milijun stipendija!

Neka drugi obave posao

Postoje savjetnici za stipendije koji, uz naknadu, na temelju vaših podataka odabiru stipendiju koja vam odgovara. Usluga košta između 300 i 400 kruna, što je otprilike 240 i 320 kuna.

Neki od primjera su *Global Grant*, *Skandinavisk Stipendieinformation* i *Fondfakta*.

Potražite podatke o sebi u bazama podataka

Većina podataka kojima raspolažu savjetnici za stipendije dostupna je besplatno, no potrebno je vremena, energije i umijeća da se u mnoštvu pronađu oni pravi.

Sve županijske uprave prikupile su zaklade svoje županije s kapitalom većim od 400 000 švedskih kruna u internetsku bazu podataka, koju se može pretraživati s obzirom na svrhu zaklade ili mjesta u kojem se nalazi.

Internetska pretraga

Postoji nekoliko stranica s dobrim popisom aktualnih stipendija, razvrstanih po raznim temama. Također, često se mogu pronaći dobri savjeti o tome kako napisati molbu za stipendiju.

Neke od tih stranica su Syoguiden, Lycknis, Riksidrottsförbundet, Svenska institutet, Kulturnätet i mnoge stranice sveučilišta.

Traženje u knjigama

Postoji i nekoliko knjiga u kojima se mogu pronaći informacije. U štokholmskoj Gradskoj knjižnici mogu se pronaći posljednja izdanja *Fonder & stipendier i Sverige* (Fondovi i stipendije u Švedskoj), *Fondkompendiet* (Priručnik o fondovima), *Scholarship and grants: how to find the money you need* (Stipendije i novčana sredstva: kako do potrebnog novca), *Stipendiehandboken* (Priručnik o stipendijama) i *Stora fondboken 2008* (Velika knjiga fondova 2008.).

Pitajte istomišljenike

Vaši profesori ili treneri mogli bi znati koje se stipendije nude unutar područja koje vas zanima. Kontaktirajte i prijašnje učenike ili starije igrače. Nije neobično da se informacije o raznim stipendijama „nasljeđuju“ unutar određenih skupina. Isto može biti slučaj i kod pisaca, umjetnika, glazbenika i sportaša.

Strateška i sustavna pretraga

Samo zato što igrate nogomet ne znači da ćete tražiti stipendije koje se tiču nogometa. Ovo su

neki od savjeta kako uspješno pretraživati baze podataka, osim traženja stipendija povezanih s vašim područjem:

*Tražite stipendije vezane za vaše prebivalište, mjesto gdje ste odrasli ili rodno mjesto. Pretražujte i po županijama i po općinama.

*Ako namjeravate studirati, tražite stipendije povezane s ustanovama ili mjestima na kojima se možete zamisliti da studirate.

*Tražite stipendije povezane s vašim studentskim zborom, studentskom udrugom, sindikatom, crkvom, sportskom udrugom, strankom i sl.

*Tražite li novčanu pomoć jer bolujete od neke bolesti, možete pokušati potražiti novčana sredstva povezana s bolnicom ili županijskom upravom kojoj pripadate.

Tražite pametno

Većina zaklada djeluje već mnogo godina. Dobar trik prilikom pretrage jest zamisliti kako su se ljudi izražavali prije sto godina. Kada se danas kaže „mladić“ ili „mladež“, prije sto godina možda se govorilo „momak“. Naš najdraži primjer je izraz „pauvre honteux“, za koji baze podataka švedskih županijskih uprava daju 155 rezultata. Izraz označava osobu koja je iz višeg dospjela u niži ekonomski stalež, primjerice nakon smrti partnera, a često se upotrebljavao prije samo 50 godina. Danas uprave zaklada odlučuju o tome kakvo će značenje pridodati tom zastarjelom izrazu, primjerice, da će on u određenoj mjeri značiti da je netko „potrebit“.

Kontaktirajte zakladu

U zakladama koje smo kontaktirali umorni su od *mailova* i pisama koji su se slili u ured nakon objave članaka poput „Potražite stipendiju – imamo cijeli popis“.

Nije dovoljno samo poslati pismo na adresu koja se, primjerice, nalazi u bazama podataka županijskih uprava. Umjesto toga, kontaktirajte zakladu kako biste saznali kako izgleda postupak prijave kad je u pitanju ta zaklada. Nije sigurno može li se uopće i tražiti stipendija, možda zaklada sama dijeli novčanu potporu aktivnostima koje je odabrala.

Morate, između ostalog, saznati koji je rok za podnošenje prijave, je li potrebna posebna prijavnica i koje se potvrde i/ili preporuke možda moraju priložiti.

Uložite vremena u pisanje molbe

Sama molba ne bi trebala biti duža od jedne i pol stranice veličine A4. Pokušajte odmah pobuditi zanimanje kod čitatelja. Pišite osobno. Budite jasni o tome za što biste upotrijebili novac. Pismo neka „odstoji“ najmanje jedan dan nakon što ste ga napisali i zamolite nekoga čijem mišljenju vjerujete da ga pročitati.

Ne odustajte!

Odbiju li vas deset puta, napišite još deset drugih molbi. Upornost se isplati. To nam pokazuje primjer Julie Hederus (kliknite gore desno na sljedeći članak). Njezine molbe za stipendiju odbijene su 35 puta, ali novac onih pet stipendija za koje je ipak odlučeno da joj se dodijele bio je i više nego dovoljan. Odbiju li vas jedne godine, to ne znači odmah da će vas odbiti i sljedeće. Između ostalog, broj zaprimljenih molbi može utjecati na to koliko se ističete u mnoštvu.

7. ÖVERSÄTTNING TILL SVENSKA

7.1. Allt är mammas fel

Allt började så här

Det hördes ett illtjut i lägenheten:

- Berislav!

Nej, det var inte Tarzan. Det var mamma.

Bero vände på huvudet på kudden.

”Jag hör dig inte, mamma” knorrade hans sömniga hjärna. ”Jag kan inte höra dig. Jag vill inte höra dig. Jag vill sova. Sov, sova, sova...”

- Berislav!!!

Bero lade kudden över huvudet.

”Du kan skrika så mycket som du vill” sade hjärnan, ”men jag är sömnig.”

- Berislav!!!

”Jag är sömnig. Jag är så mycket sömnig” tisslade hjärnan. ”Jag är så... sömnig. Jag är så... jättesömnig. Jag är så... hemskt jättesömnig. Jag är så... hemskt... jätte... jätte... sömnig.”

- Berislav!!!!

”Åh, neeej!”

Tre och en halv sekund senare rusade mamma in i Beros rum som en kamikaze, utan att bry sig om att det med stora röda bokstäver stod skrivet ”FÖRBJUDET OMRÅDE FÖR ALLA” på dörren, och det nedanför var tillagt med penna ”SÄRSKILT FÖR MAMMA”.

- Berislav! – gallskek mamma en gång till lika högt, även om hon stod bredvid sängen, omkring halv meter från Beros vänstra öra.

”Herregud” tänkte Beros hjärna medan det i hans öra klämtade som i en domkyrka. ”Om jag fortsätter att sova kommer jag att vakna helt dövt.”

”Jag kommer att kvävas under kudden” tänkte Bero, tog bort kudden från huvudet och öppnade ögonen.

Det första han såg var en vit rock framför näsan. En *vit* rock? Inte alls! Den brukade vara vit. För länge sedan. Nu var den nedsölad med vattenfärg, krita, kol, färgkrita, lera, klister, collagepapper, och mest av allt oljefärg. I hela världen fanns det säkerligen inte någon färg, utom kanske vitt, som inte befann sig på denna *vita* rock.

”Av alla mammor i världen måste min vara målare” tänkte Bero och stängde sedan, förfärad av synen, ögonen igen.

I samma ögonblick knäpptes mammas röst på.

- Berislav, stig upp! Du kommer för sent till skolan!”

”Jag hatar skolan” sammanfattade Bero med slutna ögon.

- Kom igen, älskling, stig upp” sade mamma, oväntat skonsamt.

Hon satte sig på sängkanten och strök sin son över håret.

- Bara fem dagar till, och sedan börjar vinterlovet. Då kan du sova så mycket du vill.

”Men jag vill sova så mycket jag vill *nu*. Under vinterlovet kommer jag inte att vara sömnig” tänkte Bero.

Mamma kunde förstås inte höra honom eftersom hon inte kunde läsa tankar.

- Om jag bara kunde få vila lite. På grund av utställningen arbetar jag dygnet runt. Och hela tiden är jag rädd för att jag inte kommer att hinna.

”Det är ditt problem eftersom du gör stora målningar som är tre meter höga! Om du gjorde vykort, skulle du vara klar snabbare. Och vi skulle förmodligen ha mer pengar.”

- Snart vill jag inte veta vilken veckodag det är – mumlade mamma för sig själv.

På nytt strök hon honom mjukt över håret. Ja, det tilltalade honom, och för ett ögonblick önskade han att han var fyra år yngre, eller åtminstone tre, så att han kan njuta av det helt, men när man är *elva* år gammal kan man inte göra det. Därför samlade han all sin vilja och öppnade ögonen för andra gången.

- Mamma, jag har sagt hundra gånger att du inte får stryka mig! Jag är inte ett pyre längre! – sade han och sköt bort hennes arm.
- God morgon, min son! – log mamma.
- Och när ska du lära dig att du inte får komma in i mitt rum?!
- När jag inte behöver väcka dig varje morgon.

- Du behöver inte det! Skolan kommer inte att gå under om jag blir sen en gång. Eller två gånger. Eller flera gånger.
- Eller varje dag?
- Varför inte? – Bero satt rakryggad på sängen, påverkad av en tanke som plötsligt kom till honom. – Föreställ dig att de avskaffar den första lektionen, allt skulle bli bättre. Lärarna skulle få mer sömn och vara på spralligt humör, de skulle ge oss bättre betyg och hela skolan skulle ha ett lysande resultat, och eleverna skulle...
- Ja, ja – avbröt mamma. Jag förstår vad du säger. Jag ska laga frukost, och du går direkt till badrummet
- Igen?!
- Vad? – mamma stannade upp i dörren.
- Jag tvättade mig igår. Det gills fortfarande – förklarade Bero och ryckte på axlarna. – Varför måste jag tvätta mig varje morgon?
- För att bli klarvaken – svarade mamma.
- Men jag är redan vaken – försökte han att övertyga henne.

Då såg mamma honom rakt i ögonen. En lång, lååååång tid. Medan hon gjorde det lutade hon huvudet åt ena sidan och sedan åt den andra.

- Du är inte vaken nog – sade hon och gick sedan till köket innan Bero kom sig för att öppna munnen igen.

Han kunde inte göra något annat än gå och tvätta sig. Han masade sig till badrummet mumlande. Även om han hade velat, hade han inte kunnat gå långsammare.

”Om jag sov i ett badkar fyllt med vatten skulle hon vara lyckligast” mumlade han i skägget.
 ”Då skulle jag alltid vara tvättad.”

- Och borsta tänderna! – skrek mamma efter honom.
- Tänderna?! – häpnade Bero. Men jag har ju inte ätit! Vet du inte att man borstar tänderna *efter* att man har ätit?
- Bra att du påminde mig – hördes det från köket. Du ska borsta dem en gång till *efter* frukost.

Berislav, min son! – skrek mamma när Bero var på väg att somna bredvid handfatet med tandborsten i ena handen och tandkrämstuben i den andra.

Bero ryckte till.

- Vad, mamma?
- Du har väl inte somnat i badrummet, har du?!

Om hon hade skrikit bara en sekund senare skulle hon ha haft rätt.

- Naturligtvis har jag inte det, mamma. Jag är vaken som en väckarklocka!
”Om jag bara hade fyra armar” tänkte han. ”Då kunde jag hålla upp ögonlocken medan jag borstar tänderna.”

Och det var verkligen något fel med hans ögonlock, som om de var gjorda av sten. Varje morgon hände samma sak: han måste göra stora ansträngningar för att hålla ögonen öppna.

- Tvätta dig med kallt vatten så att du vaknar! – hördes mamma igen.
”Med kallt vatten?” Bero var upprörd. ”Inte en chans”.

- Jag har redan tvättat mig två gånger! – utropade han mot badrumsdörren.
I samma ögonblick öppnades dörren, och mammas huvud kikade in.

- Tvätta dig en gång till och sätt dig till bords!
- Kan jag göra det med varmt vatten?

Bero satt vid bordet i köket, åt middagens värmda rester till *frukost* och tittade runt sig med förfäran. Alla kökselement var färgade i olika nyanser av grön, från ljusgrönt kylskåpet och milt grön diskbänken till mörkt gröna hängande skåp. Även värmepannan var lite grön, trots att dess bleckmage avspisade vattenfärg, så mamma måste spruta den med billack.

”Mammas gröna fas” suckade han. ”Hittills den värsta. Särskilt värre än hennes *blåa* fas, som åtminstone inte pågick för länge. Värre även än hennes sentida fas, brun fas, åtminstone när det gäller artistiskt intryck. Och den andra...”

Beros tankar seglade bort till en sommarkväll, någon gång under det senaste året, när mamma löpte in i lägenheten.

- Jag tillbringade hela dagen i parken, satt på en bänk och tittade på himlen! – sade hon entusiastiskt.

- Ja? – sade pappa, som denna dag måste vara både pappa och mamma i stället för mamma, eftersom han måste gå till affären, och till grönsakstorg, och laga lunch, och diska, och hänga tvätt, och titta på serien och svara i telefonen.

Sedan tittade han på henne över tidningen som han till nyss omärkligt läste.

- Himlen är så stor! – förklarade mamma med armarna vidöppna för att bättre beskriva dess storhet. – Och så, så blå!
- Ja? – svarade pappa en gång till, och sedan fortsatte att läsa tidningen, som var det enda beviset att han inte var mamma.
- Himlen är något vackraste man kan uppleva! – avslutade hon till slut och gick till tråkistan där hennes färger förvarades.

Dagen efter var alla fönsterglas i lägenheten blåa, och en stor, rund sol stod på varje av dem.

- Vad tycker ni? – frågade mamma, vars ansikte lyste starkare än solen.
- Tja... - sade pappa och sedan gick till köket, vilket inte var blått då, för att sätta på kaffe.
- Jag tycker att det kanske finns för mycket solar – svarade Bero efter han studerade fönstren. – Och det är lite mörkt i lägenheten.

Verkligen hade dagsljus ingen chans att komma in i lägenheten på grund av de målade fönstren, så glödlampor måste vara på hela dagen. Morgonen efter kom grannen Milica med sin *Cento gradi* och tvättade bort mammas blåa fas.

Nästa fas var mammas rosa fas.

- Jag vill ha en bebis - sade mamma under en av dessa dagar medan pappa pressade sina skjortor själv och samtidigt lagade lunch för dagen efter.
- En lite, lite, söt bebis – förklarade mamma, och sedan tillfogade: - En rosa bebis!

Pappa satte strykjärnet lodrätt, han var alltid mycket försiktigt om det, och sedan tittade allvarsamt på henne, sedan på Bero, som lyssnade på allt det med halva örat, och sedan på mamma igen.

- Lyssna på mig, Branka. Jag har redan två barn till vilka jag är både mamma och pappa – sade han genom att betona ordet *två*, så att förvirrad Bero tittade runt sig.

Några dagar sedan, medan han handplockade skjortor för arbetet, såg pappa med fasa att det fanns en rosa bebis målad på varje skjorta. Hade dessa bebisar varit på ryggen, skulle

ingenting ha hänt, eftersom pappa alltid bar en kavaj över skjortan, men alla var på framsidan, på magen.

Under en lång tid stod pappa där och blängde framför sig, och sedan tog han på sig kavajen över underskjortan och åkte till jobbet.

Nästa höst, under mammas bruna fas, lämnade han för gott.

Dessa dagar, mindes Bero, målade mamma bruna plogade fält, över vilka flög bruna stora fåglar, sedan nakna träd, bruna förstås, bruna hus i avståndet med bruna öppningar i stället för fönster och dörr, vallar fulla av brunt gräs där betade, gissar ni, bruna får, medan fåraherdar som bevakade dem, bruna, höjde huvuden och tittade upp på den bruna himlen full av mörkt gröna moln.

Bero tyckte inte om dessa bilder alls. Han tyckte de var för bruna.

Två år har gått sedan dess. Under tiden har mamma ändrat sina faser, men lyckades inte återföra pappa.

”Den enda hon lyckades med var att börja fostra mig *rätt*” tänkte Bero ironiskt.

Kakaounderlaget i koppen han höll skrynklade outhärligt och gjorde olika bilder i två nyanser. Först var det i form av Afrika, lite senare av Nordamerika, eller kanske Sydamerika, och ännu senare av någon liten världsdel som man inte har upptäckt än.

”Hur stor världen är!” tänkte Bero och tittade på kakao. ”Det finns så mycket olika platser. Och mystiska. Och farliga. Och...” Han kunde inte komma på mer.

- Ät snabbare! – hördes mammas röst från vardagsrummet, som har ändrats till en ateljé.
- Du kommer sent till skolan!

”I alla fall finns det många platser som är femtielva mer intressanta än min skola”, avslutade Bero och drack en stor klunk av världen.

- Har du lagt allt du behöver i skolväskan?! – hördes mamma igen.

”Jag förstår inte hur hon kan prata och måla samtidigt” – undrade häpen Bero.

- Det har jag, mamma.
- Har du packat mackan?!
- Det har jag, mamma.

- Och en servett?
- Ja, mamma.
- Och en ren näsduk?!
- Och en ren näsduk.
- Bra. Skynda på, nu!

”Hon har glömt att fråga om tofflorna”, log Bero.

En stund senare löpte mamma in i köket med en pensel i handen.

- Du har inte glömt tofflorna, har du?

Du kommer sent till skolan! – upprepade mamma för hundra gången medan Bero kämpade med skosnörena.

- Skolan ligger inte i andra världsdal, den ligger här, bakom hörnet. Det tar bara fem minuter att komma där, även om jag gick bakåt. Eller på en fot. Kisande. Eller om jag höll för öronen.
- Tar mössan med dig, det snöar igen – sade mamma med mössan som hon stickade för honom under en av hennes övergångsfas i händerna.

Det var, milt talat, en annorlunda mössa. Den var färgglad, men inte som andra färgglada mössor. Denna var färggladare än den färggladaste saken man kunde föreställa sig. Mamma stickade den av åtminstone miljon ulltyper, små garner och olika snören. Mössan var så färgglad att Bero mådde illa varje gång han tittade på den. Det värsta var att den hade *två* tofsar!

Jag kunde inte bestämma mig vad jag skulle sticka tofsarna av, så jag stickade två av allt jag hade. Är de inte tuffa? – förklarade mamma när hon slutade.

Bero kisade mot mössan med fasa.

- Jag vill ha en annan – sade han bedjande.
- Vad är fel med den här? – häpnade mamma med mössan i händerna.

”Vad är fel med den här?!” häpnade Bero. ”Ingenting, förutom att den ser som den här koftan jag har på mig ut, och skjortan, och byxan, och jackan och allt annan mamma stickade. Jag ser som hennes dumma bilder ut. Hon har inte den blekaste aning att man kan *köpa* kläder också.”

- Om jag började räkna allt vad som är fel med mössan skulle jag inte vara klar förrän övermorgon – svarade han och tjurade.
- Vad menar du med det? – frågade mamma och tittade på honom på det speciella sättet.
- Jag menar att mössan inte är vanlig! – snäste Bero. – Det menar jag! Och jag vet aldrig hur att vrida de dumma tofsarna! Om jag lägger dem på sidan ser jag som en färgglad Musse Pigg ut, och om jag lägger en av dem framför och den andra på baksidan ser jag – *inte alls*. Denna mössa är dum!
- Vad? – mamma tyckte att hon inte förstod honom väl.
- Den är dum! – upprepade Bero. – Den är den dummaste mössan i hela världen! Den mest mest mest mest dum!
- Berislav, var inte oförsämd! – avbröt mamma honom. – Denna mössa är ett konstverk. Ett unikat. Många skulle vara glada att hå sådana saker.

”Jag ska dö av lycka!” tänkte Bero och tog mössan snabbt från hennes händer och stack den i fickan.

- Lägg den på huvudet! – beordrade mamma. - Det sista jag behöver är att du får lunginflammation eller något annat man får när man går ut utan en mössa. Förstår du, Berislav?
- Ja, mamma. OK, mamma. Jag ska lägga den på huvudet, mamma. Oroa dig inte, mamma – upprepade Bero medan han knäppte jackan.

Mamma runkade på huvudet nöjaktigt, även om hon trodde att hon skulle säga något mer.

- Och vara nog med att inte komma hem sent! – kom hon på.
- Men mamma, jag har inte lämnat ännu!

Brrrrr! – var det första Bero tänkte på när han kom ut.

Enligt hans bedömning var det femtio minusgrader ute. Kanske hundra!

Den andra han tänkte på var att han var underkänt i matematik, något som mamma inte visste om eftersom han hoppades att han skulle rätta betyget innan terminen slutar. Men nu verkade det som om chanserna var små, och de blev mindre med varje dag.

- Uh – suckade Bero. – När mamma ser det dåliga betyget kommer hon att bli helt galen!

Sedan tänkte han på skolbalen som kommer att hållas på julafton. Pojkar måste bjuda tjejer ut.

- Inget problem, under betingelsen att man har en flickvän – avslutade Bero.

Och han hade ingen flickvän.

Inte alls.

Han hade ingen som kunde kallas detta begrepp. En halvflickvän, till exempel. Eller, åtminstone, en kvartflickvän. Ingen, tyvärr. Varför, ingen visste. Särskilt Bero. Trots att han alltid skyllde mamma och pappa för allt: mamma eftersom hon inte var som alla andra mammor i världen och pappa eftersom Bero hade ingen pappa. Egentligen hade han pappa, men någon annanstans. Och pappa som är någon annanstans är inte till gagn för honom.

- Om jag bara bröt benet – tänkte han. – Då skulle jag inte få gå på den dumma balen. Å andra sidan är det ännu dummare att ha gipsbandage under ferien.

Road av alla dessa tunga tankar, medan han huttrade rytmiskt, varseblev Bero inte att den vanliga morgonrusningen saknades på gatan.

Visserligen kunde han inte se gatan väl, eftersom snön som föll var tät och tjock, som om någon uppe gjorde snöbollar. Med andra ord, flingor såg inte som flingor ut. Stora flingor kunde man kalla dem. Eller jättestora flingor, kanske.

- Man kan inte se ens finger framför näsan – avslutade Bero.

Då, för att vara säker, lyfte han handen och räckte upp pekfingret. Dock kunde han se det.

- Frånsett ens finger framför näsan kan man se ingenting – ändrade han slutsatsen. ”Kanske skulle det vara bäst om jag återvände hem” – tänkte han sedan. ”Jag kan säga till mamma att jag inte kunde finna skolan tack vare yrvädret. Eller att jag började frysa på grund av den fruktansvärda kylan och skyggade att jag kom att frysa helt om jag fortsätter. Och dö frusen. Då skulle snö täcka mig och ingen kunde finna mig innan våren, när det skulle vara för sent.

Bero gillade inte skolan, det var sanningen. Ännu större sanningen var att han inte gillade sina klasskamrater. Egentligen var den största sanningen att han inte gillade dem eftersom de inte gillade honom, något han var övertygad om.

De drev alltid gäck med honom. På grund av allt. Först, på grund av hans kläder. Det värsta var att Bero visste de hade rätt. Även han kunde inte titta på sig i spegeln längre än två sekunder, men bara när han koncentrerade sig nog för att inte må illa. Detta var mammas fel, eftersom hon hävdade att köpta kläder var fantasilösa och att hon kunde sticka allt hundra

gångar bättre än någon fabrik. Nu hade han på sig en lila skjorta med påsydda stjärnor och en blommig byxa. Och vi ska inte tala om mössan med två tofsar.

”Jag ser som en clown ut” – tänkte Bero. ”Nej, jag ser inte som en clown ut, jag *är* clown. Jag måste säga till mamma att sticka en näsa också!”

För det andra, de drev gäck med honom på grund av hans namn, dvs. efternamn. Det tog en termin innan Berislav Kohn blev Berislav Ko eller, förkortad, Bero Ko, eller, ännu kortare, Ko. Detta var mammas fel också, förstås. När pappa var här hette de alla Mažuranić i efternamn, helt vanligt. När han stack sade mamma:

- Om du inte har pappa behöver du inte hans efternamn.

Alltifrån har de hetat Kohn i efternamn, mamma igen, eftersom det var hennes flicknamn, och Bero för den första gången i sitt liv.

- Jag gillar Mažuranić mer – klagade han. – Kohn... vad är det för efternamn i vilket man inte uttalar alla bokstäver?

Mamma förklarade att det var hennes farfars efternamn, och han föddes någonstans fjärran, i ett land som hette Ungern. Och när han flyttade här för många år sedan bringade han efternamnet med sig också.

- Vi är ungrare nu? – undrade Bero.

Ärligt talat var det hans fel för ”Ko” delen också, eftersom han bemödade sig om att förklara för alla att bokstaven h inte uttalades. När han lyckades var det bara frågan om tid när någon skulle komma på idén att inte skriva den också.

Men det värsta var den tredje. De drev gäck med honom på grund av han inte hade en pappa! Som om det var hans fel. Som om pappa lämnade dem på grund av Bero. Eller kanske gjorde han det? Kanske var Bero inte den sonen hans pappa ville honom att vara. Han tyckte inte om att tänka på det. I alla fall var han den enda eleven i sin klass vars pappa *lämnade* honom. Trpimir hade en pappa inte också, men ingen drev gäck med honom eftersom hans pappa omkom i kriget. Och Beros levde och mårde bra när han lämnade.

7.2. Lägenheter Kontin och hotellet Ariston

[Om oss](#)

Vi, **familjen Kontin**, skulle villa presentera vårt utbud av lyxlägenheter inom pensionatet Kruna, i villorna **Kruna** (sv. krona) och **Palma** (sv. palm) som ligger i Kraj, en ort på den kroatiska ön Pašman.

Frånsett lyxinredning erbjuder lägenhetsvillorna, som har ett attraktivt läge vid sandstränder, en vacker utsikt över Pašman-kanalen också, och den kommer att förvandla din semester till en unik upplevelse.

Villan Kruna är ett 4-stjärnigt boende som bekvämt rymmer 30 personer. Villan är den första i en rad och ligger precis vid en underskön sandstrand med utsikt över Pašman-kanalen. Den är omgiven av en trädgård med medelhavsväxter, vilket gör vistelsen i villan särskilt attraktiv. I trädgården finns en pool med belysning.

Villan Palma är ett 4-stjärnigt boende som rymmer 23 personer. Den ligger precis vid en underskön sandstrand med utsikt över Pašman-kanalen. Faktumet att villan ligger alldeles i närheten av en sandstrand gör den speciell eftersom dess gäster får en direkt relation med havet.

Frånsett lyxvistelse och en attraktiv underhållning i villorna erbjuder familjen Kontin halvpension i villan *Krunas* hemtrevliga restaurang.

Under vistelsen i våra villor föreslår vi att ni gör en utflykt till den vackra ön [Dugi Otok](#) eller staden [Zadar](#). De som gillar charterturer kan finna ett förträffligt [segelbåtsutbud i staden Biograd](#).

[Villan Kruna](#)

Villan Kruna är ett 4-stjärnigt boende som bekvämt rymmer 30 personer. Villan är den första i en rad och ligger precis vid en underskön sandstrand med utsikt över Pašman-kanalen. Den är omgiven av en trädgård med medelhavsväxter, vilket gör vistelsen i villan särskilt attraktiv. I trädgården finns en pool med belysning.

Lägenheter: gästerna kan välja mellan sju rymliga lägenheter. Varje lägenhet är inredd på ett speciellt sätt och har balkong eller terrass med en underbar utsikt över havet och trädgården. Alla boende har tillgång till utmärkta faciliteter och de har satellit-TV, privat telefonlinje, internetuppkoppling, luftkonditionering och en 40-liters kylbox i det gemensamma rummet. Villan *Kruna* är särskilt lämpad för de gäster som önskar perfekt lugn och ro, men som också vill åka på turer på ön, i skärgården, på fastlandet eller till en av de många national- eller naturparkerna (Kornati, Krka, Paklenica, Vransko-sjön, Telaščica).

Uppfart till villan: fordon kan nå villan lätt, garanterad parkeringsplats för alla gäster, bra förbindelse med kollektivtrafik.

Faciliteter i villan: utomhuspool med belysning, flera grillar på en täckt yta, lekplats i trädgården, bar, gym med träningsredskap, strand vid ingången till villan där det säljs läskedrycker, glass, varma smörgåsar och en kiosk med dagstidningar.

Tilläggstjänster och utrustning: barnsäng, tvättmaskin, strykjärn, löpande städservice under vistelsen.

Matutbud: halvpension för gäster i villorna *Kruna* och *Palma* (frukost och middag) i en luftkonditionerad sal med kapacitet för 40 personer. Det finns tre menyer som gästerna kan välja fritt mellan.

Stränder: avståndet till stranden är 20 meter; det är en sandstrand och den har stenlagd strandkant.

Bra läge: avståndet till centrum är 550 meter, till närmaste livsmedelsbutik tre kilometer, till apotek tre kilometer, till en läkarpraktik tre kilometer, till ett växlingskontor tre kilometer, till bensinstationen i orten Preko (på ön Ugljan) 30 kilometer.

[Villan Palma](#)

Villan Palma är ett 4-stjärnigt boende som bekvämt rymmer 23 personer. Den ligger precis vid en underbar sandstrand med utsikt över Pašman kanalen. Faktumet att villan ligger alldeles i närheten av en sandstrand gör den speciell eftersom dess gäster har en direkt relation med havet.

Lägenheter: gästerna kan välja mellan sex rymliga lägenheter. Varje lägenhet är inredd på ett speciellt sätt och har balkong eller terrass med en underbar utsikt över havet och trädgården.

Alla boende har tillgång till utmärkta faciliteter och har satellit-TV, privat telefonlinje, internetuppkoppling och luftkonditionering. Villan *Palma* är särskilt lämpad för de gäster som önskar perfekt lugn och ro, men som också vill åka på turer på ön, i skärgården, på fastlandet eller till en av de många national- eller naturparkerna (Kornati, Krka, Paklenica, Vransko-sjön, Telašćica).

Uppfart till villan: fordon kan nå villan lätt, garanterad parkeringsplats för alla gäster, bra förbindelse med kollektivtrafik.

Faciliteter: grill, strand vid ingången till villan där det säljs läskedrycker, glass, varma smörgåsar och en kiosk med dagstidningar.

Tilläggstjänster och utrustning: barnsäng, tvättmaskin, strykjärn, löpande städservice under vistelsen.

Matutbud: halvpension för gäster i villorna *Kruna* och *Palma* (frukost och middag) i en luftkonditionerad sal med kapacitet för 40 personer (i villan *Kruna*). Det finns tre menyer som gästerna kan välja fritt mellan.

Stränder: avståndet till stranden är 20 meter; det är en sandstrand och den har stenlagd strandkant.

Bra läge: avståndet till centrum är 550 meter, till närmaste livsmedelsbutik tre kilometer, till apotek tre kilometer, till en läkarpraktik tre kilometer, till ett växlingskontor tre kilometer, till bensinstationen i orten Preko (på ön Ugljan) 30 kilometer.

[Hur du hittar oss](#)

Båt

Man kan nå öarna Ugljan och Pašman från två håll. Om du åker bil från fastlandet till ön kan du resa via två hamnar: hamnen i Zadar (linjen Zadar – Preko, ön Ugljan) eller hamnen i Biograd (linjen Biograd – Tkon, ön Pašman).

Färjor kör dagligen och tillräckligt ofta, så du kan planera din resa lätt. Under sommaren kör de oftare, och i fall av stor rusning kör de oavbrutet och utan tidtabell.

Tidtabellen finns på det kroatiska rederiet *Jadrolinijas* hemsida: <http://www.jadrolinija.hr/>

[Linjen Zadar – Preko \(Ugljan\)](#)

Linjen Biograd – Tkon (Pašman)

Bokning och biljettförsäljning

Jadrolinija – resebyrå i Biograd

HR-23210 BIOGRAD

tel: +385 23 38 45 89

Jadrolinija – resebyrå i Zadar

Liburnijska obala 7

HR-23000 Zadar

tel: +385 23 250 555

fax +385 23 250 351

Bil

Information

Ring till HAK (Hrvatski autoklub – Kroatiska bilklubbar), +385 1 4640 800, för att få följande information:

- trafikrapport som gäller vägar och färjor på Adriatiska havet
- kostnaden för att använda motorvägar i Kroatien och utomlands
- begränsningar för vissa fordonskategorier i Kroatien och andra europeiska länder
- bränslepriser i Kroatien och utomlands
- information om medlemskap i HAK
- telefonnummer för utländska bilklubbar
- råd om bästa resvägar
- färjornas tidtabell

Informationscenter är öppet 24 timmar om dygnet och 365 dagar om året. Detaljerad information finns också på HAK:s hemsida: www.hak.hr

Vägassistans

Telefonnumret 987

Vägassistanspriser beräknas enligt HAK:s tariff

Autoklubb Zadar

Zrinsko-Frankopanska 16, Zadar

tel: +385 23 315 365

Flygplan

Flygplatser

Flygplatsen i Split

www.split-airport.hr

Cesta 96

Kaštel Štafilić

tel: +385 21 203 555

Tidtabellen finns på hemsidan.

Avståndet från Trogir till Zadar är 115 kilometer.

Flygplatsen i Zemunik (i närheten av Zadar)

www.zadar-airport.hr

tel: +385 23 313 311

Tidtabellen finns på hemsidan.

Avståndet från Zadar till Zemunik är 11 kilometer.

Bokning och biljettförsäljning

Croatia Airlines hemsida

Tidtabellen finns på hemsidan.

Croatia Airlines – resebyrå i Split

Obala Hrvatskog narodnog preporoda 9

HR-21000 Split

tel: +385 21 362 997

sputo@croatiaairlines.hr

Croatia Airlines – resebyrå i Zadar

Poljana Natka Nodila 7

HR-23000 Zadar

tel: +385 23 250 101

zadto@croatiaairlines.hr

Buss

Genom busstationerna i städerna Zagreb, Šibenik, Rijeka, Split, Zadar och Biograd, som är förbundna med alla stora europeiska busstationer.

Information och biljettförsäljning

Busstationen i Zagreb

www.akz.hr

tel: +385 60 313 333

Busstationen i Zadar

tel: +385 23 211 035

Busstationen i Biograd

tel: +385 23 383 022

Tåg

Städerna Zadar och Biograd är förbundna med alla stora europeiska städer genom staden Knins järnvägsstation.

Tidtabellen finns på Hrvatske željeznices (Kroatiska järnvägar) hemsida: www.hznet.hr

Bokning och biljettförsäljning

Järnvägsstationen i Zadar

tel: +385 23 212 555

Ön Pašman

Ön Pašman sträcker sig parallellt med den kontinentala delen av staden Biograds riviera och med den slutar ett av de vackraste sunden - Pašman kanalen. På den vackra soliga kusten ligger flera pittoreska fiskehamnar med mycket grönska och många sandstränder. Med reguljära förbindelser mellan städerna Biograd och Tkon når man på tio minuter ön Pašman, vars alla vägar är asfalterade. I detta område, som är fullt av naturens underverk, kan man knappast sovra en juvel bland andra glitter. Dock ser många den i kronan vävd av 147 silver skärvor i den unika Kornati-arkipelagen, som är ön Pašmans fortsättning.

Pašman är en ö i Zadars skärgård som är separerad från Zadar och Biograd med Pašman-kanalen, i vilken, liksom ett pärlband, ligger spridda tiotals små öar. Havsströmmen som

ändrar riktning varje sex timmar gör detta hav det renaste havet inom Adriatiska havet. Med sina 60 km² visar ön osjälviskt kontinuiteten i livet från förhistorien.

Illyriska städer, slottsruiner, arkeologiska fynd från romartiden, villor rusticae, mosaiker, Sankt Mikael's stenstaty från 1100-talet i orten Nevidane och många andra historiska monument. Benediktinklostret Sankt Kosmas och Damianus på berget Čokovac i närheten av orten Tkon, som var byggd på tidigkristenkyrkas grunder i 1100-talet och blev gotisk i 1300-talet, var en känd glagolitisk centrum. I klostrets kyrka finns ett gotiskt krucifix från början av 1400-talet. Franciskanklostret Sankt Dujam i orten Kraj dateras till 1390, och renoverades 1557. I klostret är framträdande den renässansklostergården, matsalen och museet, i vilket finns en särskilt värdefull målning av Madonna med barn och Johannes Döparen.

Medelhavsklimat utvecklade en rik flora och fauna samt många arter av medicinal- och aromatiska växter, medan havet vaktar svartsjukt alla skaldjur- och fisktyper av den kroatiska delen av Adriatiska havet.

Flesta av de 3100 invånarna i typiska öorter, som Tkon, Ugrinić, Kraj, Pašman, Mali Pašman, Barotul, Mrljane, Nevidane, Dobropoljana, Banj och Ždrelac, bedriver fiske och jordbruk traditionellt. Duktiga och pigga öbon har på sista tiden bedrivit turism också, så de har utvecklat ett rikt turistutbud: första och andra klass rum, lägenheter, fritidshus, pensionat, bilcampingplatser, krogar och restauranter, där du måste smaka på havets och fältens frukter, som stämmer från den ekologiska och friska ön Pašman.

Pašman tillhör Zadars skärgård och är förbunden med ön Ugljan via en bro i passagen Ždrelac, och med färjor med städerna Biograd och Zadar. Framför ön, i Pašman-kanalen som är på vissa ställen bara två kilometer bred, ligger spridda tiotals små öar liksom ett pärlband – ett område idealt för alla typer av vattensporter, segling och dykning. I denna del ändrar havsströmmen riktning varje sex timmar och gör detta hav ett av de renaste haven inom Adriatiska havet. Ekologiskt bevarat landskap med många arter av medicinal- och aromatiska växter, vingårdar, fält och olivlundar tillsammans med talrika sand- och stenstränder är det perfekta valet för dem som gillar att koppla av bort från trängseln och brus.

Om du är på ön vore det synd att inte åka båt på en dagsutflykt till Kornati-öarna. På ön inväntar dig snälla värdar som erbjuder vistelse i privatlägenheter, rum, pensionat och bilcampingplatser, där du kan laga mat själv eller äta i privatrestauranger. På ön Pašman finns en post och läkarpraktik, och i nödsituationer kan man om 20-30 minuter nå sjukhuset i

städerna Biograd eller Zadar.

Hotellet Ariston

Hotellet *Ariston* är det största hotellet inom hotellgruppen *Importanne Resort* som med sina fem stjärnor erbjuder gäster en bekväm och rymlig vistelse i Dubrovnik, tillsammans med många bekvämligheter för en lyxig semester av dina drömmar.

Hotellet ligger på den pittoreska halvön Lapad, vars avstånd till Dubrovniks gamla stad är 3,8 kilometer, vilket gör det möjligt för hotellets gäster att bekanta sig med och besöka stadens monument, medan de tillbringar en unik semester i hotellets lyxiga rum. Tjänsternas standard är i linje med krävande internationella ISO-normer, som uppmuntrar ständiga förbättringar av kvalitet och överensstämmelse av tjänster i detta hotell.

Lyxvistelse i närheten av Dubrovniks gamla stad

Gästerna kan välja mellan Standard, Luxury, Superior eller Romantic-rum och rum som är anpassade för funktionshindrade. Alla rum är utrustade med luftkonditionering, TV och satellitkanaler samt gratis tillgång till Internet. Vistelse med utsikt över havet eller hotellets Medelhavet trädgård kan bokas genom online bokningssystem, e-post eller genom att kontakta vår säljavdelnings vänliga och hjärtliga personal.

Unik vistelse i rymliga rum med balkong och en vacker utsikt kommer med många innehåll som detta hotell i Dubrovnik har förberett för sina gäster. Semester tillbringad i Medelhavet flora och bredvid Adriatiska havet lämnar inte ingen turist- och affärsinriktade gäst oberörd. För kulinariska läckerheter och Dubrovniks specialiteter finns det cocktail baren och lounge *On the rocks*, för fysisk aktivitet under semestern finns det en bastu, spa och gym zon med sportutbud, medan för en komplett semester finns det en Blå-Flagg hotellstrand med utomhuspooler.

Hotelllets bekvämligheter

Rikt innehåll

Importanne Resort:s hotell i Dubrovnik erbjuder sina gäster extra innehåll som, tillsammans med lyxvistelse och utmärkt matutbud, kompletterar din semester. Välj en simmtur på stranden, njut av vattensporter med dina barn och liva upp din kropp och själ i *wellness* och

spa centrum. Avnjut i speciella program, levande musik, smaklig kött- eller fiskgrill och en avkopplande promenad längs stranden.

Avkoppling på stranden

Importanne Resort:s strand är en stolt innehavare av den blåa flaggan, vilket tillförsäkrar strandens exceptionella renhet, kvalitet och miljöhänsyn. Pooler med havsvatten, många aktiviteter som gäller vattensporter och läskedrycker på cocktail baren och lounge *On the rocks* kompletterar den unika avkopplingstjänsten.

Vitalisering semester med vård för de yngsta

Inom *Importanne Resort*:s lyxhotell kan gäster njuta av ett modernt gym med den senaste sportutrustningen och på detta sätt ta hand om sin form under semestern eller affärsresan. Också ska avkopplande behandlingar i *spa* centrum, tillsammans med massage, finska bastun eller ångbastun, komplettera den unika upplevelsen av kvalitet vistelse på hotellet, som har säkrat vård för de yngsta gästerna, så du kan begära barnpassning.

Rum

Hotellet *Ariston* erbjuder vistelse i Dubrovnik i flera olika rymliga rum, så dess gäster kan välja mellan Standard, Luxury, Superior och Romantic-rum och rum anpassade för personer med särskilda behov och funktionshindrade. Alla rum erbjuder utmärkt vistelse tillsammans med rikt hotellutbud.

Standard-rum

Hotellet *Aristons* Standard-rum erbjuder gästerna en unik semester i bekvämast sängar och avnjutning i alla bekvämligheter för kvalitet tid i hotellet.

Standard-rum är en av de fyra rumtyperna i hotellet i vilket gästerna kan boka en förstklassig vistelse i 27 kvadratmeter och välja mellan Twin eller Double-sängar som ska säkra dem en behaglig sömn och önskad semester i ett lyxig och modern rum.

Alla rum har bekvämligheter som varje gäst kunde behöva på sin resa:

- utsikt över trädgården
- tofflor och morgonrock
- Satellit-TV

- möjligheten att få en extra barnsäng
- luftkonditionering och värme
- minibar
- kaffe och te
- fack (för bärbar dator)
- telefon
- badkar
- hårtork
- toalettartiklar
- LCD TV
- TV radio
- skrivbord
- garderob
- soffgrupp
- wi-fi

Luxury-rum med utsikt över trädgården

Luxury-rum erbjuder speciell avkoppling i en rymlig miljö på 27 kvadratmeter med balkong och en vacker utsikt över trädgården. Genom att boka ett av de erbjudna rummen kan hotellets gäster njuta av sin semester med extra innehåll som är tillgängligt för dem.

Luxury-rum erbjuder möjligheten att välja mellan Twin och Double-sängar, vars bekvämlighet kompletteras av kuddar och ett dekorativt sängöverkast. Lyx är säkrad i ett rymligt badrum med badkar, och fullständig vila på balkongen med en vacker utsikt över den doftande trädgården.

Bekvämligheter i rum:

- utsikt över trädgården
- möjligheten att få en extra barnsäng
- balkong
- balkong med bord och stolar
- luftkonditionering och värme
- minibar
- kaffe och te
- fack (för bärbar dator)
- tofflor och morgonrock
- telefon
- badkar
- hårtork
- toalettartiklar
- LCD TV
- Satellit-TV
- TV radio
- skrivbord
- garderob
- soffgrupp
- wi-fi
- extra säng

Romantic-rum

Hotellet *Ariston* säkrar för dem förälskade vid bokningen av Romantic-rum med utsikt över havet, tillsammans med superb och bekväm vistelse, en kupong för en flask champagne, chokladpraliner och *spa* upplevelse.

I dessa rum kan förälskade par njuta av en Double-säng med en unik romantisk miljö för de vackraste gemensamma stunderna. Tillsammans med lyxig och bekväm vistelse, hotellets snälla personal ska i dessa rum på 27 kvadratmeter säkra för gästerna superba tjänster med extra innehåll.

Bekvämligheter i rum:

- utsikt över trädgården
- möjligheten att få en extra barnsäng
- balkong
- balkong med bord och stolar
- luftkonditionering och värme
- minibar
- kaffe och te
- fack (för bärbar dator)
- tofflor och morgonrock
- telefon
- badkar
- hårtork
- toalettartiklar
- LCD TV
- Satellit-TV
- TV radio
- skrivbord
- garderob
- soffgrupp
- wi-fi
- gratis champagne och praliner

Rum för funktionshindrade

Hotellet *Ariston* har sört för att personer med särskilda behov och funktionshindrade inte är begränsade när de njutar av sin semester. Rum och badrum är anpassade för enklare tillgång för personer i rullstol. Bekväm vistelse och utsikt över den Medelhavet trädgården kompletteras av Twin och Double-sängar samt enkel tillgång och en dusch för personer med begränsad rörlighet.

Bekvämligheter i rum:

- utsikt över trädgården
- tofflor och morgonrock
- Satellit-TV

- möjligheten att få en extra barnsäng
- luftkonditionering och värme
- minibar
- kaffe och te
- fack (för bärbar dator)
- telefon
- duscha
- hårtork
- toalettartiklar
- LCD TV
- TV radio
- skrivbord
- garderob
- soffgrupp
- wi-fi

7.3. Zagrebs Historia

Zagreb är Kroatens huvudstad och landets största stad. Med sina 700 000 invånare och sina många utvecklade funktioner spelar Zagreb rollen som nationell metropol och är händelsernas brännpunkt med en ännu bredare innebörd. Nyligen firade Zagreb sin dag, den 31:a maj (Vår Fru av Stenportens helg), och därför skriver vi nu några reminiscenser från dess förflutna och nutid.

Till skillnad från en del andra kroatiska städer, särskilt dem som ligger på kusten, är Zagreb inte äldre än 1000 år. I forna tider fanns det en ort som hette Andautonia, men den har inget historiskt samband med dagens Zagreb. Den låg på en annan plats – 15 kilometer från Zagrebs centrum, på floden Savas högra strand, där idag byn Šćitarjevo och staden Velika Gorica ligger. Andautonia förstördes under folkvandringstiden. Därför räknas Zagrebs historia från år 1094, när Zagrebs stift grundades.

Till stiftets centrum valde man den befintliga tätorten. Därför förmodar man att tätorten befann sig där långt före 1094. Denna förmodan bekräftar arkeologiska fynd från de tidiga kroatiska gravarna: smycken som var i bruk från 700-talet till 1000-talet som tillverkats i den gamla kroatiska tidens verkstäder i den pannoniska Donauregionen. Det fick till följd att den gamla kroatiska byn valdes till det nyvalda stiftets centrum (Kampuš och Karaman, 1994).

Zagrebs stift grundades av den ungerska kungen Ladislaus (den helige), Jelena den Vackras bror, den kroatiska kungen Zvonimirs fru (den kroatiska tronen erbjöds till kungen Zvonimir). Det var de sista åren av det självständiga kroatiska riket, som mer och mer föll under ungersk påverkan, vilket bekräftas av faktumet att stiftet grundades av en ungersk kung. Ladislaus

underordnade stiftet kyrkoprovinsen i Ostrogon (Esztergom som ligger vid Donau i norra Ungern). Den första biskopen hette Duch och var av tjeckiskt ursprung. Stiftet förblev underordnadet Esztergom till 1853, när det blev en biskopsstol. Den första ärkebiskopen var Juraj Haulik. Det finns indikationer på att biskopsstolen på vissa sätt var en efterföljare till det senantika Sisaks biskopsstol, dvs. att Zagreb också i religiösa termer tog över rollen som centrum för den sydvästra delen av den Pannoniska slätten, området som förbinder Alperna, Dinariderna och slätten; på samma sätt blev staden också trafikcentrum.

Tillsammans med stiftet grundades ett domkapitel – ett råd som bestod av domprostar som hjälpte biskopen när det gällde stiftsförvaltningen. Efter att tätorten blivit stiftets centrum började den utvecklas snabbare – biskopens ankomst lockade präster och munkar, medan deras ankomst lockade hantverkare och handelsmän, och flödet av människor och varor ökade. Namnet Zagreb användes bara för denna stad, biskopens stad. Den delen av Zagreb heter idag Kaptol (Domkapitlet).

Den ungerska kungen gav Zagrebs biskop och domkapitel ett stort antal fastigheter i området. Dessa fastigheters intäkter var stora, och de gjorde det möjligt att bygga en stor domkyrka. Domkyrkan byggdes i romansk stil, och i dess helgelse närvarade år 1217 kungen Andreas II av Ungern, när han var på väg till Korståg. I denna del av Europa präglades 1000 och 1100-talet av byggandet av monumentala domkyrkor. En domkyrka fick därför städerna Senj, Rab, Krk, Zadar (Sankta Anastasiakyrkan), Trogir, Dubrovnik och Zagreb. Domkyrkan i Zagreb tillägnas den Heliga Stefan, en ungersk kung, vars namn idag är kyrkans andra namn (den första är Jungfru Marie himmelsfärd) (Dobronić 1991). Tyvärr dekorerade den nya romanska domkyrkan staden inte för länge – år 1242 slog tartarer den nästan till marken (och domkyrkan i Dubrovnik förstördes i en jordbävning år 1667).

På den nyligen byggda romanska domkyrkans ruiner började biskopen Timotej bygga en ny domkyrka. Han byggde sakristian, tre absider och skepp i deras fortsättning. Timotejs domkyrka är dagens domkyrkas östra del. Många biskopar fortsatte att bygga den efter honom, och den slutfördes omkring år 1500, under biskopen Luka Baratins styre. Sedan förstörde den bränner och jordbävningar, mest en jordbävning år 1880, varefter måste den vara rekonstruerad. Efter rekonstruktionen, som leddes av den berömda arkitekten Hermann Bolle, fick domkyrkan dagens nygotiska form. Under tiden av stor fara, när osmaner befann sig bara 30 kilometer från Zagreb, byggdes en mur med torn runt domkyrkan. På detta sätt hade kyrkan, tillsammans med en mur runt hela biskoporten, sin egen mur, som till stor del är

bevarad idag. Muren som omgav hela biskoporten störtade delvis med tornen i början av 1900-talet (namnet på gatan Pod zidom – Under muren), medan Prišlinova tornet och muren är delvis bevarad och fungerar som en bra scenografi för föreställningar.

I Zagreb var också aktiva munkordnar. Franciskanordens munkar har haft sitt kloster och sin kyrka här nästan från 1200-talet när orden grundades (det finns en legend enligt vilken deras kloster i Zagreb grundades av den helige Franciskus själv när han vistades här). Omkring år 1315 kom Cisterciensordens munkar, vars order är en av Franciskanordens sektioner och som tidigare hade varit på en ö på floden Sava i området (idag heter därför den delen Savska Opatovina – Savas kloster), till Zagreb. Med biskopens tillstånd byggde de ett kloster på dagens Dolac och renoverade den befintliga Santa Maria kyrkan. De munkarna hade flera kvarnhus i stadsdelen Medveščak och ett bad med varmt vatten (de måste raka sig varje 14 dagar). Zagreb lämnade de i slutet av 1400-talet och åkte till Kranjska, där de hade sitt kloster i orten Zatečno.

På grund av den stora mängd arbete när det gällde domkyrkans och stadens befästning vid tidpunkten för den största ottomanska fara sökte biskopen Osvald Tuz arbetskraft för dessa arbeten och tillät att lekmän bosätta sig i Zagreb också. Den delen är dagens Opatovina.

Då hade Zagreb i sin ägo förorter också: Lepa Ves (Vackra Ves, som senare blev Nova Ves – Nya Ves) och Vlaška Ves (ordet ”ves” betydde ”by”). Vicus Latinorum (översatt Latinarnas by, Bönders by eller Vlaška by – det kroatiska ordet ”vlah” betyder ”bonde”) kallades efter italienarna som under medeltiden kallades latinerna eller (V)lasi (Bönder), och som bodde där i stort antal.

Parallellt med biskopens Zagreb låg på berget Medvednicas andra bergskam lekmäns tätort – Gradec. De två tätorterna separerades av strömmen Medveščak, som tidigare kallades Cirkvenščak. Gradecs invånare bedrev mest hantverk och handel, och särskilda privilegier fick de med kungens Bela IV:s gyllene bula (Zlatna bula), som han gav dem år 1242. Från 1400-talet gick hantverkare i gillen, och i 1600-talet organiserades stadsstyrelsen på det grundläggande demokratiska sättet – alla invånare deltog i beslutsfattning. På grund av placeringen av de viktigaste administrativa funktionerna i Gradec som centrum av Kungariket Kroatien under den andra hälften av 1700-talet kom adelsmän och byggde sina palats här. Särskilt viktiga var handelsmäns aktiviteter; vid tidpunkten för de årliga mässorna – Markus mässa, Margretes mässa och Kungens mässa (Stefans mässa) – sällade sig handelsmän från de angränsande områden till Gradecs handelsmän (i Gradec fick bara handelsmän som bodde där

handla). Denna roll har Zagreb ännu idag, när i Velesajam (Zagrebmässan) organiseras de viktigaste ekonomiska utställningarna i denna del av Europa. I mitten av 1600-talet, vid tidpunkten för ombyggnaden efter den största ottomanska faran var över, flyttades mässan till dagens Ban Jelačićs torg, som tidigare hette Harmica (ung. harmic = trettio), där låg stationen där man betalade en trettiodel (skatt) för varor.

Gradec har haft en mur med torn alltsedan kungen Bela IV:s bula. På ett av tornen finns det ännu idag traditionen att skjuta från kanonen, vilket påminner om tornens tidigare roll. Gradec hade också sina förorter: Nova Ves (från 1400-talet har den kallats Ilica gatan eller Lončarska gatan – Lergodsgatan), och Njemačka eller Šoštarska Ves (Tyska Ves; tyskarna var mestadels skomakare) på den östra sidan av dagens Radićeva gatan.

Efter avskaffandet av livegenskap år 1848 förlorade städerna jurisdiktionen över förorterna och då skapades förutsättningar för den administrativa sammanslagningen av alla tätorter, vilket hände år 1850. Sedan dess har Gradec, Kaptol och deras förorter varit en stad. Vid den tiden byggde man en ny stadsdel – Donji grad (Nedre staden) – som idag anses av många som den vackraste stadsdelen. Den var byggd planmässigt mellan Ilica gatan, dagens Jurišićeva gatan i norr och järnvägsstationen i söder och mellan Petrinjska gatan i öster, Frankopanska gatan och Savska gatan i väster. Gatorna skär varandra i rät vinkel och det finns ett antal parker i form av en hästsko (s.k. Lenuccis hästsko – från parken Zrinjevac genom den Botaniska trädgården till Maršala Tita torget).

En viktig händelse för Zagreb var byggandet av järnvägsräls år 1862 (från orten Zidani Most till staden Sisak). När staden fick en annan järnväg (Budapest – Koprivnica – Rijeka), blev den en järnvägs korsning, och då började industrin utvecklas snabbare. Industrin behövde arbetskraft, vilket resulterade i en demografisk explosion i staden. Då byggdes arbetarklassens stadsdelar Trnje, Trešnjevka och andra.

I 1960-talet hade staden nog finansiell kraft för att bygga ett försvarssystem mot floden Savas översvämningar. På den högra stranden byggdes stadsdelen Novi Zagreb (Nya Zagreb) med bosättningar på principen om ett grannskap (en stadsdel med flera tusen invånare med *shopping* och andra servicefunktioner i dess centrum). Idag har Novi Zagreb cirka 114 000 invånare. På detta sätt uppkom en viss obalans i stadens rumsliga struktur – mellan väl urbaniserade Donji grad och Novi Zagreb finns en del med företrädesvis spontant byggda arbetarklassens lilla hus. I den delen ligger de charmiga stadsdelarna Trnje, Trešnjevka,

Martinovka, Vrbik och andra. Idag förändras deras distinkta utseende med lokalisering av affärsfunktioner. Det handlar om att fylla stadens rumsliga struktur.

8. LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

- 1) Baker, Mona. 1992. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London and New York: Routledge
- 2) Bassnett, Susan. 1992. *Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- 3) Katnić-Bakaršić, Marina .2001. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan
- 4) Newman, Aryeh. 1980. *Mapping Translation Equivalence*. Leuven: Acco.
- 5) Nida, Eugene A. 1964. *Toward A Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- 6) Nurmenrinta, Sari. 2012. *Att översätta kulturbundna element I en barnbok: en jämförelse av Astrid Lindgrens Stora Emilboken och dess finska och tyska översättning*. Tammefors: Tammefors universitet: Fakulteten för språk, litteratur och översättning.
- 7) Poshi, Ilda. *Culture - Specific Items And Literary Translation*. Mediterranean Journal of Social Sciences, oktober 2013.
- 8) Ristolainen, Laila. 2007. *Specifika, heltäckande och begripliga avtal: översättning av en banks allmänna villkor från franska till svenska*. Stockholm: Stockholms universitet.
- 9) Terestyényi, Enikő. 2011. *Translating Culture-specific Items in Tourism Brochures*. Budapest: College of Commerce, Catering and Tourism: Department of Languages for Specific Purposes.
- 10) Webbssidor:
<http://www.vila-kruna.com/>, besökt den 3 september 2014
<http://www.importanneresort.com/hoteli/prikazi-15-hotel-ariston#>, besökt den 3 september 2014
<http://illvet.se/naturen/djur/naturlig-selektion-kan-gaa-blixtnabbt>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2014/8/artikel/du-borstar-dina-tander-med-rester-av-doda-jattar>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2013/4/artikel/pyramider-i-miniatyr>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2014/8/artikel/fler-valjer-att-do-i-schweiz>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2014/8/artikel/sa-ska-sverige-mota-ebolan>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2013/7/artikel/en-tankestyrd-helikopter>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2013/9/artikel/varmen-knackte-mammuten>, besökt den 3 september 2014
<http://fof.se/tidning/2014/6/artikel/darfor-minns-du-inte-din-barndom>, besökt den 3 september 2014
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/forseningar-i-tagtrafiken-resten-av-dagen/>, besökt den 3

september 2014

<http://www.dn.se/sthlm/har-ar-stockholms-basta-cykelturer/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.2431920-manga-barn-bland-hemlosa-migranter>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/nyheter/politik/politikernas-kvinnoloner-samre-an-snittet/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/sthlm/stockholms-unga-vill-ga-pa-operan/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/nyheter/polisen-forsoker-identifiera-valdtagna-barn/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/saab-foi-maste-ta-sitt-ansvar/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/nyheter/polisen-pekade-ut-romer-kritiseras/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/debatt/sa-far-de-hogutbildade-invandrarna-jobb-snabbare/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.dn.se/ekonomi/din-ekonomi/sa-hittar-du-ratta-stipendiet/>, besökt den 3 september 2014

<http://www.geografija.hr/clanci/print-verzija/352/crtice-o-zagrebu.htm>, besökt den 3 september 2014